

РАН БОСИЛЕК

ГОЛЕМАНКО

РАН БОСИЛЕК ГОЛЕМАНКО

chitanka.info

ЗЛАТЕН РАК

Имало едно време един рибар. Той имал жена и три деца. Всеки ден рибарят отивал да лови риба. Каквото улавял, продавал го на царя. Един ден уловил златен рак. Като се завърнал в къщи, турил рибите в една тава, а ракът оставил на полицата. Жената на рибаря се заловила да чисти рибите. Изведнъж тя чула глас, който казал: „Възпретни си по-добре ръкавите, да се не изцапат!“

Погледнала жената наоколо, видяла рака горе и му рекла:

— Ха, ти си знаел да приказваш!

Тя го снела и го турила в една паница. Когато се завърнал мъжът ѝ, седнали на трапезата да вечерят. Изведнъж ракът се обадил от паницата:

— Дайте и на мене да си хапна!

Смаяли се мъжът и жената и му сложили малко от гозбата в една паничка. Като се наел ракът, погледнали и какво да видят в паничката? Намерили я пълна със злато. Оттогава рибарят и жена му обикнали много рака. Всеки ден паничката била все пълна със злато.

Един ден ракът казал на рибарката:

— Иди при царя и му кажи, че искам да се ожения за малката му дъщеря.

Жената отишла и обадила на царя, каквото ѝ поръчал ракът. Царят се засмял, но си помислил дали ракът не е някой омагьосан царски син, та рекъл:

— Иди, жено, и кажи на рака, че ще му дам дъщеря си, ако утре заран пред двореца ми вдигне зид, по-висок от най-високите кули, и ако на тоя зид поникнат всички цветя, каквито има по света.

Жената се върнала в къщи и обадила на рака каквото поръчал царят. Ракът ѝ дал златна пръчка и казал:

— Иди пак при царя и удари три пъти мястото, гдето ще почва стената, и утре царят ще я види изградена.

Жената отишла и направила какво ѝ поръчал ракът. Като се събудил заранта царят, какво да види. Всичко, което поискал, станало

пред двореца му. Жената отишла пак при него и му рекла:

— Каквото заповяда, направено е.

— Да — отговорил царят, — но аз ще дам дъщеря си, ако пред двореца ми бъде направена чудна градина с три извора. От единия да тече сребро, а от другия — злато, от третия — скъпоценни камъни.

Жената ударила с омагьосаната пръчка, и на другата заран всичко било направено, както пожелал царят. Тогава царят се съгласил да даде дъщеря си. На другия ден трябвало да стане сватбата.

Преди да тръгне за двореца, ракът казал на рибаря:

— Вземи тая пръчка, па иди почукай на тая и тая планина. Ще излезе един арапин и ще те попита какво искаш. Ти му кажи: „Прати ме твоят господар, да ми дадеш златната му дреха, дето грее като ясно слънце“. После ще му поискаш венчалната рокля, украсена с безценни камъни, и още златната възглавничка. Донеси всичко тука.

Рибарят отишел, направил, както му било поръчано, и донесъл всичко. Ракът се облякъл в златната дреха и се качил на златната възглавничка. Рибарят го взел и го понесъл към двореца.

Като дошли в двореца, ракът дал другата дреха на царската дъщеря. После останал насаме с нея и рекъл:

— Аз съм син на най-силния цар в света. Но съм прокълнат да бъда през деня рак и само ноще човек. Когато поискам, мога да се превръщам и на орел.

Още същия ден венчали ракът с царската дъщеря.

На вечерта ракът се превърнал на хубав момък. Но на другата заран той пак навлякъл рачешките черупки. Така ставало всеки ден.

Всички в двореца се чудели как царската дъщеря може да бъде тъй любезна и внимателна към рака. Те дебнели, но не могли да открият нищо.

Изминало се така цяла година. Царската дъщеря добила син. Кръстили го Венеамин. Царицата се ядосвала много, че имала такъв зет. Един ден тя рекла на царя:

— Я попитай нашата дъщеря дали не иска да се омъжи за друго и да остави рака.

Като попитали царската дъщеря, тя отговорила:

— Този мъж ми е отреден. Само него искам.

Царял казал:

— Утре вечер ще свикам на събор всички знатни момци. Който ти хареса, за него ще те омъжа.

Вечерта царската дъщеря разказала всичко на рака. Той ѝ рекъл:

— Вземи тая пръчка, па иди и почукай в градината. Ще излезе един арапин и ще те попита: „Защо ме викаш, какво искаш от мене, девойко?“ Ти му кажи: „Прати ме твоят господар да му дадеш златната дреха, сабята и сребърната ябълка“. И донеси ми всичко.

Царската дъщеря отишла и получила дрехата, сабята и ябълката. На другата вечер ракът се облякъл и отишел на събора, който свикал царят. Преди да тръгне, рекъл на жена си:

— Да не би, като ме видиш, да кажеш, че аз съм ракът. Защото тогава трябва да те напусна. Седни със сестрите си на прозореца! Аз ще мина покрай вас и ще ти подхвърля сребърна ябълка. Ти я хвани и я прибери. Ако те попитат кой съм аз, ти кажи, че не ме познаваш.

Като рекъл, това, той я прегърнал, повторил още веднъж заръката си и заминал. Царската дъщеря отишла със сестрите си на прозореца и гледала събора на знатните момци. Изведнъж нейният мъж минал на кон под прозореца и подхвърлил ябълката. Тя я хванала и се върнала в стаята си. След малко дошел там и мъжът ѝ.

Баща ѝ се чудил много, гдето тя не харесала ни един знатен момък. Затова свикал втори събор. Ракът поръчал сега същото, което и, преди, само че вместо сребърна ябълка, царската дъщеря получила от арапина златна. Преди да тръгне за събора, ракът казал на жена си:

— Тоя път ти ще ме издадеш.

Тя отвърнала, че няма да го издаде и му се заклела. Но той повторил думите си и тръгнал.

Вечерта царската дъщеря стояла с майка си на прозореца. Изведнъж мъж ѝ минал на кон по улицата. Подхвърлил златна ябълка. Майка ѝ се разгневил много. Дръпнала дъщеря си и извикала:

— И тоя ли не ти харесва, глупава щерко!

Дъщерята извикала уплашено:

— Че нали това е ракът!

Тогава майка ѝ се разгневил още повече, защото не ѝ обадила това по-рано. Отишла бързо в стаята ѝ. Взела черупките на рака и ги хвърлила в огъня. Горката царска дъщеря плакала много, но нищо не помогнало: мъж ѝ изчезнал безследно.

През туй време един старец вървял край една река и потопил късче сух хляб във водата, за да го изяде. Притекло се едно куче, грабнало хляба от ръката му и избягало. Старецът го подгонил. Но кучето достигнало до една врата, блъснало я и се вмъкнало вътре. Старецът влязъл подир него. Слязъл по една стълба — и отпреде му се изпречил хубав дворец. Влязъл вътре и намерил сложена трапеза за дванадесет души. Скрил се зад една голяма картина да види какво ще стане. Към обед чул голям шум. Затреперал от страх. Както стоял зад картината, видял през прозореца дванадесет орли. Обзел го още по-голям страх. Орлите се спуснали в един вир, окъпали се — и станали дванадесет чудно хубави момци! Момците влезли в двореца и седнали на трапезата. Един от тях взел чаша, напълнил я с вино и рекъл:

— Пия за здравето на баща си!

Така се изредили да пият наздравица за едно, за друго. Последният казал:

— Пия за здравето на обичната си жена и на милото си детенце! Проклетата да е майка й, че изгори черупките ми!

Заплакал горчиво.

Момците излезли, окъпали се пак във вира, превърнали се отново на орли и отлетели. Старецът излязъл, изкачил се пак на горната земя и си отишел в къщи. Като ходел из града, чул, че царската дъщеря била болна и че много обичала да ѝ разказват приказки. Старецът отишел в двореца. Пуснали го при царската дъщеря. Той ѝ разказал всичко, каквото се случило с него. Щом свършил, царската дъщеря го попитала:

— Знаеш ли пътя за оня подземен дворец?

— Много добре го знам — отвърнал старецът.

И тя пожелала да я заведе в тоя дворец.

Старецът я завел и се скрил заедно с нея зад голямата картина. Дошли орлите. Превърнали се на хора. Тутакси царската дъщеря познала мъжа си между дванадесетте момци. Искала да излезе и да му се обади, но старецът я задържал. Момците седнали на трапезата и мъж ѝ пак вдигнал чаша с думите:

— Пия за здравето на обичната си жена и на милото си детенце! Проклетата да е майка й, че изгори черупките ми!

Царската дъщеря не могла да се сдържи повече, впуснала се и прегърнала мъжа си. Той я познал изведнъж и рекъл:

— Спомняш ли си, като ти казах, че ще ме издадеш? Сега виждаш колко съм бил прав. Но миналото минало. Слушай какво ще ти кажа! Още три месеца ще бъда прокълнат. Ако искаш, можеш да живееш дотогава тук.

Царската дъщеря останала и рекла на стареца:

— Иди в двореца и обади на родителите ми, че съм останала тук.

Старецът отишел и направил, както му поръчала царската дъщеря. Родителите ѝ много се натъжили.

Но трите месеца се минали бързо. Царският син станал най-сетне човек. Той и жена му се завърнали най-напред при милото си детенце, после отишли в бащиното му царство, дето ги посрещнали с голяма радост.

НАКАЗАН СЪДИЯ

Ежко Бежко срещнал кърта и му рекъл:

— Знаеш ли какво намислих?

— Кажи, Ежко, да го чуя.

— Реших да посеем жито и да го разделим братски.

— Бива, Ежко.

Орал къртът. Сеял Ежко. Пожънали. Овършали. Дошло време за подялба.

Ежко гребнал едно менче от събраната пшеница, гребнал, но не го напълнил, па изсипал го пред кърта.

— Туй за тебе, брате кърте. Сега за мене ще гребна.

Гребнал Ежко, ала менчето препълнил.

— Чакай, Ежко! — рекъл къртът. — Това ли е братска делба? На мен празно, на теб пълно! Аз препълнено заслужавам. Виж! От тая пуста оран ноктите си изпокърших! Лесно е да се посее, но орането е мъчно.

— Кой ти каза! — викнал Ежко. — Ела сей де, ако можеш! И волът оре земята, но само човекът сее. Туй е майсторство голямо. Пък и аз не само сеях, но и повлачах отгоре.

Къртът сърдито отвърнал:

— Ала ти самичък рече, че ще делиме по братски.

— Рекох го и пак повтарям. Но тука неправда няма. Двойна работа съм вършил. Трябва повече да взема.

— Ще вземеш, но кай ти дава!

Скарали се. Дори щели да се сбият. Но минала Кума Лиса, па им рекла:

— Аз ще бъда съдията! Казвай, Ежко, какво има?

Ежко всичко й разказал и добавил:

— Ето нашта разправия. Ако можеш, оправи я!

— Мога, мога. А ти, кърте, що ще кажеш?

— Каквото отсъдиш, Лисо, готов съм да го изпълня!

— Добре — рекла Кума Лиса. — Сега слушайте и двама! На теб, Ежко Таралежко, само сламата се пада. На, вземи я! На тебе, кърте, едно менче жито стига. Ще изкараш цяла зима. А пък всичко, що остава, на съдията се дава.

Разбрал Ежко какъв съдия намерил. Но престорил се на глупав и попитал:

— Кажи, моля, Кума Лисо! За съдийската пшеница трябва ли ти воденица? Готов съм да ти услужа. Ще ти пренеса храната. Ето тука и торбата. Ти ни помири с кърта.

— Ежко, остави шегата! — рекла Лиса. — Можеш ли ти пълна торба да помъкнеш на гърба си?

— Мога, мога. Аз и лисици съм носил, по две изведнъж в торбата, да ги крия от ловците.

— Чудно нещо!

— Нищо чудно. Щом не вярваш, влез в торбата, като сламка ще те вдигна.

Ежко торбата разтворил. Влязла Лиса. Той я вързал и високо заговорил:

— Дигай, кърте! Помогни ми да понося съдията!

Дигнал Ежко Кума Лиса на гърба си. И набол я с бодлите през торбата.

— Оле Ежко, какво стана! — викнала Кума Лисана.

— Който като тебе съди, така награден ще бъде!

БАБА МАРТА

НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имало един сироман човечец. Той работел, трудил се, ала все си бил сироман.

Срещнала го веднаж Баба Марта. Попитала го:

— Защо си опасал тоя червен пояс, човече!

— Защото нямам други. Ала и да имах, пак тоя щях да опаша. На първия ден на Баба Марта червено се носи. Баба Марта червено обича. И на децата връзват червени мартенички през нейния месец. Тя и на мене болно детенце оздрави, та я почитам като светица. Всяка година, щом пристигне, службица ѝ служа — за здраве.

— Жив и здрав да си, човече. И челядта ти да е жива и здрава. Аз съм Баба Марта. Загдето така ме почиташ, с голямо богатство ще те сдобия. Ала ще ме слушаш.

— Ще те слушам, как няма да те слушам — рекъл човекът.

Тогавя Марта му казала:

— Като дойде лято, събирай бодили по полето. Цяло лято това да ти е работата. Когато дойде моят месец, аз ще дам такъв дебел сняг и такъв студ, та ще почне добитъкът да мре от глад. Ще дойде при тебе търговец с много овце. Ще ти дава за бодилите много пари, да си храни с тях овцете. Не му ги давай за пари. Спазари се да му храниш стадото. Половината да е за тебе, половината за него.

Послушал сироманът. Като настанало лято, почнал да бере бодили по полето. Брал, брал, та не се знае що чудо набрал. Гледали го селяните, като бере бодили, що не са за нищо потребни, и му се смеели.

Кога дошли дните на Марта, като ударил дебел сняг, като свил силен студ: сняг, студ, та храната се привършила и добитъкът почнал да мре от глад.

Дошел богатият търговец при сиромана, казал му:

— Научих, че си имал събрани бодили. Кажи колко пари искаш за тях, та да си храня с бодили овцете. Не можах никъде да намеря

сено да си купя.

— Не продавам бодилите — отговорил бедният селянин. — Ако щеш, дай да ти храня овцете. Като се подобри времето, да ги делиме наполовина.

Нямало що, съгласил се търговецът.

Човекът похранил някое време стадото с бодили, па като се усмихнала Баба Марта, като грейнало едно слънце, за три дни се стопил снегът. Стадото почнало да пасе трева и търговецът и човекът разделили овцете на половина.

Така човекът се сдобил с много овце и станал прочут богаташ. Като видял това късметът му, зачудил се и рекъл: „Гледай ти! Аз не помагам на моя господар, а той откъде ли е спечелил толкова многобройно стадо? Чакай, той го е придобил без мене, ала аз ще доведа сипаницата, та овца да няма остане!“

Късметът отишел за сипаницата, а Баба Марта се явила на човека и му рекла:

— Късметът ти завидя, че си спечелил толкова овце без него, та отиде да доведе сипаницата да ги затрие. Но ти смени овцете с говеда.

Човекът разменил овцете с говеда.

Късметът довел сипаницата, но какво да види? Овце оставил говеда намерил. Отишел тогава да доведе болестта, която мори говедата.

Марта пак се явила на човека и му казала:

— Късметът ти отиде да доведе болестта, що мори говедата. Затова смени ги с коне.

И той сменил всички говеда с коне.

Дошел късметът и довел болестта. Гледа — говедата станали коне. Пак си рекъл: „Каква е тая работа? Първо ходих за сипаницата — оставих овце, намерих говеда; после ходих за болестта, що мори говедата — оставих говеда, намирам коне! Чакай да доведе сега шугата за конете.“

Баба Марта пак казала на човека, та той разменил конете за едно голямо лозе.

Късметът довел шугата, но гледа — конете станали на лозе! Тогава той си рекъл: „Чакай да се престоря утре на заек. Като дойде моят господар да порязва лозето, аз ще се блъсна в нозете му, той ще махне с косера да ме удари, ще посече нозете си и ще остане недъгав.“

Баба Марта чула това, пак дошла до човека и му рекла:

— Късметът ти се е заканил утре, като идеш да режеш лозето, да се преправи на заек. Ще се втикне в нозете ти да махнеш с косера, та да си пресечеш нозете. Но ти, щом видиш заека, че тича, разгърни един чувал между нозете си, та да влезе късметът в чувала. После го натупай хубавичко, да му дойде умът в главата.

На утрото човекът отишел да пореже лозето. Поминало се малко, току се дигнало глъч: „Я, заек! Заек!“ Човекът хвърлил косера и разтворил между краката си един чувал. Заекът, като търчал, току залетял към човека и се бухнах в чувала.

Човекът го завързал, па го понатупал хубавичко. А късметът се обадил: „Удряй, човече! Пада ми се. Който лошо прави, лошото и него няма да забрави!“

Като го чул така да говори, човекът го пуснал да излезе. Късметът се усмихнал и рекъл:

— Отсега нататък ще работя повече и от тебе да станеш още по-богат.

Чула го Баба Марта, засмяла се. Пекнало мартенско слънце, човекът порязал лозето и се върнал весел и доволен в къщи.

УМНИЯТ БЕДНЯК

Едни сиромаси имали гъска. Като не могли вече да я хранят, рекли да я заколят и да я изядат. Сложили я на трапезата. Но нямали хляб.

— Не може тъй — рекъл мъжът. — Аз ще занеса гъската на богатия ни съсед, че дано ми даде нещо за нея.

Взел печената гъска и право в къщата на богаташа.

— Добър ден, съседе. Донесох ти една печена гъска.

— Благодаря, благодаря, съседе — отговорил богатият. — Раздели я на всички ни в къщи и дай всекому каквото му се пада.

Богатият имал жена, два сина и две дъщери — всичко шест души. Донесли на селянина нож. Той взел ножа, помислил малко, отрязал главата на гъската, подал я на стопанина и казал:

— Ти си глава на къщата; на тебе се пада главата.

Отрязал опашката, дал на жената и рекъл:

— Ти седиш дома, въртиш къщата — тебе се пада опашката.

Отрязал краката, подал ги на синовете и казал:

— Вие, като млади, много ходите, много тичате — на вас краката.

Отрязал крилете, дал ги на дъщерите и рекъл:

— Вие няма да живеете дълго при баща и майка; ще порастете и ще изхвъркнете от къщи — на крилете.

— Пък другото се пада на мене — рекъл той, взел го и си тръгнал.

— Чакай, чакай! — извикал засмяно богаташът. — Де отиваш? Я дайте да го почерпим!

Почерпили го, дали му хляб и го изпратили с много здраве.

Научил се за тая случка друг селянин. Той бил завистлив. Заклал пет гъски, опекал ги и отишел у богатия. Той се надявал, че ще го наградят много добре.

— Добър ден! — казал, като влязъл.

— Добре дошел. Какво ходиш тъй, приятелю?

— Донесох ти тези гъски.

— Благодаря. Раздели ги помежду ни по равно.

Мислил селянинът, кроил тъй и инак — не можел да ги раздели; гъските пет, хората шест.

— Не може — казал най-после той.

— Идете повикайте бедния съсед! — рекъл богатият.

Повикали го.

— Защо ви трябва? — запитал той.

— Да разделиш тези гъски на всинца ни, та никой да не се сърди!

— Добре.

Взел една гъска, подал я на богатия и жена му и рекъл: „Тая гъска и вие двама — ставате три“.

Взел друга, дал я на синовете и казал: „Една гъска и вие двама — ставате три“.

Взел трета, подал я на дъщерите и рекъл: „Тая гъска и вие двете — ставате три“.

Взел най-после останалите две гъски, сложил ги пред себе си и рекъл: „Две гъски и аз един — ставаме три“.

— Много добре! Да си жив! — извикал засмяно богатият. — Раздели ни гъските по равно и себе си не забрави.

Той го наградил и го изпроводил с много здраве, а завистливият селянин си отишел засрамен и с празни ръце.

АРАП САМБО И СЛОНЧО

Слънцето се спряло — като огън грее. Самбо слонча яха и весело пее:

— Бързай, бързай, слончо — тих подслон да стигнем! Да хапнем, да пийнем, на сянка да мигнем!

Скоро една сграда пред тях се изпрече. Самбо на слугата викна отдалече:

— Портите отваряй — мой слончо да влезе, та сит и доволен оттук да излезе!

Слугата, усмихнат, нисък поклон стори и главната порта широко отвори.

Слончо се промъкна и в трема отиде, па почна да лапа де каквото види.

Лапа, лапа, лапа — тройно дебел стана. Рече да излезе, порта го не хвана.

Самбо се уплаши. Хобота му хваща: дърпа, дърпа, дърпа — той се не поклаща.

Поотдъхна Самбо, па нов напън стори. Поклати се слончо и път си разтвори. Но цялата сграда издъно събори и Самба търкулна с краката нагоре!

МЪДРИЯТ ТЪКАЧ

НАРОДНА ПРИКАЗКА

В едно далечно царство зацарувал цар, който не обичал бърборците. Харесвали му се само ония люде, които умеят с две-три думи да кажат, каквото трябва.

Един ден царят, заобиколен от своите съветници и царедворци, седял на престола си да обсъжда държавни работи. Съобщили му, че е дошел пратеник от съседния цар. Тия двама царе се не обичали и постоянно враждували.

Оная страна, отдето идел пратеникът, била особена. Там хората били още по-мълчаливи. Толкова им било неприятно да говорят, че се разговаряли с ръце като неми.

Пратеникът влязъл, поклонил се на царя и начертал — без да каже нито дума — една окръжност около престола. После седнал на дивана, право пред царя, като си кръстосал нозете. С тоя знак той казал, каквото имало да каже — и сега очаквал отговор.

Царят не разбрал що значи това колело около престола. Той запитал с поглед царедворците.

Никой не бил разбрал знака.

Царят се ядосал много.

Той заповядал да му доведат най-умния мъж, който да обясни знака, направен от пратеника.

Царските пратеници знаели, че в една къща живее някакъв учител, много умен човек. Влезли в къщата му, но не намерили никого. В стаята видели люлка, дете спяло дете. Люлката се люлеела, макар че не се виждало никой да я люлее. Качили се на плоския покрив. Там имало мокро жито, разпиляно да съхне. Дълга тръстикова пръчка, забита в средата, се люлеела — да плаши врабците, да не би да изкълват зърната. Но и тая пръчка не клател никой, а и вятър немало.

Царските пратеници се зачудили. Излезли в двора. Там видели една бабичка, която чистела боб. Като я запитали, узнали, че учителят

не живее отдавна там. В къщата живеел тъкач, син на бабата. Той работел в стаята улицата, а жена му била излязла по пазар.

Те влезли в тъкачницата — да разберат какви са чудесиите, що били видели. Тъкачът работел на своя стан: бързал да свърши платното.

Когато го разпитали, узнали, че той завързал по една връв на двете подлоги, върху които натиска с краката си, когато тъче. Едната връв била съединена с люлката в стаята, а другата — с тръстиката на покрива. Натисне ли едната подлога, люшне се люлката, натисне ли другата — разклати се пръчката.

Двамата пратеници се спогледнали, сякаш искали да кажат: „Умен е този тъкач. Тъкмо такъв човек ни трябва.“

И те му казали, че е дошел пратеник, който начертал колело около престола на царя, и че никой не можал да разбере що значи то.

— Ела в двореца — рекли му те. — Ако отгатнеш що значи колелото, царят ще те награди богато.

Тъкачът помислил малко, па се навел, та взел от прозореца два ашика (кокалчета), с които си играело момчето му, когато се върне от училище. На излизане видял, че от двора идва едно пилене. Вратата на тъкачницата зеела — то влязло да кълве. Той го хванал, погалил го, па го пъхнал в пояса си и тръгнал след пратениците.

Като влязъл в двореца, тъкачът се поклонил на царя, па се обърнал към пратеника, без да каже дума. Оня го погледнал, а сетне посочил царя и съветниците му. Тъкачът посочил към прозореца, а след това посочил себе си. После се навел, сложил пред пратеника двата ашика и го загледал спокойно в лицето.

Чужденецът се изненадал и дори се малко докачил. Той се замислил, па току бръкнал в джоба си, извадил шепа просо и го пръснал по пода.

Тъкачът се усмихнал.

Той извадил от пояса си пиленето и го пуснал. То изкълвало просото. Тогава пратеникът станал, поклонил се на царя и си отишел.

Царят запитал тъкача какво значат движенията, които, си разменили с пратеника.

Тъкачът отвърнал спокойно:

— Той е начертал окръжност. Искан е да каже: „Ако нашият цар ви нападне и обгради столицата с войска, що ще сторите? Ще ли му се

предадете, или ще се браните?“ А когато влязох аз, той посочи тебе и царедворците. Искаше да рече: „Нито царят можа да разбере що му казвам, нито тия около него“. Но аз посочих към прозореца, а после — към себе си. С това движение му рекох: „Не царят и придворните, а народът трябва да ти отговори. Аз съм човек от народа — аз ще ти отговоря.“ После хвърлих пред него ашиците. Това значеше: „Вие сте пред нас като деца“.

— Наистина — рекъл усмихнато царят. — И ние сме играли на ашици, когато сме били малки. После?

— После — продължил тъкачът — той пръсна шепа просо по пода, с което искаше да рече: „Нашите войници са безбройни“. Но аз пуснах пилето да изкълве зърната. То значеше: „Само един наш може да избие стотина ваши“.

Царят бил толкова възхитен от мъдростта на тъкача, че пожелал да го назначи пръв управник.

Но тъкачът не приел.

— Аз съм си тъкач и ще си остана тъкач — рекъл той на царя.

Тогава царят го наградил богато и го изпратил от славно по-славно.

МАЛКОТО КНИЖАРЧЕ

— Майчице, колко маски-и-и! — извика малкият Колчо Гороломчето. — Гледайте! Данчо книжарчето ги носи. Чакай, Данчо, да ги видим!

Децата, които играеха на улицата, се струпяха около книжарчето, което бе натоварено с много маски.

— Оставете ме сега! — рече Данчо, като разбутваше децата. — Елате в книжарницата. Там гледайте колкото щете. Но тука не бива. Ще ми се кара господарят.

— Ние сме тука господари! — рече едно едро момче, на което викаха Страхил войвода.

— Тъй, ами как! — добави малкият Колчо. — Бате Страхил тука заповядва. Снемай маските! Ние сме господари!

Книжарчето отстрани Колча с ръка и рече:

— Вие сте господари, но мене ще бият, ако не занеса маските навреме. Бай Деян ми каза да тичам. Купувачи чакат в книжарницата. Пуснете ме да вървя!

— Няма да те пуснем — рече войводата. — Дай да ги разгледаме! И ние сме купувачи. Ако ни харесат, ще ги разграбим като топъл хляб! И бай Деян ще те похвали, че още на улицата си намерил купувачи.

— Не може бе, разберете! — удари на молба книжарчето. — Ще ме бият!

Но думите на войводата раздвоиха ума му. Ами ако наистина тия всички момчета купят по една маска! Няма ли да го похвали господарят, че заедно със стоката му води и купувачите?

— Какво се чудиш? — извика Пенчо Драката и си кривна шапката. — Дай тук маските! Няма да ги изядем! Ще ги видим, ще ги попремерим и пак ще ти ги дадем. Дай да видя тая с вълчата муцуна!

И Драката дръпна вълчата маска.

— Не дърпай! Ще я скъсаш! — рече книжарчето. — Ще ви дам да ги видите, ала няма много да се бавите. Дано не се научи бай Деян!

— И да се научи, нищо! — извика Страхил войвода. — Ние сме насреща! Дай на мене слона!

— А на мене — тоя палячо! — викна Колчо.

— На мене — Баба Мецана!

— Дай тука кукумявката!

— Я, и Пинокио! С дългия нос! Дай го на мене!

— А ти, Данчо, сложи ей тоя дебеланко! Гледай! На бай Деяна прилича. Ще станеш господар! От нищо няма да се боиш!

След миг всички маски оживяха. Раздвижиха се... Рев, смях, вик! Събраха мало и голямо.

Най-смешно беше малкото човече с пълноликата маска. То дърпаше ту слона, ту вълка, ту паляча, ту Пинокио, ту Баба Меца, ту кукумявката и току повтаряше с пискливото си гласче:

— Оле, мале, ще ме бият! Дайте маските! Ще ме бият! Дайте маските!

— Още малко, още малко! — крещяха и слонът, и вълкът, и палячо, и Пинокио, и кукумявката.

А Баба Меца потропваше и редеше:

Я викнете, да викнем!

Я тропнете, да тропнем!

Да подруснем маските!

И друсаха се дълго маските.

Но най-силно се раздруса маската на пълноликото момче, когато сред веселата навалица се провря сърдитата ръка на бай Деяна, книжаря и заудря малкото книжарче. Дебелите пръсти се вдълбаха в маската, а разлютените уста повтаряха:

— На ти игра! На ти песни! На ти смях!

Навалицата прихна да се смее.

Децата хвърлиха маските и се разбягаха.

Книжарчето свали господарската маска, в която се бяха вдълбали пръстите на истинския господар, събра маските и плачешком тръгна към книжарницата.

А бай Деян, който бе поукротил гнева си, се обърна към веселата навалица и рече:

— Извинявайте, господа, че прекъснах зрелището. Който иска маски, да заповяда в книжарницата!

Като си замина книжарят, Страхил войвода събра дружината си. Шепнеха, ръкомахаха и после всички се разотидоха в къщи.

Следобед войводата влезе в книжарницата и попита книжаря:

— Колко струва слонската маска?

— Двайсет лева.

— На̀ ти двайсет лева, дай маската!

Книжарят взе парите и му подаде маската. Като излизаше, момчето посочи смачканата маска, която висеше между другите, и рече:

— Не трябваше да биеш момчето, бай Дряне!

— Аз си зная работата. Не ща ум от тебе — отговори книжарят.

След малко дойде Драката и попита:

— Колко струва вълчата маска?

— Петнайсет лева.

— На̀ ти парите, дай маската!

На излизане и Драката посочи смачканата маска, дето я беше сложил Данчо, и добави:

— Не трябваше да биеш момчето, бай Деяне!

— Аз си зная работата! — отговори пак книжарят.

После дойде момчето, което бе грабнало от книжарчето Баба Меца.

— Дайте ми мечешката маска. Ето ви петнайсет лева.

То си сложи маската още в книжарницата и с мечешки глас изрева:

— Бай Деяне-е! Не трябваше да биеш момчето!

После дойде кукумявката, купи си маската и на излизане измяука:

— Не трябваше да биеш момчето!

Така се изредиха и Пинокио, и палячо, и носорогът, и още много, много деца, които бяха видели маските на книжарчето. Всяко си купуваше маска и на книжаря се струваше, че всяко, ако не с думи, с поглед казваше:

— Не трябваше да биеш момчето, бай Деяне!

Надвечер пристигна отново Колчо Гороломчето.

— Бай Деяне, продай ми още една маска. Баба Меца.

— Нямам, Колчо. Всичките се продадоха — отговори книжарят.
— Една само остана: хе оная, дето я беше сложил Данчо.

— Не ща я. Нея никое дете няма да я вземе. Тя прилича на тебе.
А ти биеш децата. Виж, пръстите ти още личат по маската!

И Колчо си излезе.

Книжарят поглади маската, но нищо не каза. И Данчо спря очи на нея, па си помисли: „Колко хубаво ми беше с тая маска при децата! Биха ме, но беше весело и хубаво. Да мога още веднъж да я сложа!“

Вечерта, когато да затварят книжарницата, бай Деян сне пълноликата маска, подаде я на книжарчето и рече:

— Хвърли я вътре в коша! А утре ще отидеш да вземеш от склада нови маски.

Книжарчето взе маската, оправя с ръка вдлъбнатините, що бяха останали от ударите на господаря, и прошепна боязливо:

— Мога ли да взема тая маска? Ще ми я прихванете на заплатата. Хубаво ми е да си мисля, че съм като вас. Нищо, че ме бихте. Заслужено беше...

Радост изгря в очите на книжаря.

— Ти си добро момче, Данчо — рече той. — Вземи маската, щом я харесваш. Няма защо да я плащаш. Ти я заслужаваш. Толкова маски продадохме днес. И не трябваше да те бия, но дълго чаках, та много бях ядосан...

— Нищо, нищо, господарю — каза малкото книжарче. — Не ме боли вече. Пък и маската се изправи. Не личат пръстите по нея. Хубаво ще се посмеем на заговезни!

— Ще се посмеем, Данчо, ще се посмеем! — каза миловно книжарят и поглади къдравата коса на малкия си помощник.

ЗА ПЕЧАЛБА

Ганчо тичаше към другарите си, размахваше кукла в ръка и викаше:

— Ура-а-а! Голяма печалба ще падне! Тая кукла ще продаде билетите! Нали знаете — малките момиченца за кукла душичките си дават!

— Отде я взе, Ганчо? — попита Гецата.

— Отде? От наша Минка. Не я даваше. Но аз ѝ тикнах два билета от нашата томбола, дръпнах куклата и ето ме тука. Турнете я на най-видно място... Ами ти нагласи ли номерата в торбичката, Борко?

— Нагласих ги още снощи. Повечко празни сложих. По-голяма да ни бъде печалбата.

— Разбира се. По-голяма трябва да бъде! — подаде Гецата. — Ние тука труд се трудим! А пък и доста пари ни трябва. И снощи питах — триста лева искат за кинематографчето. Ама кинематографче — чудо! Също като истинско. Цели филми ще даваме! Дано паднат от лотарията стотина лева! Имаме двесте събрани — ето ти киното готово!

— Пък и да не паднат сто лева, ще намерим още кооператори — намеси се Ганчо. — После ще им върнем парите и печалба ще им дадем отгоре. Като си изкараме разноските, ще даваме представления за обща библиотека.

— Бре, много бързаш, Ганчо. — Чакай киното да тръгне, че тогава библиотеката!

— Киното тръгна вече. Нали пипнах аз тая кукла, билетите ще се разграбят като топъл хляб...

Не се мина дълго време и при печелниците пристигна плачешком Минка. Водеше я Борковата сестра Надя.

— Искам си куклата! — плачеше Минка. — Не ни трябва билетите!

— Дайте куклата на момичето! — намеси се Надя. — Със заграбени неща ли ще правите томбола?!

— Кой ти каза, че са заграбени! — заперче се Ганчо. — Билети съм й дал за куклата!

— Билети! На ти ги! Два билета за цяла кукла!

— Слушай, Минке! — намеси се Борко. — Ще ти дадем още билети, но не си вземай куклата! Може пак на тебе да се падне. А като направим киното, ще те направим разпоредителка.

— Още колко билета ще ми дадете? — попита Минка.

— Още осем.

— Добре — рече Надя. — Дайте билетите! Но Минка първа ще тегли от торбичката.

— Съгласни сме.

Минка и Надя взеха още осем билетчета и си тръгнаха. Из пътя Надя каза на Минка:

— Хубаво ще си ги наредим. Торбичката с номерата е още у дома. Ще извадя всички празни билетчета. И ще оставя само тия, дето печелят. Пък те са само десет. Всички на тебе ще се паднат. В бързината съдружниците няма да гледат в торбата.

— Така им се пада. И куклата ще си взема.

Следобед съдружниците наредиха предметите от томболата върху едно сандъче. Събраха се около сандъчето момчета и момичета. Борко взе торбичката с печалбите, а Ганчо се провикна:

— Хайде, томболата почва! Само левче, само левче!

— Дай да тегля! — рече Минка. — Десет билета имам. Десет пъти ще вадя от торбичката.

— Вади!

— Номер втори! Влакчето.

— Пак тегли!

— Номер първи! Куклата.

— Номер пети! Филмчето.

— Номер трети, шести, четвърти!

— Номер десети, осми...

Минка прибра бързо печалбите, втурна се към къщи и без да се обръща, викаше:

— Не ща повече да тегля. Стигат ми тия печалби.

— Ганчо, ти си наредил тая игра! — викна сърдито Борко. — Всички печалби у вас отидоха.

— Как ще я наредя, бе Борко, нали ти писа номерата в торбичката.

— Ще я разбера аз тая работа!

— Няма какво да я разбираш! — намеси се смеешком Надя. — Ами молете се на Минка, да ви даде печалбите за нова томбола. Но тя ще стане директорка на киното!

— Чудно нещо! — хапеше пръст Ганчо. — Как можа да стане тая работа! Каква я гласихме, каква излезе!

ШАРКО КОКОШАРКО

Три кокошки качуларки, неразделни три другарки, шарен Шарко приближават, отдалеч го поздравяват: „Жив да си ни, драги Шарко! Ех, поогладняхме малко! — заодумвали се те. — Ечемичец ни се ще!“

Скочи Шарко и за миг при обора се заврял. Там кон зоб в торба ядял. Шаро наш коса изправил, под торбата я поставил, па отстъпил настрана...

Изведнъж поток зърна по земята зашумял. Шарен Шарко заскимтял: „Тука, тука, качуларки, мои приятелки жарки! Ечемичец похапнете! Шарен Шарка поменете!“

Качуларки долетели, ечемика изкълвали.

ГЛАВЧО

Един баща имал трима синове. Двамата били едри и хубави. Третият бил нисък, дребен, с голяма глава. Казвали го Главчо.

Посял бащата пшеница. Тя израсла буйна и едра за чудо и приказ. Но научило се някакво животно да влиза нощем в нивата. Един ден бащата казал на синовете си:

— Деца, отсега нататък ще вардите по ред нивата, та дано хванете животното, що прехапва класовете.

Първата вечер отишел най-големият син. Скрил се в житото. Седнал да чака. Чакал, чакал — няма нищо. Додрямало му се. Заспал. Събудил се по едно време, гледа — съмнало се. Отишел си и рекъл на баща си:

— Тате, цяла нощ вардих. Нищо не можах да видя.

Втората вечер отишел средният брат. И той вардил, докато притъмняло, па си легнал. Чак сутринта се събудил. Отишъл си в къщи. Казал на баща си:

— Не отивам вече, татко. Цяла нощ вардих, нищо не можах да видя.

Третата вечер отишел Главчо. Скрил се в нивата и седнал на един камък да чака. Станало среднощ. Главчо не заспива. По едно време нещо зашумяло. Гледа Главчо: хубав бял кон гази нивата и прехапва класовете.

Момъкът не се уплашил. Разпасал си пояса, направил примка и се снишил в нивата. Конят дошел наблизко, без да го забележи. Главчо хвърлил примката на главата му и го хванал. Конят взел да се моли:

— Пусни ме, Главчо! Голяма добрина ще ти направя!

— Каква добрина?

— Ще видиш.

— Ами ще влизаш ли пак в нивата?

— Няма да влизам, Главчо.

— Ще те пусна, коньо, ала кажи ми как ще те намеря, ако ми потрябваш!

— Много лесно — рекъл конят. — Свирни три пъти и извикай: „Вихрогоне, ела тук!“ — и аз тозчас ще дойда.

Главчо го пуснал.

На сутринта рано-рано си отишъл. Братята почнали да му се смеят:

— Е, Главчо, хвана ли нещо?

— Хванах. Среднощ дойде голям бял кон. Хванах го с пояса. Даде дума, че няма вече да влиза в нивата и аз го пуснах.

— По-малко се хвали! — рекли братята. — Ти да видиш такъв кон, ще бягаш три дни надалече!

Главчо нищо не им казал. Легнал си и заспал.

Наскоро царят разгласил по цялото царство да се съберат в столицата всички хора: и богати и бедни, и прости и учени, и селяни и граждани, и мъже и жени. Три дни ще се веселят. Всеки момък, който има коне, да избере най-хубавия и с него да се яви. Ще има надпрепускване. Който надмине всички, той ще се ожени за царската дъщеря.

Тръгнали братята на Главча да погледат веселбата в столицата. Главчо им се помолил:

— Вземете и мене да видя какво става в столицата!

Братята му се присмели:

— И без тебе ще мине. Ще дойдеш там за смях на хората!

Главчо си премълчал. Като заминали братята му, той нарамил торбичката и отишел в гората. Свирнал три пъти и извикал:

— Вихрогоне, ела тука!

Тозчас конят дотърчал и рекъл:

— Влез в дясното ми ухо и излез през лявото!

Главчо направил, каквото му рекъл конят. Като излязъл през лявото ухо, той станал хубав като слънце. Яхнал коня и се озовал в столицата. Спрял се на широкия мегдан и погледнал наоколо. Хора, хора — яйце да хвърлиш, няма къде да падне. И коне — един от друг по-хубави. Но като неговия други нямало. Царската дъщеря гледала от чардака на двореца.

По едно време царският глашатай извикал:

— Хайде, които ще се надпрепускат, нека дойдат пред двореца! Хайде-е!

Конниците се струпали пред двореца. Дошел и Главчо. Всички обърнали очи към него. Такъв снажен юнак и такъв хубав кон никой не бил виждал.

Главчо плеснал с камшика и извикал:

— Който желае, нека излезе да се надпрепускаме!

И конят му се изправил на задни крака.

Никой не се наел да излезе. Глашатаят подканил бързоконците отново. Пак никой не излязъл. Уплашили се всички. Тогава Главчо бутнал коня и отлетял като стрела.

Стигнал в гората. Слязъл от коня. Влязъл в лявото му ухо, излязъл из дясното и станал пак такъв, какъвто бил по-напред. Набрал си гъби в торбичката и си отишъл.

Върнали се и братята. Почнали да разказват на баща си какво чули и що видели на веселбата: как дошел млад хубавец с кон вихрогон, как се изплашили всички бързоконци и никой не се наел да се надпрепуска с него, как юнакът бутнал коня и отлетял като вятър.

А Главчо лежал на одъра и току се подсмивал.

— Дали ще се върне пак юнакът? — попитал бащата.

— Трябва да се върне — рекли синовете, — защото веселбите ще продължат три деня.

На другия ден братята пак заминали за столицата. Главчо нарамил торбичката, отишел в гората, свирнал три пъти и викнал:

— Вихрогоне, ела тука!

Конят дошел. Главчо влязъл в дясното му ухо, излязъл през лявото и станал пак хубав като слънце. Яхнал коня и право в столицата.

Като го видели хората, отдалече взели да му струват път. Главчо плеснал с камшика, па извикал:

— Кой желае да се надпрепуска?

— Аз! — извикал един бързокоонец. — Пущай!

Дорде каже тоя „пущай“, Главчо отлетял като стрела. Бързокоонецът бил напред пътя, а Главчо се връщал вече.

— Хайде — рекъл, — има ли друг да излезе?

Излязъл втори юнак. Главчо и него надбягал. Излязъл трети. И него надпреварил, па извикал:

— Има ли още някой?

Никой не се наел. Главчо бутнал коня и се изгубил.

На третия ден пак долетял. Царският глашатай излязъл на чардака при царкинята, па извикал: „Слушайте, бързоконци! Днес е последният ден за надпреварване. Който надпрепуска, него ще поздрави царската дъщеря с копринена кърпа. Нему ще даде пръстена си и той ще стане царски зет!“

Изправил се Вихрогончо. Викнал Главчо:

— Хайде, бързоконци! Кой ще се надпрепуска?

Наел се най-добрият юнак. Пуснали конете. Юнакът бил още насред пътя, а Главчо се връщал вече. Посрещнал го радостно народът. Царската дъщеря му замахала с кърпичката и му показала пръстена.

Главчо дръпнал юздите. Вихрогончо скочил наспоред чардака. Грабнал Главчо кърпичката и пръстена, па извикал високо:

— Довиждане, хубавице! Утре ще доведе сватбарите!

И царският годеник отлетял като вятър.

Върнали се пак братята в къщи. На другия ден пак почнали да разказват на баща си за незнайния конник: как надпрепускал най-добрия юнак и как грабнал пръстена и кърпичката на царската дъщеря.

А Главчо станал от одъра и попитал:

— Ами покани ли ви царската дъщеря за сватбата?

— Тя нас ли ще покани, глупчо! — отвърнали братята.

А Главчо добавил:

— Тя като не ви е поканила, аз ви поканвам. Хайде, стягайте се за царската сватба!

И той им показал кърпата и пръстена.

Дигнало се цялото село. Отишли всички на Главчовата сватба. Три дни яли, пили и се веселили.

ДОБРО ЗА ДОБРО

Едно момче чуло, че ще се жени царската дъщеря, та тръгнало да я иска. По пътя видяло много пчели. Дъжд заваляло. Пчелите литнали да бягат, но дъждът ги измокрил и те паднали на земята. Момчето си свалило дрехата и покрило пчелите. Като престанал дъждът, то си дигнало дрехата да си върви, но пчелите завикали: „Почакай, бате, ти ни спаси живота и ние искаме да ти направим една добрина. Вземи от нас едно крилце и когато ти потрябваме, нагрей го на огъня, ние ще те намерим да ти помогнем!“ Момчето взело крилцето и тръгнало по пътя си.

По-нататък, край гората, заваляло град. Момчето се спряло под едно криво дърво, а там наблизко имало мравки, които треперели от страх, че ще ги избие градушката. Момчето ги покрило с дрехата си. Престанала градушката и то взело дрехата да си отива, но мравките завикали след него: „Бате, бате, ти ни спаси живота, но ние нямаме с що друго да ти се отплатим: вземи от нас едно крилце и го пази. Когато ти потрябваме, нагрей го на огъня. Където и да си, ние ще те намерим и ще ти помогнем!“ Момчето взело крилцето и продължило пътя си.

Стигнало при царя и му казало, че иска дъщеря му. Затворили го в една стая, размесили му пет чувала ечемик, овес, жито, ръж и просо, па му казали, че ще му дадат царската дъщеря, ако може за една нощ да отдели тази смес на пет купчини! Житото на една, ръжта на друга, просото на трета, овеса на четвърта и ечемика на пета.

Момчето се уплашило, по като останало само, досетило се за мравките. Нагряло на огъня крилцето и те пристигнали.

— Какво искаш, бате? — попитали.

— Моля ви се — казало момчето — да отделите тази смес на пет купчини, поотделно ечемика, овеса, ръжта, житото и просото. Царят ми е казал, че ако не мога да направя това до утре, ще ми отреже главата.

— Не се бой, бате, ние ей сега ще направим това.

Момчето си легнало да спи, а мравките веднага се натрупали на купа и се разбързали. Слушало се само леко шумолене. Рано-рано свършили и си отишли.

На заранта царят се зачудил много, но решил и с друго да изпита момчето. Завел го в една стая с четиридесет врати. Отворили се вратите и на всяка се показала по една мома. Всичките еднолики и в еднаква премяна.

— Ако познаеш — казал царят, — коя от тези четиридесет моми е дъщеря ми, хвани я за ръката и си я води у дома, ако не — ще ти отреже главата.

Момчето поискало минута време да си помисли. Позволил му и то влязло в стаята си, нагряло крилцето от пчелите, които на часа пристигнали.

— Какво искаш, бате? — попитали те.

— Бързо да ми кажете коя от тези моми е царската дъщеря, инак загинах: царят ще ми отреже главата.

— Много лесно — отговорили те. — Излез при момите и ги загледай една по една. Която мома има пчела на челото, тя е царската дъщеря.

Момчето излязло, съгледало кацнала пчела на едно моминско чело и тоз час хванало царската дъщеря за ръката.

— Сполучи! — извикал царят и плеснал с ръце.

Дигнала се царска сватба. Три месеца яли, пили и се веселили.

ХРАНИ ДУША, ДА ТЕ СЛУША

Имало едно време един селянин. Той бил много свидлив. И жена му била като него. Селянинът имал ратай — голям шегобиец.

Една сутрин господарят казал на ратая:

— Иди, момче, на нивата под могилата да пожънеш пшеницата! Вземи торбата с яденето!

Ратаят взел торбата, погледнал какво има в нея и тръгнал.

Като стигнал на нивата, спрял се под крушата и рекъл:

— Добро, утро, крушо!

— Добре дошъл, момко — отговорил си той самичък.

— Ще жънем ли днес, или ще спим?

— Торбата ще каже — отговорил си пак самичък ратаят вместо крушата.

— Торбата казва, че господарката сложила само глава лучец и късче сух хлебец.

— Щом е така, ще спим. Гладна душа не слуша.

И легнал ратаят, та спал чак до вечерта.

Така направил и на другия ден.

Казали на скъперника, че нивата му стои непожъната. На третата сутрин той тръгнал да види каква е работата. Скрил се в нивата. Дошъл ратаят. Спрял се под крушата. Разговорил се с нея както винаги и легнал да спи.

Селянинът не му се обадил, а се върнал в къщи. Разказал на жена си как слугата не работил нищо и как се разговарял с крушата.

Вечерта селянинът казал на ратая:

— Защо правиш така, бре момче? Защо не си пожънал нивата?

Ратаят отговорил:

— За нивата ти не мисли! Ако каже торбата, утре за един ден ще я пожъна.

— Каква торба поменуваш? Защо не си кажеш направо какво искаш?

— Питайте торбата, господарю. Тя ще ви каже.

Вечерта селянинът рекъл на жена си:

— Утре, жено, турни на ратая бяла погача и печено пиле, та да видим какво ще прави.

На сутринта ратаят взел торбата, погледнал какво има в нея и отишъл на нивата. Пак се спрял под крушата и рекъл:

— Добро утро, крушо!

— Добре дошъл, момко — отговорил си пак той сам вместо крушата.

— Ще жънем ли днес, или ще спим?

— Торбата ще каже.

Той разтворил торбата и рекъл:

— Торбата казва, че господарката сложила бяла погача и печено пиле.

— Щом е така, ще работим!

Ратаят се нахранил добре, па като се запретнал, пожънал нивата до обед. До залез, слънце вързал снопите.

Надвечер дошъл селянинът. Като видял нивата пожъната и снопите навързани, рекъл:

— Бре, сине, хубава работа си отвъртял!

Ратаят се засмял и отвърнал:

— Ама и вас хубаво ви научила торбата. Така се работи, когато си нахранен добре. Храни душа, да те слуша.

ДОКТОР ЕЖКО

Заю. Добро утро, доктор Ежко!

Доктор Ежко. Добра среща, Зайо Байо.

Заю. Понастинал съм мъничко. Дойдох от теб цер да диря.

Доктор Ежко. Кашляш ли?

Заю. Не.

Доктор Ежко. Хремав ли си?

Заю. Малко нещо.

Доктор Ежко. Плашиш ли се?

Заю. Страх какво е аз не зная.

Доктор Ежко. Тогаз лесно ще оздравееш. Ела тука. *(Завеща го при един велосипед. Показва му предното колело.)* Туй какво е?

Заю. Колело с надута гума.

Доктор Ежко. Сега мирно! Нито дума! Оттук церът ще излезе! *(Изтирва се и мушва с бодлите си гумата на колелото. Тя силно изпуктява.)*

Заю. Оле, тоя гръм какъв е? *(Втурва се през глава.)*

Доктор Ежко. Тичай, Зайо! Бягай, Байо! Тъй душичка се спасява! На юнаци като тебе болестта така минава!

ПЕВЦИ

Дългоушко, Белко, Котаран и Петлю еднъж се събрали. Пооплакали се. Пораздумали се. Кога да си тръгнат, Дългоушко рекъл:

— Слушайте, другари. С глас дарили ни деди ни за приказ и чудо. Но гласа ни тука никой не признава. Нашият стопанин певци не обича. Знаем си го всички как ни се отплаща. Ту мен претовари, ту Белка удари, ту Котана ритнал, ту побратим Петля с ножче заплашил... Не. Така не може! Помислете малко, па тръгвайте с мене! Оттук да се махнем! Други край ще дирим. Дето и да идем, с наште дарби все добре ще минем!

— Какво ще му мислим! — извикал Петелът. — Аз бързо решавам. Ще пея там, дето по-добре ми плащат.

— И аз съм съгласен оттук да се махнем! — рекъл Котаранчо. — Нека друг понася глъчки и обиди!

— И аз с вас ще дойда! — обадил се Белко. — На моя стопанин толкова години служил съм послушно. Но стига му вече. Нека сам да види какво е без мене!

— Щом е тъй, другари, да не губим време! — викнал Дългоушко. — Тръгвайте след мене!

Тръгнали веднага.

Вървели, вървели — в гъста гора влезли.

Мръкнало се.

— Стойте! — спрял ги тихо Белко. — Сладък дъх подушвам. На месце мирише!

— Право казва Белко. Месо пекат нейде! — рекъл Котаранчо.

— Аз пък песни чувам — ревнол Дългоушко. — На прав път сме, братя! Тук ще се прославим. Почвам. Ще запея...

— Ти не изпреваряй! Сдържай си гласена! — обадил се Петлю. — Кога стане време, заедно ще почнем... Чакайте да видя отде гласът иде!

И Петлю подхвъркнал на дърво високо. Надалеч в гората светлинка съгледал. Слязъл и зашепнал:

— Да вървим, другари! Цял дворец съгледах. Отдалече грее. Гощавка там има. Тихичко да идем. И без да ни чакат, дружно ще запеем! За таз изненада вярвам ще получим голяма награда...

Тръгнали. Вървели... Изведнъж се спрели. Гледат пред тях къща. Прозорците светят. Петелът подхвъркнал. Кацнал на прозорца. Понадникнал вътре. Слязъл и зашушнал:

— Аз нали ви казах! Дошли сме навреме. Гости вътре има. Ядат, пият, пеят. Но от нас ще видят що се вика песен!

Дългоушко стъпил с крака на прозорца. Белко върху него. Котаран връз Белка. Най-отгоре Петлю. — Едно, две, три! — Страшна песен еква. Петлю кукурига, Котаран мяука, Белко забauква, а пък Дългоушко реве, та се къса!

Разбойници вътре били се събрали. Рева като чули, хукнали навънка. Скрили се в гората.

Дългоушко, Белко, Котаран и Петлю се вмъкнали в къщи. Заварили вътре готова трапеза.

— Сядайте, другари, да ядем и пием! — ревнол Дългоушко. — Туй се вика хора! Колко им попяхме, а как ни гощават! Вън сами излизат, да ни не смуцават!

— Да хапнем, да сръбнем! — рекъл Котаранчо.

— Тука ще останем! Няма да се върнем! — обадил се Петлю.

— За песните тука богато заплащат! — избаукал Белко.

Хапнали си сладко. Сръбнали, попели. А през това време крадците отвънка слушали, следали.

Изведнъж кат хала вътре врѣхлетели. Суровици дълги в рѣце развъртели. Кой където свари, налага и вика:

— За песните тука така се доплаща!

Певците пребити едвам се спасили. На една полянка с мъка се довлeкли. Тук Белко приклекарнал, въздѣхнал и рекъл:

— С петел и магаре, който дири слава, така му се пада!

КРЪСТНИК

Един беден човек имал много деца. Когато му се родило още едно дете, той се почудил кого да вземе за кръстник.

Като мислел кой ще му кръсти детето, заспал. И като заспал, сънувал, че трябва да излезе на улицата и първия срещнат човек да покани за кръстник.

Щом се събудил, излязъл на улицата. Срещнал един странник.

— Добра среща, странниче!

— Добра стига, човече.

— Нещо ще те помоля.

— Кажи да видя.

— Имам си детенце, пък си нямам кръстник. Ще се съгласиш ли да го кръстиш?

— Защо да не се съглася — отговорил странникът.

И кръстил детето му.

Когато да си тръгва, странникът рекъл:

— Сбогом, човече! Вземи това стъкленце. То е пълно с чудновата вода. Подарявам го на моя кръщелник. То ще му донесе щастие. Докато е още малък, с това стъкленце ти ще спечелиш много пари и ще прехранваш леко и новороденото, и другите деца. Като се разболе някой, поръси го с чудната вода и той тоз час ще се привдигне.

Зарадвал се бедният човечец, че лесно ще прехрани децата си.

Още на другия ден се разболял съседът му. Той взел стъкленцето и отишел при болния.

— Не бой се, съседе, сега ще оздравееш!

Бедният човечец го поръсил с чудната вода и болният тозчас оздравял.

Разчуло се навсякъде за чудноватия лекар. Още много болни той оздравил. Почнали отвсякъде да го търсят. За скоро време забогатял много.

Минали много години.

Един ден се разболяла царската дъщеря.

Ни един царски лекар не могъл да ѝ помогне.

Царят повикал прочутия лекар.

— Дъщеря ти ще оздравее, царю честити.

— Ако оздравее, ще те надаря богато, приятелю.

Лекарят поръсил с чудната вода царската дъщеря и тя тозчас оздравяла.

Царят дал големи богатства на прочутия лекар и той станал още по-богат. Па и прочул се още повече, щом излекувал царската дъщеря. И още повече го търсели. На много хора помогнал. Много хора го обикнали. Прославил се повече от самия цар.

Завидял му царят. Повикал го и му рекъл:

— Слушай, приятелю. Ти вече си богат човек. Можеш да живееш, без да работиш. Пък и аз ще ти дам още злато и скъпоценни камъни. Ще те прибера да живееш в двореца с цялата ти челяд. Само едно нещо искам от тебе. Да ми дадеш чудното стъкло.

Поклонил се бащата и рекъл:

— Благодаря ти, царю честити, за честта, която ми правиш. Но стъкленцето не е мое, а на моя малък син. Подарък му е от един странник, който го кръсти. То му е щастие. И за нищо на света не го давам. Готов съм всичко, що имам, да изгубя, но то да си е у нас, защото е подарък на най-обичния ми син.

— Аз мога и без твое съгласие да го взема, щом не разбираш от добро. Но иди доведи сина си. Той ще излезе по-умен от тебе.

Отишел бащата. Довел сина си при царя.

— Какво работиш, момко? — попитал го царят.

— Работя земята, царю честити, която баща ми купи, когато спечели пари от лекуването на болните.

— Защо ти е да работиш, когато баща ти е богат?

— Богатството лесно се изгубва, а щом човек се е научил да работи, никога няма да остане гладен. Ето сега, царю честити, ако аз не се съглася на онова, което ти ми предложиш, може да ни отнемеш всичките богатства. Но щом ми оставиш двете ръце, аз ще изработвам прехрана и за себе си, и за баща си, който е вече стар, и за цялата ни челяд.

Размислил се царят. Разбрал колко умно говори момъкът и рекъл:

— Имаш право, момко. Ако всички момци в царството са като тебе, по-могъщо и по-богато царство от моето няма да има по целия

свят. Отказвам се да искам чудното стъкло. Нека баща ти лекува болните на цялото царство; както излекува и дъщеря ми. А за нея по-добър момък от тебе не мога да намеря. Ти ще станеш мой зет.

Бащата се зарадвал и рекъл:

— Благодаря, царю честити. Аз знаех, че царство, в което има работни момци като моя син, ще има и умен цар като тебе. Пък и прав беше странникът, когато каза, че чудното стъкленце с лековитата вода носи щастие за моя син.

Още на другия ден направили сватбата.

Работливият момък и царската дъщеря заживели радостно и щастливо.

А още по-щастливи били бащата, майката и цялата им челяд. Те всички заживели в царския дворец.

А след смъртта на царя момъкът станал цар. И навсякъде разказвали за неговото мъдро и славно царуване.

РАЗУМКА

Мъж и жена си имали една-едничка дъщеря. Където седнели, където станели, все дъщеря си хвалели:

— От наша Разумка по-разумна няма на света. За всичко размисля.

Дошел момък да я сглежда.

Похвалили я бащата и майката:

— От наша Разумка по-разумна няма.

— Тъкмо за такава жена искам да се оженя — рекъл момъкът.

Поканили момъкът на обед. Сложили трапезата. Изпратили Разумка в избата да наточи вино.

Слязла тя в избата. Докато точела вино, погледнала нагоре и видяла пропукана греда.

— Олеле, майчице! — разплакала се тя. — Какво може да стане! Ах, какво може да стане! Като се омъжа, ще ми се роди момченце. Ще порасне. Ще го изпратим да наточи вино. Ще се пропука тая греда. Ще падне и ще го убие!... Ох, сине, сине, как ще те мама прежали!

Като почакали, какво почакали Разумка да донесе вино от избата, пратили ратайкинята да я подири.

Тя слязла в избата, видяла Разумка, че плаче, и я попитала:

— Защо плачеш, хубава господарке?

— Как да не плача! Видиш ли тая пропукана греда на тавана? Като се омъжа, ще си родя момченце. Ще порасне. Ще го пратим да наточи вино в избата. Ще се пропука гредата, ще падне върху него и ще го убие. Ох, сине, сине, как ще те мама прежали!

Разплакала се и ратайкинята, седнала до младата си господарка и занарежда:

— Ох, какиното момченце, как ще те каква прежали!

Чакали, чакали горе за вино, изпратили ратая да види що правят дъщерята и ратайкинята, та се не връщат никакви.

Като слязъл ратаят в избата, видял дъщерята и ратайкинята, че плачат и нареждат.

— Защо плачете, бре момичета?

— Как да не плачем — отговорила дъщерята. — Виждаш ли тая греда пукната? Като се омъжа и ми се роди момченце, ще го пратим да наточи вино. Ще се пропука гредата. Ще падне върху него и ще го убие... Ох, сине, сине, как ще те мама прежали!

Разплакал се и ратаят, седнал до момичетата и занареждал:

— Ох, батевото момченце! Как ще го бате прежали!

Чакали, чакали горе за вино, па отишла майката да види какво правят долу в избата.

Като видяла, че всички плачат, смаяла се и попитала:

— Защо сте се разплакали?

— Как да не плачем? — рекла дъщерята. — Нали ще се омъжа. Нали ще ми се роди момченце. Ще го пратим да наточи вино. Ще падне тая спукана греда върху него и ще го убие... Ох, сине, сине, как ще те мама прежали!

Разплакала се и майката, седнала и тя занареждала:

— Ох, бабиното момченце! Как ще го баба прежали!

А горе бащата и сгледникът чакали, чакали, най-после бащата рекъл:

— Чакай да видя що сториха моите хора, та никакви не дойдоха!

И той слязъл в избата.

Като видял, че всички плачат, зачудил се и попитал:

— Защо сте се разплакали, бре хора?

— Ох, как да не плачем, татко! — отговорила дъщерята. — Нали ще ме омъжите. Нали ще ми се роди момченце. То ще порасне, ще го пратим да наточи вино. Ще падне тая спукана греда върху него и ще го убие!... Ох, сине, сине, как ще те мама прежали!

Разплакал се и бащата, седнал при другите и занареждал:

— Ох, дядовото момченце! Как ще го дядо прежали.

А горе сгледникът чакал, чакал, па си рекъл: „Я да отида да видя що сториха тия хора!“

И той слязъл в избата. Като видял, че всички плачат, попитал:

— Защо сте се разплакали, бре хора?

— Ох, как да не плачем — отговорила дъщерята. — Нали ще ти родя момченце. Нали ще порасне нашето момченце. Па ще го пратим да наточи вино. Ще падне тая пукната греда върху него и ще го убие!... Ох, сине, сине, как ще те мама прежали!

Разплакал се и сгледникът, па и той седнал при другите и занареждал:

— Ох, татковото момченце! Как ще те татко прежали!

Плакали, плакали, най-сетне момъкът рекъл:

— От вашата дъщеря по-умна не мога намери. Ами хайде да направим сватбата и да ви стана зет.

Скоро направили сватба. Разумка и мъжът ѝ заживели заедно. Ако на разумната Разумка не ѝ е хрумнало да се раздели с разумния си мъж, навярно и досега си живеят в мир и сговор.

ЗВЯР НЕЧУВАН

Една нощ се вмъкнал бухал в плевнята на един селянин. Като съмнало, дострашало го да излезе и си останал в плевнята.

Влязло сутринта момчето на селянина за сено. Видяло две големи очи да блестят в полумрака, зърнало рошава перушина, хукнало навън и право при баща си:

— Ох, тате, страшно-о! Много страшно-о! Звяр нечуван се скрил в плевнята! Без малко цял-целеничък щеше да ме налапа!

— Мълчи, сине! Ти се плашиш от сянката си.

Влязъл бащата в плевнята. Видял блестящи очи, съгледал рошава перушина, хукнал навън. Изплашил се повече от момчето. Отишъл при съседа си и викнал:

— Ох, съседко! Ти баща, ти майка! Ела да ми помогнеш! Звяр нечуван се вмъкнал в плевнята. Щеше наведнъж двама ни с момчето да налапа! Ела да го прогоним!

Отишъл съседът. Щом влязъл в плевнята, видял страшни очи и рошава перушина, изплашил се, хукнал да бяга, свалил в страха си селянина и момчето. Спрял се чак наред село и викнал колкото му глас държи:

— Събирайте се, селяни! По-скоро елате да прогоним звяр нечуван! В плевнята на съседа се настанил. Страшен, много страшен! Мене, съседа и момчето му щеше наведнъж да лапне! Тичайте да го прогоним!

Събрало се цялото село. Наизлезли мъже и момци — с пушки, с ножове, с вили, с лопати. Тръгнали към плевнята. Престрашили се, влезли. Но като съгледали страшните очи, като видели рошавата перушина, хукнали да бягат кой където види.

Срещнал ги най-юначният между юначните селяни с пушка през рамо.

— Защо бягате, бре братя? Какво е станало? Връщайте се! Аз съм с вас. Кой смее срещу мене да излезе!

— Ох, страшно-о! Много страшно! Бягай да бягаме! От този звяр нечуван по-страшен няма! С очи пронизва! Какво ти струва юначеството, когато той всички ни наведнъж щеше да погълне!

— Я се връщайте! Не ставайте за смях на децата!

Тръгнал юнакът напред. Селяните след него. Снел той пушката. Влязъл в плевнята.

Като видял юнака с пушката, бухалът се изплашил. Разтворил очи. Наежил перушина. Разперил криле. Още по-страшен изглеждал. Уплашил се юнакът над юнаците. Хукнал да бяга, спънал се о прага на плевнята, паднал и не можал да стане.

Още повече се уплашили селяните. Но един по-сърцат от тях извикал:

— Да запалим плевнята! Да изгорим този звяр нечуван! Само така ще се избавим от това чудовище!

— Да я запалим, да я запалим! — викнали всички селяни.

Речено, сторено. Запалили плевнята.

Но бухалът литнал през отворената врата и се спасил, а страхливият селянин останал без плевня.

ХИТРАТА МРАВКА

Една сутрин една малка мравка излезе да търси храна.

„Ще дойде зима — каза си тя. — Земята ще се покрие с лед и сняг. Какво ще намеря тогава да ям? Трябва отсега да си натрупам храна за зимъс, когато стане студено.“

Но не измина много път и ето че срещна една баба, която страшно викаше.

— Защо викаш, бабо? — попита малката мравка.

— Как да не викам? — рече бабата. — Мишките изядат всичкото жито в хамбара ми, стара лисица отвлича всичките ми кокошки, а вълк разкъсва всичките ми агнета.

— Но защо, бабо, не изловиш мишките? Защо не убиеш лисицата и вълка?

— Как да направя това? — рече бабата. — Когато котката влезе в хамбара, мишките се скриват в дупките си. Пък и не се лъжат да влязат в капана, който им слагам всяка вечер. Лисицата прескача в двора ми само нощно време, а пък вълкът е по-силен от мене.

— Ако ми дадеш една торба жито, аз ще убия и мишките, и лисицата, и вълка — каза мравката.

— Ти ли ще убиеш мишките, лисицата и вълка? — извика учудено бабата. — Как може една малка мравка да направи това?

— Аз зная как — рече мравката. — Ще ми дадеш ли една торба жито, ако го направя?

— О, малка мравке — рече бабата, — не една, а две торби жито ще ти дам, ако ми направиш това добро.

Като се спазари, мравката занесе в ливадата, която беше зад хамбара на бабата, няколко късчета сирене. После влезе в хамбара и извика:

— Мишки, мишки! В ливадата зад хамбара има чудесно сирене. Какво стоите тук?

— Благодарим ти, мравке, че ни каза! — отговориха мишките и се завтекоха всички към ливадата.

Тогава мравката бърже отиде при котката, па ѝ каза:

— Како Мацо, всичките мишки от хамбара са сега отвън на ливадата. Иди по-скоро да ги изядеш!

— Тъй ли? — рече котката. — Ела да видиш как ще ги изловя — и се втурна към ливадата.

Когато малката мравка стигна до ливадата, котката беше вече издушила всичките мишки и те лежаха натъркаляни по земята.

Тогава мравката отиде при бабата и рече:

— Всичките мишки са избити вече. Ела да ги видиш.

Бабата отиде в ливадата, видя натъркаляните по земята мишки и рече:

— Благодаря ти много, малка мравке! Но как ще убиеш лисицата и вълка?

— Почакай и ще видиш — отговори мравката.

Тогава тя отиде в гората, гдето живееше старата лисица.

— Кума Лисо! Кума Лисо! — извика мравката. — Има една чудесна, тлъста кокошка в ливадата зад хамбара.

— Сега ще ида да я уловя! — каза Кума Лиса и се запъти към ливадата.

Веднага мравката се затича да намери едно куче. Като го намери, рече му:

— Тичай по-скоро в ливадата зад хамбара! Там има лисица.

— Бау-бау! — извика кучето. — Сега ще ида да я хвана! — и бързо се спусна към ливадата.

Когато малката мравка пристигна в ливадата, лисицата лежеше там, удушена от кучето.

Тогава тя отиде при бабата и рече:

— Бабо, няма я вече лисицата. Тя е убита. Ела да я видиш.

— Колко съм ти благодарна, добра мравке! — рече бабата зарадвана, когато видя мъртвото тяло на лисицата. — Но как ще убиеш големия вълк? Той е тъй силен!

— Почакай и ще видиш — каза мравката.

И тозчас отиде при ямата, дето спеше вълкът.

— Кумчо Вълчо — каза тя, — има едно тлъсто агне в ливадата зад хамбара. Какво спим тук!

Вълкът се втурна към ливадата. Но там мравката бе оставила да го чака кучето. Когато вълкът пристигна в ливадата, то се хвърли върху

него и го удуши.

Малката мравка пак отиде при бабата.

— Ела да видиш вълка — рече тя. — И той е вече удушен.

Когато бабата видя мъртвия вълк посред ливадата, тя много се зарадва.

— Благодаря ти много, малка умна мравке! — каза бабата. — Ето ти две торби жито за награда.

Мравката пренесе житото у дома си и така си приготви храната, която ѝ трябваше за през зимата.

ЖИВА ВОДА

Имало едно време един цар. Той бил тежко болен. Никой не вярвал, че ще оздравее. Царят имал трима синове. Един ден те се усамотили в царската градина и седели мълчаливи и отчаяни.

Дошел при тях белобрад старец. Попитал ги:

— Защо сте толкова натъжени, царски синове?

— Как да не сме натъжени, дядо, когато баща ни е на смъртно легло. Никой не вярва, че ще оздравее.

Старецът отговорил:

— Може да оздравее, ако сръбне жива вода. Но тя се трудно намира.

— Ние ще намерим! — рекли царските синове.

Тръгнал най-големият син да дири жива вода.

Срещнал едно човече. То го попитало:

— Накъде отиваш, пътнице?

— Не е твоя работа! — отвърнал царският син и заминал по-нататък.

Минал през много тесен проход и останал залостен между скалите.

Като не се върнал първият брат, тръгнал вторият.

Срещнал същото човече. То попитало:

— Накъде отиваш, пътнице?

— Върви си по пътя! На тебе сметка няма да давам! — отвърнал царският син.

— И ти не ще случиш добро из пътя, високомерно човече.

И тоя брат попаднал в тесен проход. И той останал залостен между скалите.

Тръгнал най-малкият брат да дири жива вода. И той срещнал човечето.

— Накъде бързаш, пътнице?

Момъкът отговорил:

— Тръгнал съм да диря жива вода за болния си баща, добро човече. Знаеш ли къде мога да намеря?

— Ще ти кажа — отговорило човечето. — Вземи тая желязна пръчка и тия два хляба. Ще стигнеш омагьосан дворец. С пръчката ще удариш три пъти портата на двореца и тя ще се отвори. Зад вратата лежат два лъва. Те ще зинат да те разкъсат. Хвърли по един хляб в устата им и те ще се укротят. В двора тече жива вода. Втурни се, налей вода и побързай да напуснеш двореца преди пладне! Иначе портата ще се заключи и ти ще останеш вътре.

Царският син поблагодарил на човечето, взел пръчката и хлябовете, па продължил пътя си.

Стигнал двореца. Видял, че всичко било така, както човечето му казало.

При третия удар портата се отворила. Като хвърлил хлябовете, лъвовете се укротили. Той влязъл свободно в двореца. В една голяма стая стояли омагьосани князе. Той свалил пръстените от пръстите им. Взел един меч и хляб, които съгледал в стаята. После влязъл в друга стая, гдето видял чудна хубавица.

Тя се зарадвала, като го видяла, и рекла:

— Ти ме избави. И аз ще се омъжа за тебе. Ще станеш цар на моето царство. Сега ще занесеш живата вода на баща си. Като се върнеш след една година, ще отпразнуваме сватбата. Иди налей от живата вода в двора. Но гледай да излезеш от двореца преди пладне!

Момъкът налял вода и си тръгнал.

Минал пак край човечето.

Като видяло меча и хляба, то казало:

— Много добре си направил, царски сине, че си взел меча и хляба. Тоя меч побеждава безбройни войски. А хлябът изхранва цели полкове и никога не се свършва. Ти си добър момък и заслужаваш тая награда. А братята ти нека стоят притиснати между скалите.

Царският син се помолил на човечето да пусне братята му. То изпълнило молбата му и освободило братята.

Малкият брат им разказал как налял жива вода и как след една година ще се венчае за царската дъщеря.

Братята тръгнали да си отидат. Минали през едно царство, гдето имало война и нечуван глад. Царят бил отчаян. Малкият брат отишъл

при него. Дал му хляба и меча. С хляба царят нахранил и войската, и народа, а с победоносния меч сразил враговете си.

Царският син си взел меча и хляба, па тръгнал заедно с братята си.

По пътя лошите братя прелели скришом живата вода в друго стъкло, което взели със себе си. А стъклото на брата си напълнили с морска вода.

Стигнали в къщи. Малкият брат дал на баща си стъклото, за да сръбне от живата вода. Щом пийнал царят от горчивата морска вода, станало му още по-зле. Започнал да охка. По-големите братя дошли при баща си и рекли:

— Брат ни иска да те отрови с тая горчива вода. Ние ти носим истинска жива вода.

Щом пийнал бащата, болестта му изчезнала.

Той се разсърдил на малкия си син и го пропъдил вън от царството.

След известно време при стария цар пристигнали три коли със злато и скъпоценни камъни за най-малкия му син. Изпратил ги царят, комуто той помогнал да нахрани народа си и да победи враговете си.

Тогава старият цар си помислил: „Дали пък моят син е невинен“. И той се разкажал, гдето изгонил сина си. Заповядал да разгласят по всички царства, че неговият син може да се върне, защото го е простил.

През туй време наближил денят, когато царската дъщеря трябвало да посрещне своя годеник. Тя заповядала да постелят улицата, що водела към двореца, с чисто злато и казала на пазачите:

— Тоз, който язди посред улицата по златото, той е моят истински годеник, а който се бои да язди по златото, не бива да го пущате в двореца.

Като наближило времето, когато трябвало да се яви царският син при царкинята, най-големият брат си рекъл: „Трябва да побързам да ида при царската дъщеря. Ще се представя за неин избавител. Тя ще се омъжи за мене и аз ще наследя царството й.“

Той яхнал коня. Стигнал пред двореца на царската дъщеря. Видял улицата, постлана с чисто злато, и си рекъл: „Не бива да карам коня по тая чиста улица, постлана със злато“. И той отбил коня вдясно.

Стигнал пред царските порти, но пазачите го спрели и рекли:

— Върни се, защото ти не си истинският годеник на царската дъщеря!

Скоро тръгнал и вторият брат. Стигнал до златната улица. Конят стъпил с един крак върху златото. Царският син си казал: „Не бива конски крак да хаби тая златна настилка!“ И той отбил коня вдясно.

Стигнал пред царските порти. Пазачите го спрели и рекли:

— Върни се, защото и ти не си истинският годеник на царската дъщеря!

Като дошел уреченият ден, най-малкият брат решил да отиде и той при царската дъщеря, за да ѝ изкаже своите мъки и неволи.

Запътил се към двореца и мислел само за нея. Дори не съгледал златната улица. Конят му минал по златото. Стигнал пред двореца. Срещнала го царската дъщеря радостно и рекла:

— Ти си моят избавител и господар на моето царство.

Сватбата била отпразнувана. Царската дъщеря съобщила на мъжа си, че баща му го простил и го вика да отиде при него.

Той отишел при баща си и му разказал как братята го измамили.

Старият цар искал да ги накаже, но те вече били забягнали зад девет планини и морета и никога не се върнали вече.

А малкият брат и чудната хубавица живели дълги години радостни и честити.

УМ И ЩАСТИЕ

Веднъж умът и щастието на едно момче се запрепирали помежду си.

— Ти, умчо, без мене не можеш — рекло щастието. — Аз нося радост на момчето. А какво струва живот без радост?

— Ами ти, щастливко, какво можеш да направиш без мене? Само заслепяваш момчето. Аз трябва после да му отворям очите.

— Момчето и без ум може да мине, щом аз съм с него!

— Не може! — твърдял умът.

— Може.

— Добре. Щом може, аз ще изляза от момчето. Да видим какво ще прави то без ум!

Речено — сторено. Умът напуснал момчето.

То разкъсало дрехите си. Грабнало мотика. Почнало да копае под една круша край пътя.

Копало, копало — намерило цял котел, пълен с жълтици и скъпоценни камъни. Но нали било без ум — не знаело какво да ги прави.

Минал един пътник. Загледал се в дрипавото момче. То грабнало шепа скъпоценни камъни, подало ги на пътника и рекло:

— На, пътнице, дай тия камъни на царя и му носи много здраве от мене!

Пътникът взел скъпоценните камъни и си тръгнал зарадван. Ала момчето грабнало още една шепа и викнало подире му:

— Чакай, чакай! На ти още една шепа камъни за царската дъщеря. Кажи й, че Дрипльо й ги праща!

Пътникът продал скъпоценните камъни. Станал много богат. Направил си голяма къща срещу царския дворец.

Почнал да живее като цар. Мъчно му било само, че нямал деца. Жена му го накарала да намери онова момче, дето го обогатило, и да го доведе за техен син.

Богаташът намерил дрипавото момче. Довел го да живее в хубавата къща срещу царския дворец.

Колкото хубаво било момчето, като го облекли в скъпи дрехи, станало още по-хубаво. Кой как минел, все се спирал да го гледа.

Видяла го царската дъщеря от двореца. Харесала го. Поискала да се омъжи за него. Ала царят не давал.

Посърнала тя. Не спи, не яде. Все за момъка мисли. Най-последна баща ѝ се съгласил и тя се омъжила за него.

Но царският зет не продумвал нито дума на жена си. По цял ден седял в един ъгъл на стаята и не дигал глава да погледне царската дъщеря. А един ден станал, ударил ѝ три плесници и пак седнал.

Отишла царската дъщеря плачешком при баща си и му рекла:

— Татко, или ще премахнеш тоя глупчо, или аз ще се погубя. Не ми стига, дето мълчи като ням, ами сега и ръка почна да дига върху мене. Три плесници ми удари!

Разсърдил се царят. Заповядал да отсека главата на момчето. Джелатинът извел царския зет и дигнал ръка да го погуби. Но умът дошел в главата на момчето и попитал щастieto:

— Е, как си, побратиме?

— Остави се! Лошо! По-скоро виж какво ще направиш, че отиде животът на момчето!

— Няма да отиде. Не бой се! — казал умът. — Аз чаках да видиш сам докъде ще докараш работата без мен. Сега съм вече тука. Всичко ще се поправи.

Момчето спряло ръката на джелатина и рекло:

— Искам да кажа две думи на царя.

Съобщили на царя и той заповядал да заведат момчето при него. Там била и царската дъщеря.

— Е, проговори ли, момко? — попитал царят.

— Проговорих, царю честити — отвърнало момчето. — Искам, преди да умра, да ти кажа защо мълчах толкова време и защо ударих своята дъщеря.

— Кажи да чуем!

— Аз мълчах и стоях с наведена глава, защото исках да отдам чест на вашия царски род. Първия път ударих царската дъщеря, задето не можа да ме разбере защо мълча. А другите две плесници ѝ ударих, защото не послуша татка си, а се омъжи за момък, който не е за нея.

— За мене си ти, за мене! — извикала царската дъщеря и се хвърлила върху шията на момчето. — Татко, прости му!

Царят се засмял и простил на момчето.

То станало толкова умно, че царят, когато да умира, му оставил цялото си царство.

Младият цар и младата царица царували весело и честито.

ЧУДНАТА КНИЖКА

Имало едно време беден старец. Той тръгнал един ден към града. Край една гора видял кучета, че разкъсват мъртъв кон. Отстрана седяло слабо лисиче, което гледало към месото, но не смеело да се приближи.

Старецът се съжалил над лисичето, изгонил кучетата и дал на слабото животно да похапне от месото, като му рекъл:

— На, хапни си, па се прибири в гората, защото тука ще те разкъсат кучетата.

Старецът продължил пътя си към града.

Като се връщал вечерта, видял лисичето край гората. То седяло на същото място. Щом видяло стареца, извикало:

— Дядо, дядо, цял ден те чакам да се върнеш. Моля ти се, ела с мене!

Лисичето хванало с уста края на дрехата на стареца и го повело.

— Къде ме водиш? — попитал старецът.

— Ще ти кажа, като отидем навътре в гората — отговорило лисичето.

Стигнали сред гората. Лисичето рекло:

— Дядо, затвори си очите!

Старецът ги затворил.

Лисичето пак извикало:

— Дядо, дядо, отвори си сега очите!

Старецът отворил очи. Видял, че се намира в разкошна стая. Влезли две стари лисици и едната рекла:

— Днес ти помогна на сина ни. Той ни доставя храна, защото сме вече много стари. Дълго мислихме с какво да ти се отплатим. Решихме да ти подарим тая чудновата книжка. Като я допреш до ухото си, ще можеш да разбираш езика на животните.

Лисиците подарили на стареца чудноватата книжка и рекли на лисичето:

— Иди да изпратиш добрия старец.

Лисичето извело стареца от гората.

— Сбогом, дядо!

— Сбогом, дядовото!

И Старецът си тръгнал към село.

На другия ден рано сутринта видял на покрива гарван. След малко долетял друг гарван и кацнал при първия. Двата гарвана започнали силно да грачат. Старецът изтичал в къщи. Донесъл книгата. Сложил я до ухото си. Почнал да разбира езика на гарваните.

Единият попитал:

— Какво има ново, приятелю?

Другият отвърнал:

— Научих, че царската дъщеря е много болна. Повикали са отворед прочути лекари и баячи. Но никой не може да ѝ помогне. Колко са глупави хората! Те не знаят, че има една чудновата книга, с която се разбира езика на животните. Ако потопят тая книга във вода и от водата дадат на царската дъщеря да пие, тя тозчас ще оздравеее.

Старецът чул разговора на гарваните и си рекъл: „Ще излекувам царската дъщеря.“

И той тръгнал към столицата. Като стигнал, отишел в двореца.

Пред двореца прочел надпис: „Който излекува царската дъщеря, ще получи голяма награда.“

Той влязъл в двореца. При царската дъщеря имало много лекари, които се мъчели да я лекуват. Той се поклонил пред царя и рекъл:

— Царю честити, аз мога да излекувам дъщеря ти.

— Ех, старче, толкова знатни и незнатни лекари се опитаха да я излекуват, че ти ли. Но щом искаш, опитай се.

Старецът поискал съд с вода, потопил книжката. Налял от водата в една чаша и дал на царската дъщеря да пие. Щом сръбнала, тя тозчас оздравяла.

Зарадвал се царят, царицата и всички царедворци. Най-много се зарадвала царската дъщеря.

Дали на стареца три крини жълтици. Върнал се той доволен при бабичката си и живели още дълго време честити и доволни.

ЖАБА И ЗАЕК

Един хубав есенен ден заекът срещнал жабата.

— Къде, Жабке?

— Тръгнала съм на разходка.

— Добре си сторила. И аз излязох да се поразходя.

— Знаеш ли какво, Зайо?

— Ще кажеш, Жабке!

— Не е зле, преди да дойде зимата, да се посъберем, да се повеселим, да похапнем и да посръбнем.

Речено, сторено.

Те взели брашно и захар. Месили сладки питки.

Сложили тестото в едно блюдо.

Заекът намислил да надхитри жабата и сам да изяде сладкото тесто.

— Знаеш ли що, Жабке? Хайде да търкулнем блюдото с тестото. Който стигне най-напред до блюдото, той ще излапа тестото.

— Добре, Зайо — рекла жабата. Тя разбрала, че той ще я превари, затова наляла малко вода в блюдото, за да не се задържа тестото.

Заекът търкулнал блюдото и хукнал след него. Но тестото отхвъркнало и се залепило о едно дърво. Жабата стигнала до дървото и почнала да яде от тестото.

Заекът тичал, тичал след блюдото, настигнал го. Видял, че е празно. Върнал се и съгледал жабата, че яде тестото, полепнало по дървото. Той й се замолил:

— Мила Жабке, изяж само горната част на тестото, а за мене остави долната!

Жабата отговорила:

— И горната, и долната обичам.

И тя продължавала да яде.

Яла, яла, по едно време й се сторило, че коремът й ще се пръсне. Чак тогава рекла:

— Зайо, от тоя обяд по-хубав — здраве. Наядох се като попско чедо на задушница.

Като казала тия думи, жабата се прибрала в дупката си.

Заекът бил много гладен, затова почнал да гризе кората на дървото, по която било полепнало тестото.

Оттогава до ден-днешен зайците гризат кората на дърветата.

ОРЕХЧЕТО

Веднаж орелът попаднал във въжена примка.

Събрали се всички птици на съвет. Трябвало да измислят, как да помогнат на своя цар.

Станал дивият петел и рекъл:

— За да освободим нашия цар, трябва да намажем с кал въжето. От калта въжето ще изгние, и царят лесно ще го скъса.

Замислили се всички птици. Орехчето излязло напред и рекло:

— Какво думаш, петльо! Докато изгние въжето, и нашият цар ще се прости с живота. Друго нещо трябва да направим, за да му помогнем. Всяка от събраните тук птици да клъвне по няколко пъти въжето и то ще се прекъсне! С дружни сили ще освободим нашия цар.

— Прието! Прието! Това се казва умен съвет! — развивали се птиците.

Почнали една по една да кълват въжето. От кълването то се разнищило и най-после се прекъснало.

Освободил се орелът и рекъл:

— Да си живо, орехче! Ти си най-умната от всички птици. Отсега нататък ще бъдеш мой първи съветник.

Оттогава до ден днешен орехчето минава за най-умната от всички птици. Дори то е и предсказвач на времето. Яви ли се зима през големите студове, то ни известява, че скоро ще настъпят топли дни. Видим ли го лете в големи горещини, това показва, че ще настъпи хладно време.

А дивият петел, като видял, колко глупаво посъветвал птиците, засрамил се, зачервил се и до ден днешен има червени петна около очите си.

СИТ СВЕКЪР, СИТА СВЕКЪРВА

Свекър и свекърва си взели снаха от друго село. Син им, щом се оженил, заминал по печалба. Оставил при тях младата невеста.

Свекърът и свекървата били много свидливи. Когато сядали да ядат, хапвали по два-три залька и свекърът казвал: „Сит свекър, сита свекърва, дигай, невясто!“ И невестата дигала трапезата. Свекърът и свекървата си доядали скришом, а снахата примирала от глад. Така правел свекърът на всяко ядене. Невестата гладувала, па току отишла един ден при майка си и се оплакала, че все гладна ходи.

Невестата имала троица братя. Най-малкият рекъл:

— Защо не каза по-рано, сестро? Аз лесно ще вразумя твоя свекър и твоята свекърва. Иди си сега, па ме чакай довечера. Ще ти дойда на гости. Хубаво да наготвиш.

Невестата си отишла и наготвила. Вечерта брат ѝ дошъл на гости. Тя сложила трапезата. Свекърът хапнал два-три залька, па току рекъл:

— Сит свекър, сита свекърва, дигай, невясто!

Невестата посегнала да дигне трапезата, ала брат ѝ я спрял и казал:

— Ситите могат да станат, ала гладните ще се нахранят. Яж, сестро, да ядем!

Яли, яли, наяли се добре. Тогава братът рекъл на сестра си:

— Дай, сестро, хляба и гозбата! Ще ги сложа при възглавницата си, да ги не изядат нощес котките.

Братът турнал торбата с хляба под възглавницата, захлупил гозбата до главата си, па легнал.

Свекърът и свекървата примирали от глад, ала нямало какво да ядат. Свекърът посегнал в тъмнината да измъкне торбата с хляба изпод възглавницата, но гостенинът замахнал с тоягата и викнал:

— Пссст, котарако! Сит господар те храни!

Като видели, че гостенинът не заспива и няма как да вземат хляба и гозбата, свекърът казал на свекървата:

— То се видяло, че хляб и гозба не ще ядем тая вечер, ами иди да издоиш кравата, та да пийнем малко млекце.

Гостът чул какво си приказват. Когато свекървата почнала да дои млякото, той станал и отишъл в тъмнината при нея. Тя издоила, колкото пуснала кравата. После дигнала котлето и го подала на госта като го помислила за свекъра.

— На, сръбни — рекла тя, — па остави и за мене!

Гостът изпил млякото до капка, подал на свекървата котлето, върнал се бързо и си легнал в леглото.

Дошъл свекърът и поискал да пийне мляко.

— Бре, гладнико — викнала сърдито бабата, — какво мляко дириш? Нали го изпи до капка?

— Слушай, бабо, пред мен такива не минават! Изпила си млякото, па се и преструваш отгоре. Да не мислиш, че с невястата се разправяш?

Скарали се свекърът и свекървата. Ала с кавга глад не се насища. Най-после свекървата казала:

— Я да се не разправям повече със сит човек, а да отида в градината да хапна сливи, че умирам от глад.

— Ти пи мляко, че и за сливи мислиш, та аз ли тука гладен ще стоя? И аз ще дойда.

Отишли в градината и почнали да брулят сливи. Ала гостенинът чул какво се гласят да правят, грабнал една вършина, па като зашибал, де кого завърне. Шиба и вика:

— Тичайте, бре хора, че говеда окършиха сливите!

Свекърът и свекървата избягали в къщи.

Постояли там какво постояли и свекърът рекъл:

— Хайде, бабо, да отидем в градината да похапнем зеле.

Отишли пак в градината. Ала тъкмо да откъснат една зелка, гостенинът ги зашибва пак с вършината и завиква:

— Тичайте, бре хора, че козите изядоха зелето!

Свекърът и свекървата пак избягали в къщи. Легнали, дано заспят. Ала на гладно спи ли се? По едно време свекърът рекъл:

— Не било лесно на нашата невяста. Ти сръбна мляко, та може да не усещаш такъв глад, ала аз не зная как ще утрая до утре.

— Мълчи, мълчи! То се знае кой изпи до капка млякото. Аз най-добре разбирам какво е било на невястата, като я държахме все гладна.

Да не си посмял вече да викаш: „Сит свекър, сита свекърва“.

На сутринта седнали да ядат. Гостът извадил хляба от торбата и сложил гозбата. Като се наiali добре, той рекъл:

— Догде не погладуват ситите, не хващат вяра на гладните. Дано не идвам пак да пъдя с вършина говедата и козите!

НАЙ-ГОЛЯМОТО БОГАТСТВО

Веднъж се срещнали трима приятели и почнали да си говорят как най-добре може да запази човек богатството си.

— Елате с мене — рекъл първият — да ви покажа как съм се запазил.

Отишли в къщата му. Видели, че тя прилича на крепост. Вратите били дебели и обковани с желязо, а прозорците замрежени с гъсти решетки. Никой не можел да се промъкне вътре.

— Ти си добре, но аз съм още по-добре! — рекъл другият и завел приятелите си в своя дом. Там вратите били още по-тежки, а прозорците наместо стъкла имали железни капаци.

— Моето богатство е още по-добре запазено! — похвалил се третият приятел, който бил весел и здрав човек.

— Хайде да видим и твоята къща! — извикали другите двама и тръгнали.

Но когато стигнали — що да видят! Прозорците били широко отворени и никъде нямало нито ключалки, нито решетки.

— Ти си луд! — викнали страхливите богаташи. — Първият крадец може да влезе и да те ограби.

— Не се безпокойте! — усмихнал се веселият човек. — Моето най-голямо богатство е здравето ми. А него чистият въздух го пази най-добре.

ДЯДО И БАБА

Имало едно време един дядо и една баба. Те много обичали да ядат медени питки. Един ден бабата опекла доста питки. Яли, яли на обед, останали им и за вечерта.

Дядо рекъл на баба:

— Хайде, бабо, да се обзаложим.

— За какво, дядо?

— За питките. Който се удържи да не проговори до вечерта, той ще изяде питките.

— Съгласна съм, дядо.

Седнали дядо и баба — мълчат ли, мълчат.

По едно време в къщи влязъл крадец.

Почнал да тършува навсякъде. Гледали го бабата и дядото, но мълчали. Думица не продумвали. Нито пък помръдвали.

Крадецът, като видял, че стопаните са страхливи, станал още побезочлив. Разбутал и разхвърлял навсякъде. Най-сетне отворил долапа и намерил питките. Взел ги, задигнал и други неща, па тръгнал да си отиде. Бабата не се стърпяла и извикала:

— Дядо, гледай! Крадецът ще отмъкне и питките!

Засмял се дядото и отвърнал:

— Изгуби, бабо, изгуби! Ти първа проговори. Аз ще изям питките.

— Нито ти, нито бабата — отвърнал крадецът. — Щом за такава празна работа сте мълчали, заслужава и да не ядете тая вечер.

И той взел питките, па избягал.

ПРЕВОДАЧ

Един царедворец пожелал да подари на своя господар нещо много ценно. Мислил, мислил, най-сетне решил да му подари дванадесет китайски врабчета, защото по онова време всичко, що идело от Китай, се ценяло много.

Той поръчал на един търговец да му достави дванадесет китайски врабчета, да направи от най-скъпо бамбуково дърво хубава клетка и да я позлати. Щял да поднесе тая клетка с врабчета на царя и си мислел, че от тоя подарък по-ценен едва ли има по света.

Донесли врабците. Погледнал ги царедворецът и, за голяма изненада, разбрал, че китайските врабчета по нищо не се различават от японските.

През това време едно от китайските врабчета умряло. Царедворецът го заместил с японско. Но намерили се зложелатели и съобщили на царя какво направил неговият царедворец. Царят рекъл да се пошегува и да засрами царедвореца. Когато тоя му поднесъл подаръка, царят се престорил, че е много доволен.

— Какъв хубав подарък! — извикал царят. Повзрял се във врабчетата и добавил: — Но що виждам? Има едно японско врабче между китайските.

Царедворецът бил хитър човек и не се смутил.

Той погледнал спокойно царя и още по-спокойно отговорил:

— Вярно, е, царю честити, че едно от врабчетата е японско. Но аз нарочно го поставих между китайските, та да им служи за преводач.

Усмихнал се царят и рекъл:

— Доволен съм от подаръка, но още по-доволен съм, че имам умен царедворец, който знае при всяко затруднение как да отговори.

РАК И МАЙМУНА

Имало едно време един рак. Той живеел във влажна пещера.

Един ден ракът излязъл да се поразходи. По пътя видял разсипан ориз. Ракът го събрал и го пренесъл в пещерата.

Наблизо живеела една маймуна. Тя видяла рака, че пренася ориза. Отишла в пещерата.

— Слушай, Рачо — рекла тя, — аз имам портокалови семки. Дай ми ориза, пък вземи семките.

Ракът склонил глава, помислил, помислил, па рекъл:

— Добре, съгласен съм.

Маймуната донесла семките. Ракът ѝ дал ориза. Тя го налапала и тозчас го изяла. Ракът взел семките и ги посял в своята градинка пред пещерата.

Минали се много години. Един ден маймуната минала покрай пещерата, гдето живеел ракът. Той седял на сянка под портокалово дърво, което изникнало от портокаловите семки.

— Колко хубаво дърво и какви сочни портокали! — рекла маймуната. — Гладна съм. Моля ти се, Рачо, откъсни ми два портокала!

— На драго сърце — рекъл ракът, — но не мога да се покача на дървото. Покачи се ти и си откъсни.

— Ей сега ще се покатеря — извикала маймуната и се хванала за дървото.

— Набери колкото искаш портокали, но половината ще дадеш на мене.

— Добре — извикала маймуната и се покатерила на дървото.

Тя късала плодове и яла, яда до насита. Излапала всички зрели портокали. На рака хвърлила само два развалени. Разсърдил се ракът и почнал да хули маймуната:

— Не те е срам, маймуно проклета! Излапа всичките ми зрели плодове, а на мене хвърли само два развалени портокала! Така ли ни беше думата?

Разсърдила се маймуната.

— Чакай да ти кажа кой е маймуна проклета! — извикала тя и започнала да замеря рака със зелени и развалени портокали.

Сетне слязла от дървото и почнала да бие рака. Щяла да го пребие.

— Така — рекла тя, — да ме помниш добре! Като ме видиш, отдалече да бягаш!

И тя се отдалечила от пещерата.

Заплакал Рачо. Чула го осата. Долятяла при него. Запитала го:

— Защо плачеш, Рачо?

— Как да не плача, Осичке! Дойде Маймуната, поиска ми да си откъсне два портокала. Но като се покачи, всички зрели плодове излапа, па ме и наби на туй отгоре.

— Не плачи, Рачо. Ние ще ѝ върнем на тая лоша маймуна.

Осата отишла при чутурката, в която ракът си чукал ориз, и при едно яйце, което Рачо си пазел, да си похапне на някой голям празник. Дълго шушукала с тях. После поговорила и с Рача. Намислили как да отплатят на маймуната. Те знаели, че тя пак ще дойде за портокали.

И наистина, още на другия ден осата забелязала, че маймуната се приближава към пещерата. Тя съобщила на другарите си. Чутурката се покачила в трапчинката над входа на пещерата. Яйцето се търкулнало на земята, а осата се скрила във ведрото. Ракът се мушнал в пукнатината на скалата. Маймуната дошла пред пещерата. Погледнала през входа. Видяла яйцето. Влязла вътре. Сграбчила яйцето. Стиснала го със зъби. Но то се пукнало и острите му черупки разрязали устните ѝ. Тя писнала и се втурнала към ведрото. Мислела, че има вода в него и си пъхнала главата, за да натопа муцуната си. Но в това време осата я жилнала по главата, а ракът изскочил от пукнатината на скалата и я стиснал с щипците си за крака. Тя хукнала да бяга. Но чутурката скочила от трапчинката над входа и се нахлузила върху главата ѝ.

Маймуната избягала и вече не помислила да яде портокалите на рака.

Рачо живял още много години в своята пещера. А когато умрял, приятелите му го заровили под кичестото портокалово дърво.

ЧУДО НА ЧУДЕСАТА

Скри се Гошо зад черната дъска. Обърна си кожухчето. Наложил хартиена шапка. Изписа си с въглен дълги мустаци. Излезе пред учениците и викна високо:

— Елате, момчета! Ще видите чудото на чудесата: как от едно перо стават двадесет!

Разсмяха се момчетата. Струпаха се около Гоша. Всекиму се искаше да види как от едно перо ще станат двадесет!

— Показвай де! Показвай, да видим! — викаха всички.

Гошо сложи на ръка едно перце за писане. Всички впериха очи.

— Дайте друго, момчета! Това не става! — рече Гошо и протегна ръка.

Тоз миг сложиха още едно в ръката му.

— И това не става.

Някой сложи трето, четвърто.

А Гошо все викаше:

— И туй не става. Трябва по-остро!... Още по-остро!... Малко по-остричко!

В туй време момчетата го гледаха в ръцете и чакаха да видят чудото на чудесата!

Малкият Ваню сложи едно дълго перце. Гошо смъкна шапката. Поклони се пред другарите си и викна засмяно:

— Свършено, момчета! Имах само едно перце, а сега в ръката ми са двадесет. Които ми харесват, ще ги взема за награда. А лошите ще ви върна, че да има и друг път какво да слагате, когато гледате ново чудо на чудесата!

УМНАТА ОВЧАРКА

Едно време един цар издал заповед, която разгласил по цялото царство: „Който заколи камък и от камъка кръв да протече, царят ще го направи пръв царедворец.“

Идвали много юнаци от царството. Отивали при царския камък, който бил във от столицата. Опитвали се всички да разсекат камъка, но мечовете им се изпотрошавали и те си отивали посрамени.

В едно село имало една юначна девойка. Тя пасяла овци по планината. Достигнала и до нея царската заповед. Тя се облякла в мъжки дрехи, отишла при царя и му рекла:

— Царю честити, аз се наемам да заколя царския камък и от камъка да протече кръв.

— Добре — рекъл царят. — Още сега ще отидем накрай града, гдето се намира камъкът.

И той дал заповед да се съберат всички царедворци, да свикат и народа, защото млад юнак ще заколи царския камък.

Отишли накрай града. Царят показал на незнайния юнак камъка и рекъл:

— Ето камъка. Извади меча си и го заколи, да видим дали ще потече кръв от него.

Девойката извадила меча си, па се обърнала към царя и рекла:

— Царю честити, как ще заколя бездушен камък? Дай му ти първо душа, та след туй, ако не го заколя, вземи главата ми!

Царят се почудил на тоя отговор и рекъл:

— Ти си най-умният човек в царството ми. Аз не исках да заколиш камъка, защото зная, че камък не може да се заколи, а само да видя какво ще сториш и как ще ми отговориш. Ти заслужаваш и ще бъдеш първи големец в царството ми. А сега, ако свършиш още и това, което ще ти кажа, ще те направя мой син.

Овчарката отговорила:

— Кажу, царю честити, да видя какво искаш да свърша.

— Ще си отидеш на село. Ще дойдеш след три деня тука. Но да дойдеш пешком и да яздиш. И да ми донесеш подарък, и да не ми донесеш. Ще излезе мало и голямо да те срещне, а ти да накараш посрещачите хем да те причакат, хем да не те причакат.

Овчарката се върнала в село. Накарала селяните да ѝ уловят тричетири живи зайци и два гълъба. Селяните ѝ уловили.

На третия ден, когато трябвало да отиде при царя, умната овчарка сложила зайците в торби, дала ги на селяни да ги носят и им рекла:

— Когато ви кажа да ги пуснете, ще разтворите торбите и ще ги оставите да избягат.

Тя се преоблякла в мъжки дрехи. Взела в ръце гълъбите. Яхнала един козел и тръгнала да отиде при царя. Изпратила няколко селяни да съобщят в двореца, че пристига. Царят, царедворците и всички столичани излезли да срещнат юнака.

Когато наближила девойката до посрещачите, рекла на селяните:

— Пуснете зайците!

Селяните ги пуснали.

Посрещачите, като видели зайците, впуснали се да ги гонят.

Овчарката се приближила до царя, като яздела върху козела и едновременно си допирала краката о земята. Като стигнала до царя, подала му двата гълъба. Царят посегнал да ги вземе, но тя ги изпуснала. Те литнали и избягали. Тогава умната овчарка рекла на царя:

— Ето ти, царю честити, аз пристигнах. Посрещачите и ме причакаха, и не ме причакаха. Аз язда козел и пешком ходя. Донесох ти подарък и не ти донесох.

Царят се зарадвал:

— Честит съм, че ще си имам такъв умен син!

А овчарката му пошепнала на ухото:

— Прости ме, царю честити, че скрих от тебе! Аз не съм момък, а девойка.

Царят, който не бил женен, се зарадвал още повече и рекъл:

— Господ ми помогна да си намеря умна царица, каквато отдавна диря. Щом не можеш да ми бъдеш син, ще ми станеш вярна другарка.

И той се оженил за умната овчарка.

Царували дълго време доволни и честити за голяма радост на цялото царство. Такъв добър цар и такава умна царица никъде нямало по света.

НАПРАВИЛО СИ УСТАТА

Хитър Петър замръкнал в полето, та се отбил при един овчар да пренощува.

На сутринта бил много гладен. За да подсети овчаря да му даде хляб и сирене, той почнал да бие кучето си.

— Защо го биеш толкова много, бай Петре, какво ти е сторило? — попитал го овчарят.

— Как да го не бия, овчарко, как да го не бия, като ми е изяло до троха хляба, що бях си турил в торбата за из път — рекъл Хитър Петър.

— Остави го, бай Петре, прости му — аз ще ти дам хляб! — рекъл овчарят.

— Аз знам, че ти ще ми дадеш и хляб, и сирене, ама аз го бия да го науча на ум, та друг път да не прави пакост — рекъл Хитър Петър.

ХИТЪР ПЕТЪР И ГОСПОДАРЯТ

Хитър Петър слугувал у един богат човек, който не му доплатил.

Отишел един ден Хитър Петър у богатия човек да си дири земането. Почукал на вратата. Господарят си подал главата от прозореца, съгледал Хитър Петър и се скрил. И Хитър Петър го съгледал.

Излязъл слугата и попитал:

— Кого търсиш, бай Петре?

— Господаря ти.

— Той излезе още тая сутрин.

— А, така ли? Да му кажеш, като излиза друг път, да не си забравя главата на прозореца.

ОМАГЬОСАНА ЯБЪЛКА

Един момък имал кесия, която никога не се изпразвала. Притежавал и кърпа, която щом я разгънел, получавал всичко, що пожелаел за ядене. Имал и една шапка, която щом наложил, можел да отиде, където поиска.

Тоя момък решил да се ожени. Той пожелал да отиде при най-хубавата царска дъщеря. Наложил шапката и тоз миг се намерил при най-хубавата царкиня на света.

Поклонил се на хубавицата и рекъл:

— Светла царкиньо, аз ида от далечен край, за да поискам ръката ти. Ще се съгласиш ли да станеш моя жена?

Но царкинята била надменна и горда.

— Ще си помисля — отговорила на момъка. — Но по-добре ще направиш да си потърсиш друга девойка, която ти е прилика.

Натъжил се момъкът.

Три дни и три нощи тъгувал. На четвъртия ден отишъл пак при царската дъщеря, наложил чудната шапка и рекъл:

— Дойдох да се сбогувам с тебе, светла царкиньо.

Царкинята му подала ръка. Той я хванал и рекъл:

— Шапчице, бих желал да бъда с царската дъщеря накрай света!

И тоз миг те се намерили в гъста гора. Седнали да си починат под едно дърво. Но царската дъщеря плачела и думала:

— Моля ти се, момко, върни ме в къщи. Ще ти дадем всичкото злато и сребро, що имаме в двореца!

Но момъкът отговорил:

— Аз имам достатъчно богатство. Гледай!

И той разтворил кесията, от която почнали да се сипят златни и сребърни пари.

Царската дъщеря се смаяла, като видяла чудната кесия, но рекла:

— Виждам, че си богат, но в двореца на царската трапеза ще ядеш гостби, каквито никъде няма да опиташ!

— Кой ти каза? — рекъл момъкът. — Виж какви гозби и питиета ще ми нареди моята чудновата кърпичка!

Той разгънал кърпичката и тоз миг пред тях се явила разкошна трапеза с най-хубави ястия и питиета, каквито и царят не бил опитвал.

Като се нахранила, царската дъщеря погледнала към върха на дървото и рекла:

— Ах, какви хубави ябълки има на това дърво! Моля ти се, откъсни ми няколко!

Момъкът се покачил на дървото и оставил кесията и кърпата долу. Царската дъщеря ги взела.

Когато момъкът разтърсил дървото, за да паднат ябълките, без да ще, изгървал чудната шапка. Царската дъщеря грабнала шапката, наложила я и рекла:

— Шапчице, бих желала да бъда в моята спалня!

И тоз миг царската дъщеря се намерила в двореца.

Момъкът слязъл от дървото, започнал да плаче и не знаел как да си помогне. Както бил натъжен, хапнал една ябълка, да разкваси устата си. Но щом хапнал, тоз миг му пораснали рога на главата.

— Сега няма какво повече да ми стане — рекъл си той и взел друга ябълка. Щом я изял, тоз миг рогата паднали от главата му.

Той взел от ябълките в джеба си и тръгнал да търси царската дъщеря.

Обиколил много градове, минал реки и морета. Трябвало цяла година да пътува. Най-после стигнал в страната, гдето живеела царската дъщеря. Отишъл в столицата. Попитал в двореца за царската дъщеря. Съобщили му, че тя била в черква.

Момъкът седнал пред черквата, сложил ябълките пред себе си и завикал:

— Ябълки, ябълки продавам!

Царската дъщеря изпратила своята придружница, да попита момъка какво продава.

Придружницата отишла при продавача и попитала:

— Какво продаваш, момко?

— Ябълки от Дамаск.

— Че по какво се различават тия ябълки от обикновените?

— Който яде от тях, става умен и хубав.

Момичето купило ябълки.

То дало на царската дъщеря най-хубавата. Тя хапнала от ябълката и тоз миг ѝ израснали рога на челото.

— Олеле, майчице, какво ще правя сега? — заплакала царската дъщеря.

Дигнали тревога в целия дворец.

Натъжил се царят. Заповядал да разгласят по цялото царство: „Който излекува царската дъщеря и премахне рогата от челото ѝ, ще получи половината царство и ще се ожени за царкинята“.

Дошли много лекари и знахари, но никой не можал да ѝ помогне.

Един ден пристигнал чужденец в двореца. Помолил да го заведат при царя. Завели го.

— Царю честити — рекъл той, — аз съм лекар от далечна страна. Бих желал да се опитам да излекувам царската дъщеря.

— Добре, момко, опитай се, щом вярваш, че ще ѝ помогнеш — отговорил царят. — Но много лекари се опитаха и никой не я излекува.

— Аз вярвам, че ще я излекувам — добавил момъкът, — но искам да остана насаме с нея.

Царят заповядал да заведат момъка при дъщеря му.

Царската дъщеря, щом видяла момъка, тозчас го познала, смутила се и пребледняла.

Момъкът я попитал:

— Ако ти помогна, ще се омъжиш ли за мене?

— Да — отвърнала царската дъщеря.

Момъкът ѝ дал една от омагьосаните ябълки.

Тя хапнала и рогата ѝ понамалели наполовина.

Момъкът рекъл:

— Сега дай ми шапката, кърпата и кесията и след това ще продължа лекуването.

Царската дъщеря му върнала чудноватите неща. Той ѝ дал още една ябълка. Щом я изяла, рогата съвсем намалели — едвам се виждали.

Момъкът казал:

— Сега закълни ми се, че ще се омъжиш за мене, и ще те излекувам напълно.

Тя се заклела. Момъкът ѝ дал трета ябълка. Щом хапнала, рогата изчезнали напълно от челото ѝ. Тя станала много по-хубава, отколкото преди.

Зарадвал се царят. Зарадвали се всички царедворци. Дигнали голяма сватба. Поканили гости от девет царства. Яли, пили и се веселили.

КЪСА ПРИКАЗКА

Малкият Живко се приближава дяволито до майка си.

— Мамо, искаш ли да ти разкажа една приказка?

— Искам, сине.

— Ще се радваш ли?

— Ще се радвам.

— Но тя е много късичка.

— Нищо, разказвай.

— Слушай! Имало едно време една хубава чаша. Тя беше гордост наша. Татко миналата седмица я купи. Но аз правих, струвах — и чашата, без да искам, счупих... Сега Ленчето разляната вода бърши и приказката свърши.

ОПАШАТА ПРИКАЗКА РАЗКАЗВА МУСТАКАТ ЛОВЕЦ

Нарамих пушката. Тръгнах по лов. Вървах, вървах, стигнах една го-ля-я-яма гора само с три дървета — двете повалени, едното без връх. На върха на това дърво видях един сляп гълъб. Померих с пушката. Убих го. Оскубах го. Сложих го в чантата и тръгнах.

Вървах, вървах, стигнах едно го-о-олямо село с три къщи — двете съборени, едната без врата. Влязох в нея. Намерих три гърнета — две строшени и едно без дъно. Вземах го. Турнах гълъба да ври. Като увря, седнах да ям.

Ядох, ядох, та се надух като... връв. Не можах да изляза от вратата, ами се промъкнах през ключалката. Вън ме чакаше кучето ми. Аз не можех да вървя, па се хванах о опашката му и тя стана дъ-ъл-га като мустациите ми... Който не вярва, да попита дяда Коля от Лъжиград, лека му пръст!

КОГАТО НЯМА МАМА

Щом я няма мама и останем двама с мойто малко братче, аз си го приспивам, аз си го наглеждам и тихо нареждам:

— Нанкай, братче, нани на! Аз ти пазя тишина. Не лай, Шарко, замълчи! И ти, Сивчо, не мучи! Не пей, Петлю, потърпи! Никой да не дига шум — братчето ми Ванчо спи! Нанкай, Ванчо, нани на! Ти пак, Шаро, залая и сънят от леглото отлетя. Скоро пак ще дойде той. Ей го на. Но ти, братче, мирно стой! Не се мърдай, не се смей! Очичките си склопи и заспи! Нанкай, Ванчо, нанкай на! Слушай приказка сега! „Кой знай де — в чудна, далечна страна, — папагал зелен живял. Все крещял, крещял, крещял. Все не спял, не спял, не спял. Затова Котаранчо го изял!...“ Ала така не върви! Слушаш ли ме, или не? Ето — ти пак се изви. И очички пак откри. Слушай! Ще броя до три! И щом пак не разбереш, тупаница ще ядеш! И тогава щеш не щеш, като агне ще заспиш!...

Ванчо очички закрива и си сладичко заспива. Аз го честичко наглеждам, пазя го и го завивам. Но се случва, без да ща, и аз край него да заспя.

СЛАДЪК СЪН

ДАНА И КОЛЮ ЗАКУСВАТ И РАЗГОВАРЯТ

Дана. Ех да знаеш, Колчо, какъв сън съм сънувала нощес?

Колю. Какъв?

Дана. Сънувах, че чичо Тевекелко ме заведе в новата сладкарница. Седнахме на една маса. Донесоха ни пълна чиния с различни сладки. Аз изядох една, още една, че още една... Колко бяха вкусни!

Колю. Ами сети ли се поне една сладка да вземеш за мене?

Дана. Сетих се, но не ти донесох, защото нали знаеш, че от сладки те боли стомаха.

Колю. Болял ме — вятър! Свидла! Гледала само за нея да има! Пък аз и насън каквото имам, все на тебе го давам. Нощес сънувах, че държа един бонбон, обвит в бяла хартишка. Ти ми го поиска и аз ти го дадох. Като го разви, бонбонът беше като бял прах. Не бях виждал такъв бонбон. Поисках и аз да опитам. Но доде те видя, ти го изсипа в устата си...

Дана. Е, после?

Колю. После почна да викаш, да плюеш и да тропаш с крака... Тогава чак разбрах, че съм ти дал онзи прах хинин, дето го скрихме в долапа, когато беше болна. Уж да го не вземеш, пък мама ти купи още пет!

Дана. Мълчи, Колю! Подгорче ми в устата.

Колю. Нищо, нищо, Данке. Хапни си от нощесните сладкиши и ще ти мине!

КУКУРИГУ

Шарко мразеше Петлето. За какво — и той не знае. Казват, че било, загдето то си пее, а той лае.

Веднъж Петлето бе гладно. Залък някакъв кълвеше. Шарко лавна кръвожадно:

— Тоя залък мой си беше! Крадльо, по-далече стой! Залъкът е само мой!

— Твой ли, мой ли — не се знай! Аз кълва ли, ти не лай!

Шарко кипна:

— Я го виж! Знаеш ли пред кого стоиш?

— Зная, зная — пред палиш!

Шарко скочи разлютен. Петлю изкрещя смутен. Хукна, в къщи чак се скри. Ала Шарко го откри и към него връхлетя.

Петлю припна, полетя. На водника кацна в миг и нададе страшен вик.

— Кукуригу! Оле, ох! Туй за туй си отидох!

Но тоз час торба съзря над водника и в торбата се навря.

Шарко спря се, па извика:

— Туй торбище де се взе? То Петлето ми отне!

През туй време чу се шум. Като хала влезе Крум, на стопаните момчето. Бързо той торбата сне и помъкна я с Петлето, а то сгушено мълчеше.

— Тичай, Славе, да летим! — рече Крум на Славя вън. — Чуй училищния звън! До стената ще стоим!

— Бързай! — отговори Слави. — Пак нас ще накажат прави. Ей звънецът спря да бий. Тичай, тичай, дано сварим, учителя да преварим!

Те презрамираха торби, като вихър полетяха. Щом в училище се спряха, и учителят дойде. Нов урок ще предаде. И той почна да разказва:

— Ще опишем днеска как сутрин Слънчо се показва...

Но той спря, направи знак:

— Круме, прибирай торбата кога в час се преподава! И какво там в нея шава?

Очи впериха децата.

Петлю хукна към дъската.

Да живее свободата!

Всички скочиха за миг. Олелия, шум и вик:

— Дръж, бре! Дръжте! Дръж! Хвани го!

Но въвн Петлю отлетя, криле плесна и запя:

— Кукуригу!

МИШКА, ЖАБА И ГУЩЕР

Мишката и жабата били съседки. Имали си и по една нивица. Посели си пшеница.

Един ден жабата казала на мишката:

— Аз отивам на сватба. Жени се Рачо Осмокрачо. Моля ти се, наглеждай моето жито, докато се върна!

Мишката отвърнала:

— Кой знае дали ще го опазя. Аз моето жито мъчно опазвам, че твоето ли?

— Стори ми това добро, Мишанке! Нали сме съседки, нали сме приятелки!

— Добре, добре, иди си със здраве! Като пазя моето жито, ще наглеждам и твоето.

Жабата отишла на сватба.

Мишката влязла в нивата на жабата да си пооткрадне пшеница. Тъкмо прегризвала класовете, дошъл при нея зеленият гущер, който живеел наблизо, и рекъл:

— Какво правиш, съседке? Тая нива не е твоя. Защо крадеш от житото на жабата?

— Полъгах се, съседе. Моля ти се, не обаждай на жабата! Ако не й кажеш, ще се омъжа за тебе.

— Добре — съгласил се гущерът.

Мишката малко по малко прибрала житото на жабата.

Жабата се върнала от сватба. Видяла, че житото е прибрано. Отишла при мишката. Рекла й:

— Нали те оставих да пазиш и моето жито? Да не би ти да си го прибрала?

— Как можеш да помислиш такова нещо, съседке? — отговорила мишката. — Пазих го, как да не го пазих. Но когато съм спала, някой му е видял работата. Ако не вярваш, да отидем да попитаме гущера.

Отишли при гущера. Попитала го жабата:

— Драги съседе, не си ли виждал мишката да къса и прибира моите житни класове?

— Не съм виждал — отговорил гущерът.

— Така, кажи ѝ — намесила се мишката, — защото тя ме кръвно обиди. Само задето си е помислила, че мога да ѝ присвоя житото, тя заслужава дума да не ѝ продумам. Но моето добро сърце прощава винаги на ония, които се заблуждават.

След няколко дена гущерът се пременил и отишъл при мишката. Почукал на вратата.

— Кой е? — попитала мишката.

— Гущерът.

— За какво идеш?

— Дойдох да искам ръката ти, както ми обеща.

— Охо, ти толкова ли си глупав, та си повярвал на думите ми. Аз се пошегувах.

Разсърдил се гущерът и рекъл:

— Тогава и аз ще се пошегувам да съобщя на жабата, че ти ѝ открадна житото.

— На добър ти час! Но тя няма да ти повярва, защото аз ще ѝ кажа, че си искал да се ожениш за мене, че съм ти отказала, та затова ме клеветиш.

Гущерът помислил, помислил, па рекъл:

— Да, имаш право. Щом съм се помамил да лъжа за своя изгода, и когато кажа истината, няма да ми повярват. Пък и по-добре стана, че няма да се ожения за тебе, защото ти крадеш, лъжеш и не държиш на думата си.

И гущерът се прибрал в слънчевата си къщичка.

ПО СТАР НАВИК

Ежко срещнал Кумча Вълча.

— Къде, Вълчо?

— Тебе диря. Кръстник искам да ми станеш. Роди ни се мъжка рожба. Сдумахме се с вълчицата да намерим умен кръстник, та вълчето като него хитроумничко да бъде. Теб решихме да поканим. Ти мъдрец си всеизвестен.

— Благодаря, Кумчо Вълчо. Ти ми правиш чест голяма. Ще ти кръстя вълченцето. Но дали ще стане умно, това от тебе зависи. Ако ти постъпваш мъдро, то ще следва твоя пример. Иди нагласи трапеза, та да дойда да го кръстя.

На сутринта Ежко Бежко кръстил Вълчовата рожба.

Похапнали. Посръбнали. На тръгване Ежко рекъл:

— Сега вече, Кумчо Вълчо, нов живот ще заживееш. На кръщелника за пример трябва винаги да бъдеш. Иди сега при овчаря! Помоли го да те вземе, стадото да му завръщаш. И за труда си поискай едно агънце награда, па донес го на вълчето!

— Бива, Ежко. От днес нов живот захващам. С труд ще изкарвам прехрана.

Вълчо припнал към овчаря.

— Жив бъди ми, млад овчарю!

— Какво искаш, Кумчо Вълчо? Кажи, що те носи тука?

— Искам с труд да се прехранвам. Дойдох пастир да ти стана. — овцете да ти завръщам. Ще ми дариш крехко агне.

— Бива, Вълчо. Дано само вярно служиш! Иди сега при овцете.

Рипнал Вълчо. В кошарата се прехвърлил. Но щом зърнал младо агне, сграбчил го той по стар навик, скочил мигом, па беж — вълка.

Погнали го кучетата. Раздрали му кожухчето.

Завърнал се цял в кърви.

— Как си, Вълчо? — попитал го Ежко Бежко.

— Зле съм, Ежко. От наградата започнах, затова ме тъй дариха.

— Пада ти се, Кумчо Вълчо! Що си дирил, намерил си.

— Ех, какво да сторя, Ежко! По стар навик го направих. Дано малкият кръщелник по-умен от мен излезе!

ВРАБЧО И ЛИСА

Лиса срещнала врабеца и му рекла:

— Слушай, Врабчо! Хайде братски да живеем. Ще си засеем пшеница. Ще пожънем, ще вършеем. Ще я поделим по равно.

— Добре — отговорил Врабчо, — ала няма да хитруваш и да чакаш наготово. Не обичам да ме мамят. Недей никога забравя: кой каквото си посее, това ще пожъне.

— Ти не ме познаваш, братко. Затова така приказваш. Като работим заедно, ще ме разбереш каква съм.

— Дано е така, Лисано!

Дружно отишли в полето. Взели да сеят пшеница.

— Сега, Врабчо — рекла Лиса, — ти ще ореш и ще сееш. Аз най-трудното ще върша. Хе на оня хълм ще ида. Ще подпирам там небето — да не падне, та пшеницата да смаже.

И измамницата Лиса цял ден седяла на хълма. Разбрал Врабчо хитрината. Но престорил се на глупав. Разорал. Засял пшеница.

Дошло време да пожънат.

— Братко Врабчо — рекла Лиса, — облачно е днес небето. Ти пшеницата ще жънеш. Аз пък мъчното ще върша. Облаците ще подпирам. Ще задържам дъждовете, да не мокрят класовете.

Изправила се Лисана. Лапи дигнала нагоре, сякаш облаците спира.

Врабчо житото пожънал. Вързал снопите самичък.

По вършитба Лиса рекла:

— Врабчо, братко, вършей тука. Аз на хълма ще отида. Там вятъра ще задържам, та да не ни разпилява златозърнестото жито...

Припнала нагоре Лиса. Врабчо рекъл си усмихнат:

— Нека мисли, че й вярвам. После за всичко ще плаща.

Той си овършал самичък.

Дошло време за подялба.

— Казвай, Лисо — рекъл Врабчо, — как ще разделим храната?

— Много лесно, братко Вrabчо. Ти видя какво извърших. Мойта работа пред твойта сто пъти по-трудна беше. На мен сто зърна се падат. А на теб едничко стига.

Както рекла Кума Лиса, тъй зърното поделили.

Като прибрала храната, тя запитала врабеца:

— Разбра ли сега каква съм? Работлива, справедлива...

— Разбрах, разбрах, Кума Лисо. Но ти не си разбрала. Не си пожънала всичко, каквото пося самичка.

Вrabчо си прибрал зърната, намерил познато куче. Разказал му за Лисана. Сговорили се набързо. Решили как да й върнат.

Кучето в дола се скрило. Вrabчо долетял при Лиса.

— Бягай из дола, сестрице! Куче отгоре пристига. Къс по къс ще те раздърпа! Аз храната ти ще пазя.

Хуква към дола Лисана. Там на кучето попада. Скочило то върху нея. Сграбчило я.

— Ау-ау! Ау-ау! Сметка, злосторнице, давай за лъжа и за измама!

Отплатило й богато, па се върнало при Вrabча.

Всичката храна прибрави.

Кълвал цяла зима Вrabчо. Гладните вrabци гощавал. Сладка пшеничена каша и на кучето поднасял.

ВЪЛКЪТ СИ ОСТАВА ВЪЛК

Кръвожаден Кумчо Вълчо променил си козината и заприличал на куче.

Тръгнал да търси прехрана.

Стигнал овчарска кошара.

— Добър ден, овчарко — рекъл.

Овчарят го поизгледал.

— Бре, ти ли си, Кумчо Вълчо? Отде идеш? Какво дириш?

Вълчо смирено отвърнал:

— Бях някога Кумчо Вълчо. Безброй пакости направих. И няма защо да крия — много агънца излапах. За кръвопиец минавах. И такъв си бях, овчарко. И на тебе зло съм правил. Но сега съм друг вълк, виждаш. Промених си козината и заприличах на куче. В козината беше всичко. От все сърце се разкаях за злините, що съм сторил. Отсега нататък, братко, само добрини ще правя!

— Добре си намислил, Вълчо — отговорил му овчарят. — Но при мене какво дириш?

— Дойдох да ти се помоля да ме прибереш на служба. Верен пазач ще ти бъда. За овци и агънца истински баща ще бъда! Кълна ти се, повярвай ми — само добрини ще върша!

— Ех, не си за вяра, Вълчо! Но щом вече клетва даваш, остани пазач при мене, па дано си други станал!

С кучетата в кошарата заживял задружно Вълчо. Ден и нощ овцете пазел. Над агънцата треперел.

Често овчарят си думал:

— Гледай, гледай! Чудно нещо! Променил се Кумчо Вълчо. Не можеш да го познаеш. По-вярно от куче служи!

Една сутрин рано-рано извел овчарят овцете. Всички кучета помамил. В кошарата само Вълча за верен пазач оставил. На тръгване му поръчал:

— Ума си опичай, Вълчо! На отсрещната поляна днеска стадото отвеждам. Ти очите си отваряй! Всички агънца наглеждай!

— Грижа не бери, овчарко! На обяд като се върнеш, всичко в пълен ред ще свариш!

Самичък останал Вълчо.

Бели агънца край него заподскачали безгрижно и си блеели доволни.

Гледал Вълчо и си мислел:

„Ех, агънце крехко, сладко откога не съм опитвал! Само едничко ще грабна. Тука има толкоз много. Няма никой да познае!“

Грабнал Вълчо едно агне. Хукнал с него през гората. Заблеяли агнетата.

Чул овчарят. Зърнал Вълча, както с агънцето бягал.

— Дръжте! Дръжте! Дръжте! — викнал.

Кучетата полетели. Скоро стигнали кръвника. Агънцето отървали. Върху вълка врѣхлетели. Стискат, хапят го и късат. Както следва му платили.

— Пада ти се, зъл преструвко! — рекъл запѣхтян овчарят. — Вълкът козината сменя, ала нрава си не може!

ЦИГУЛАР

Цигулар чуден в гора засвирил. Свирил и дирил приятел верен.

Дочул го Вълчо. Дошъл при него. Спрял се, послушал, па заговорил:

— Бай Цигуларко, хубаво свириш. Можеш ли някак да ме научиш така да свиря? С хубава свирня ще си примамвам лесно овчици!

— Бива, Вълчане — рекъл свирачът. — Ела след мене!

И Вълчо тръгнал. Стигнали скоро дърво свалено. Свирачът с мъка го понадигнал.

— Пресегни с крака! — рекъл на Вълчо. — Под това дърво има цигулка. Вдигни я леко! С нея ще свириш.

Подпъхнал крака Вълчо зарадван. Но цигуларят пуснал дървото и му притиснал здраво краката.

Дръпнал се Вълчо, почнал да вие:

— Олеле, майко, какво дочаках!

— Тъй ти се пада! — рекъл свирачът. — Кой овце граби, гуслар не става!

Тръгнал свирачът сам из гората. Дръпнал пак лъка и си засвирил. Чула го Лиса. Дошла при него.

— Хубаво свириш, бай Цигуларко. Можеш ли някак да ме научиш така да свиря, та по-лесничко пилци да хващам?

— Мога, кумице — рекъл свирачът. — Ела след мене!

Тръгнала Лиса.

Стигнали скоро тясна пътечка. Свирачът привел един клон жилав.

— Дай си краченце — рекъл на Лиса. — Ще го завържа да се огъне, та по-пригодно да държиш лъка.

— Вземи, вържи го — рекла му Лиса.

Той ѝ завързал крака о клона. После огънал друг клон отсреща и пак ѝ рекъл:

— Другото краче дай тука, Лисо!

И той завързал здраво и него. Па пуца двата клона нагоре. Те се изправят, Лиса увисва. Замахва крака и заскимтява.

— Тъй ти се пада! — рекъл свирачът. — Кой пилци хваща, гуслар не става!

Тръгнал свирачът пак из гората. Дръпнал си лъка и си засвирил, дано го чуе приятел верен.

Зачул го Заю. Дошъл при него. Спрял се, послушал, па заговорил:

— Бай Цигуларко, хубаво свириш. Я да научиш и мен да свира. На нашите зайци свирач ще бъда. От всеки заек зелка ще вземам — богат ще стана!

— Защо не, Зайо, ще те науча — казал свирачът. — Ела след мен!

И той го завел под едно дърво и там му рекъл:

— Ти имаш предни крака възкъси. Мъчно ще свириш. Ще трябва да се разтегнат малко.

И той му вързал здраво краката, па го увесил на една клонка.

Люшнал се Заю, заплакал жално.

— Тъй ти се пада! — рекъл свирачът. — Кой зелки сбира, гуслар не става!

И цигуларят пак си засвирил. Колкото свирел, по се унасял.

Окъсан дървар дошъл при него. До едно дърво се пооблегнал, разтворил уста: слуша ли, слуша.

Спрял цигуларят, той не продумва — стоял омаян. Най-подир рекъл:

— Да си жив, момко! Цял ден съм сякъл дърва в гората, но както свириш — до утре слушвам!

— Пък аз на тебе цял живот свирвам! — рекъл свирачът. — Ти ще ми бъдеш приятел верен!

КАКВО Е ЧУДО СТАНАЛО

Дотегнало на магарето да работи при господаря си. Тръгнало да си поотдъхне далече от хората.

Срещнал го овенът, спрял го и го запитал:

— Къде така, побратиме?

— Отивам да си поотдъхна някъде. Не се търпи вече моето тегло. Цял ден носи вода, карай дърва, мъкни товар на гърба си. На жетва ли тръгне господарят, на моя гръб ще натовари торбите, бъклите и дрехите. На пазар ли отиде — пак моята гърбина тегли. Искam да си отдъхна, па и господарят да разбере, че без мене не може.

— Право казваш — рекъл овенът. — И аз тегля това тегло. Стане ли някъде сватба, кръщение — „дайте да заколим овена!“ Гости ли дойдат, угощение ли гласят — „дръжте овена!“ И аз ще дойда с тебе. Ще паса зелена тревица. Ще пия студена водица. Няма да виждам все нож пред очите си.

Тръгнали магарето и овенът. Вървели, вървели, срещнала ги лисицата. Попитала ги:

— Накъде сте тръгнали, приятели?

— Бягаме от мъки и тегла — отговорило магарето.

— Искaме по-леко и без страх да прекарваме — добавил овенът.

— Право казвате — подела лисицата. — По мене го зная. Изгуби ли се някъде кокошка — „дръжте лисицата!“ Петел ли открадне някой съсед — „грабнала го лисицата!“ Кой де ме види — с тояга налага. С пушка ме убиват... Не се търпи вече! И аз ще дойда с вас!

Тръгнала и лисицата с тях. Вървели, що вървели — насреща им едно петле.

— Добра среща! Накъде сте тръгнали?

— Далеч от господаря!

— Дето няма ножове!

— Дето няма пушки и тояги!

— И аз ще дойда с вас. Не се търпи и моето тегло — и в празник, и в делник, и кога има гости, и кога няма — „хайде заколете петлето!“

И петлето се сдружило с тях. Тръгнали четиримата другари.

Вървели, вървели — намерили вълча кожа.

— Да я вземем ли? — попитал овенът. — Не ми се ще вълча кожа да гледам.

— Пък и тежка е — обадила се лисицата. — Но все може да потрябва.

— Къща от имот не се разсипва — рекло магарето. — Ще я вземем. Колкото за носене — гърбът ми е свикнал.

Животните взели кожата, метнали я върху гърба на магарето и пак тръгнали.

Вървели, вървели — замръкнали при пуста воденица. Решили да нощуват във воденицата. Но ги било страх да влязат вътре.

— Трябва да се види да няма някой във воденицата! — казала лисицата.

— Влез ти! — рекло магарето на овена.

— По-добре е ти да влезеш, че ти са силни копитата.

— Не мога, уморено съм. Да влезе лисицата. Тя е опитна в тия работи.

— Най-добре е да влезе петлето — казала лисицата. — Ако види нещо страшно, за миг ще изхвъркне.

— За изхвъркване — лесна работа — обадило се петлето. — Но влизането мъчно. По-добре ти да влезеш, Кума Лисо. Ти си най-хитра от всички ни и ти са най-силни очите!

Престрашила се лисицата. Влязла във воденицата. Скоро се върнала при другарите си и рекла:

— Огън гори вътре, но жива душа няма. На огъня ври вечеря. Във воденицата живеят или много хора, или лакоми животни, защото е голям котелът, в който се вари вечерята. Какво ще кажете? Да влезем ли?

— Да влезем — рекъл овенът. — Много съм уморен и ми се спи.

— По-добре е да преспим вън, на чист въздух — казало петлето, на което никак не се искало да остане във воденицата с лисицата.

— Вън е тъмно. Пък и вълци могат да дойдат — намесило се магарето.

Лисицата помислила, помислила, па рекла:

— С вълците лесно ще се разправим. Ще ги уплашим с кожата. Ще я напълним със слама и ще я обесим на вратата.

— Да си жива, Кума Лисо! — поклатило глава магарето. Добре се сещаш.

Обесили кожата на вратата, влезли вътре и насядали около огъня. А във воденицата живеели мечки и вълци. Посред нощ те се върнали заедно със своите мечета и вълчета. В тъмнината не забелязали кожата. Гостите се изплашили. Но мечките и вълците им рекли:

— Добре сте ни дошли, скъпи гости!

— Вие добре сте ни намерили — отговорили гостите.

— Седнете де, седнете! Защо наскочахте? Не бойте се, седнете!

Гостите насядали. На най-лично място поканили магарето. До него седнал овенът, после лисицата и най-накрая петлето.

Яли, пили и се веселили. Но гостите все седели като на тръни.

По едно време най-старата мечка се обадила:

— Хайде да попеем, както става на гощавка! Нека започне най-гласовитият певец.

— Редно е домакините да запеят най-напред — обадило се магарето. — Така е обичаят.

— Ние не можем да пеем — рекли вълците.

— И нас не ни бива за песен — обадили се мечките.

— Не, не-е-е! — казал овенът. — Не бива да престъпваме обичая. Попейте вие най-напред!

— Да започнат мечките! — настоявала и лисицата.

Най-старата мечка запяла:

*„Самò месо дома дошло,
самò месо дома дошло.“*

Като чули тая песен, гостите се разтреперили.

Мечката повторила и потретила все тая песен, па рекла:

— Ха сега да чуем гостите.

— Да започне магарето.

Но до песен ли било на клетото магаре? Космите му настръхнали от страх, като си спомнело мечата песен. Но то събрало сили и запяло:

„Я излез, излез навънка,

*та си вратнята погледни.
Я излез навън да видиш
какво е чудо станало!“*

Като чули тая песен, мечките и вълците се спогледали. И те се поуплашили. Не се решавали да излязат. Най-сетне една мечка извикала високо на своето мече:

— Иди донеси вода от извора!

А на ухото му прошепнала:

— Излез виж какво виси на вратнята. Ако е нещо страшно, бягай в гората. Ако не е страшно, ела да ни кажеш!

Излязло мечето, погледнало към вратата — и що да види — обесен вълк! Хукнало в гората и не се върнало вече. Мечките и вълците разбрали, че има нещо страшно.

Пратили второ мече да види. И то видяло обесен вълк на вратата — и беж да го няма в гората.

Едно по едно изпратили всички мечета, но никое не се върнало.

А през това време гостите умирали от страх и си шепнели помежду си:

— Домакините изпратиха мечетата в гората да свикат всички мечки и вълци, та да ги гостят с нашето месо.

По едно време вълците рекли на мечките:

— Къде останаха мечетата? Нали ги бяхте пратили за вода. Още ги няма никакви.

Една вълчица рекла на вълчето си:

— Иди виж защо не се връщат мечетата!

А на ухото му прошепнала:

— Ако видиш нещо страшно, бягай в гората!

Излязло вълчето, видяло обесения вълк и побягнало.

Изпратили второ вълче — и то избягало в гората. Трето пратили и то избягало. Тъй се измъкнали всички вълчета.

— Къде ни останаха рожбите? — загрижили се мечките и вълците. — Тръгвайте да видим защо не се връщат!

Почнали да излизат. Останали само един едър вълк и една мечка. Като видели, че ония, които излезли, не се връщат, разбрали, че работата е много страшна, решили и те да избягат.

Почнали да се оглеждат. На овена се сторило, че гледат кого пръв да изядат. И той хукнал към вратата. Вместо да я отвори, залостил я с рогата си. Мечката и вълкът се разтреперили и си рекли на ума:

„Свърши се! Щом овенът затвори вратата, отиде ни животецът.“

Почнали да оглеждат не може ли да пробият някъде дупка, та да избягат.

Като ги видели гостите, още повече се уплашили. Магарето почнало да реве и да рита със задни крака: „Ба-ба-ба!“ Лисицата затичала от ъгъл в ъгъл, дано избяга в някоя дупка. Петлето хвъркнало на най-високата гредка и запяло: „Кукуруигу-у-у!“

По едно време овенът си откачил рогата от вратата и тя се отворила. Мечката и вълкът избягали. Гостите се успокоили.

След малко зверовете се събрали в гората и почнали да си говорят:

— Ох, умрях от страх! — изпъшкар един вълк.

— А мене питаш ли? — рекъл друг.

— Добре, че се отървахме! — обадила се една мечка.

— Ако бяхме се позабавили още малко, щяха да ни избесят — казала друга.

— Ами що направиха с вас? — попитали мечките и вълците оня вълк и оная мечка, които били останали след тях във воденицата.

— Страшно нещо! — рекъл вълкът. — Като се хвърли оня с рогата, че като натисна вратата — не даде никому да побегне. Дългоухият току риташе и викаше, колкото му глас държи: „Дръжте ги! Дръжте ги!“

— Ами чу ли какво викаше онова крилатото от гредата? — опулила се мечката. — „Дайте въжето! Въжето-о-о!“ А дългоопашатата току тичаше да търси въжето и викаше: „Ето го! Вземи го! Обеси ги!“ Още малко ако бяхме останали — щяха да ни обесят!

ВАРДЕТЕ СЕ!

Един беден човек събрал дърва из гората, задянал ги и ги занесъл в града за продан. Дървата били дълги и човекът викал с висок глас:

— Вардете се, вардете се!

Един опак човек не искал да се отбие. Дрехата му се закачила за дървата и се раздрала.

Той се разсърдил и дал бедняка в съд, да му заплати дрехата.

Отишли в съда. Съдията попитал няколко пъти как е станала работата, но бедникът все мълчал.

— Защо си ми довел този ням човек? — казал съдията сърдито на тъжителя: — Как ще се разбере с него?

— Преструва се, господин съдия, не е ням. Когато носеше дървата, той викаше колкото му глас държи: „Вардете се! Вардете се!“

— Е, като е викал, защо не си се вардил? — казал съдията и оправдал бедняка.

ДЯДО И РЯПА

Дядо белобради ряпа взе да вади.

С две ръце я хваща, силно се напъва, пъшка и опъва, тя не се поклаща.

Дядо баба вика.

Тича баба Мика, тича, дяда хваща. Двамата напъват, ряпата опъват, тя се не поклаща.

Баба внучка вика.

Малката Иглика припва, баба хваща. Трима се напъват, ряпата опъват, тя не се поклаща.

Внучка Шарка вика.

Шарко за Иглика се юнашки хваща. Четирма напъват, ряпата опъват, тя се не поклаща.

Шарко Маца вика.

Маца от зимника тича и се хваща. Петима напъват, ряпата опъват, тя се не поклаща.

Най-после Писана вика и Гризана.

Гризана се хваща. Здравата подхваща. Дружно се напъват, пъшкат и опъват, ряпата измъкват, в къщи я замъкват.

И там всички с нея сладко се гостили. Три дни яли, пели и се веселили.

И БАБА ЗНАЕ

Имало едно време една богата, ала свидлива бабичка. Веднъж синовете и снахите ѝ отишли на работа. Тя останала сама в къщи. Към обед минал през селото един неин сродник. Отбил се при бабата да си почине.

На обед бабата му поднесла малко хляб и сол, па рекла:

— Прощавай, сродниче, че те гощавам само с хляб и сол. Ако бяха снахите тук, можеха да наготвят нещо за обед.

— Не бери грижа, бабо — рекъл гостенинът. — Като има хляб и сол, както и дребни бели камъчета, аз мога да направя от тях една гозба, та пръстите си да изядеш от сладина. Ако искаш, иди на двора, та събери шепа дребни камъчета. Измий ги хубаво с няколко води и ги донеси да ги сготвя.

Бабата отърчала, събрала камъчетата, донесла ги на гостенина и стъкнала огъня.

— Дай сега, бабо, няколко яйца и малко масло — рекъл гостенинът.

Бабата дала всичко на драго сърце, защото щяла да се научи от камъчета гозба да прави.

Гостът опържил яйцата и турил в тях дребните камъчета. Той сложил опържените яйца на трапезата и почнал да яде от тях. От време на време вадел по някое камъче, изблизвал го и го оставял на трапезата.

— Бре, че сладка гозба! — викнал гостенинът. — Хапни, бабо, да видиш!

Бабата лапнала едно камъче. Дъвкала, дъвкала и си счупила зъба.

— О-о-ох, проклетнико! — викнала тя. — Такава ли ти е гозбата от камъчета! Опържи яйцата, а камъчетата сложи само за пакост. Един пусти зъб имах, и него да нямам. И баба знае яйца да пържи. И не с масло, а с водица.

Гостенинът се засмял, па рекъл:

— Като знае баба, не биваше да чака снахите, та да си троши зъбите.

ЗАВИСТЛИВИЯТ СЕЛЯНИН

Имало едно време един завистлив селянин. Ходел в гората, събирал дърва и ги продавал, та се прехранвал. Еднъж го срещнал белобрад старец и му рекъл:

— Добър ден, приятелю? Къде си ходил?

— Ходих да набера малко дръвца. Продавам ги и така си изкарвам прехраната — отговорил селянинът.

— Ами нямаш ли никакъв имот? Как си откъм жива стока? Нямаш ли жена, деца?

— Нямам си нищо и нийде никого — казал селянинът и седнал да си почине.

Седнал при него и пътникът.

— Ами ти кой си? — попитал сиромашът.

— Аз съм горски човек. Отглеждам си магаренца. Паса ги в гората.

— Ох, дядо, моля ти се, дай ми едно магаренце да си нося дръвца. Нали виждаш — слаб човек съм, не мога да ги нося.

Дожаляло на стареца. Дал на селянина едно магаренце и му рекъл:

— Добре, аз ще изпълня молбата ти, но кажи на съседа си да дойде да му дам две магаренца. Той е по-беден от тебе.

Сиромашът се развикал:

— Тъй ли? Да подариш на съседа ми две магарета, пък на мене — едно! Малко ли богатство има той, та да получи още две магарета! Дворът му е пълен с добитък и още трябвало да има! Щом е тъй, аз и без магаре ще карам, но няма да кажа на съседа да дойде и да получи две магарета.

— Е-е-е — рекъл старецът, — ти с тоя ум не магаренце, а и котка няма да видиш при себе си.

Старецът си взел магарето и си заминал.

МАГАРЕ БОБ ЯДЕ ЛИ?

Един пътник отивал с магарето през зимата в града. По пътя примрял от студ. Като стигнал в едно село, отбил се да се стопли в селската кръчма. На огнището пламтял буен огън. Около огъня били насядали селяни. Приказвали си на топло. Никой не помръднал да му стори място.

Пътникът гледал, гледал, па попитал кръчмаря:

— Имаш ли нещо за ядене?

— Имам боб, ей сега го свалих от огъня — казал кръчмарят.

— Сипи в една паница, та занеси на магарето да яде — много е гладно.

— Магаре боб яде ли? — засмял се кръчмарят.

— Моето магаре яде. Хайде занеси му по-скоро!

— Не се шегувай, пътнице, не сме толкова прости!

— А бе, казах ти, моето магаре яде боб. Кажи колко ти струва боба, да ти го платя.

— Лесна работа за плащане. Но аз пак те питам: „Магаре боб яде ли?“

— Занеси му, ще видиш!

Кръчмарят насипал пълна паница боб и тръгнал да го занесе на магарето в обора. Наставали селяни и отишли да видят как магаре яде боб.

В това време пътникът хубаво се настанил край огъня. След малко кръчмарят се върнал с паницата в ръце и рекъл:

— Магарето само подуши боба, ама не иска да яде.

— Магарешка работа — рекъл пътникът. — Заинатило се е нещо. Щом не ще да яде, дай боба, аз ще го изям! А вие друг път погостолюбиво посрещайте измръзналите пътници!

НЕВОЛЯ

Две момчета често ходели с баща си за дърва в гората. Веднъж баща им казал:

— Деца, хайде идете самички за дърва!

— Бива, тате — рекли момчетата. — Ами ако се строши колата, кой ще ни я направи?

— Ако ви се строши колата, синко, викайте неволята. Тя ще ви я направи.

Двете момчета послушали баща си. Впрегнали воловете. Отишли в гората. Насекли дърва. Натоварили добре колата.

Тръгнали си. Не щеш ли, насред пътя им се строшила колата. Спрели се момчетата и почнали да викат:

— Невольо, Невольо! Ела ни поправи колата!

Викали, викали, никой не им се обадил. Взелo да се мръква, а неволята я нямало още никаква. Най-после по-малкото момче рекло:

— Бате, тая проклета неволя няма да дойде. Мръкна се вече. Я да се заловим самички и колкото можем, да си поправим колата!

Двете момчета взели брадвата и теслата. Навели се и — клъц оттук, клъц оттам — поправили колата.

Като си отишли, баща им ги попитал:

— Е-е, как прекарахте в гората?

— Остави се, тате! — рекли те. — Насред пътя ни се строши колата. Викахме, викахме проклетата неволя, гърлото си продрахме, но тя не ни се обади. Видяхме, че няма да дойде. Взехме брадвата и теслата и колкото можахме, поправихме колата.

— Ето, синко, това е неволята! — казал баща им. — Вие сте я викали, а тя е била при вас. Като нямало кой да ви стегне колата, поправили сте я самички. Гдето ще рече, неволята ви я е поправила.

КОЙТО НЕ РАБОТИ, НЕ ТРЯБВА ДА ЯДЕ

В едно село расла хубава мома Богданка. Тя била едничка на баща и майка. Била много галена. Майка ѝ шетала из къщи, чистела, готвела. Богданка само ходела насам-нататък, нищо не похващала.

Почнали да идат оттук-оттам да я искат за снаха. Майка ѝ на всички казвала:

— Наша Богданка не е научена да работи. Тя е галена.

Щом чуели това, всички си отивали.

Еднъж дошъл един старец и казал:

— Чух, че имате хубава мома, дойдох да я взема за снаха.

Майката и нему отговорила:

— Наша Богданка е много галена. Тя нищо не знае да работи.

— Нека — рекъл старецът, — у нас никой никого не кара да работи. Който иска да работи — работи. Който не иска — така си седи.

След седмица-две направили сватбата.

Старецът имал трима синове и още две снахи.

На другия ден след сватбата всички се заловили за работа. Невястата седяла пременена и нищо не похващала.

Събрали се за обед. Седнали на трапезата. Невястата седяла настрана и чакала да я поканят. Другите снахи донесли гозбата. Сложили пред свекъра голяма пита хляб. Той взел питата и я разчупил на толкова парчета, колкото души били на трапезата.

— А на невястата? — рекла свекървата.

— Тя не е гладна — отвърнал старецът. — Когато човек не работи, не огладнява.

Следобед всички пак започнали работа. Невястата седяла и нищо не похващала.

Събрали се да вечерят. Сложили пита пред свекъра. Старецът взел питата и я разчупил пак на толкова парчета, колкото души били на трапезата.

— А на Богданка? — запитала свекървата.

— Тя не е гладна — отговорил старецът. — Който не работи, не огладнява.

Вечеряли, поприказвали кой какво ще работи на другия ден, па легнали и скоро заспали.

Легнала и невестата. Но гладни очи заспиват ли? Едвам дочакала да се съмне. Станала тихичко, измила си очите, издоила кравите, изкарала телците.

Станали и другите. Като видели що е направила невестата, спогледали се и се усмихнали.

На обед невестата сложила трапезата и седнала наред с другите.

Старецът разчупил питата, подал най-голямото парче на невестата и рекъл:

— Ти, невясто, днес работи най-много от всички. Ето и на тебе от питата.

Изминали се седмица-две. Невестата по цял ден шетала.

На третата седмица майка ѝ и татко ѝ дошли на гости. Съгледали ги и излезли всички на двора да ги посрещнат.

Невестата припнала най-напред. Тя отворила портите и бързо извикала:

— Мамо!... Тате!... Слизайте по-скоро от колата и се хващайте на работа! Тука не е като у нас... Тук, който не работи, не му дават да яде!

СЛИВИ ЗА СМЕТ

Един селянин намислил да ожени сина си за добро и работно момиче. Натоварил кола със сливи. Тръгнал по селата да ги продава.

— Хайде сливи за смет, сливи за смет! — викал селянинът и карал колата по улиците.

Разбързали се жени, моми, баби да метат къщите. Надпреварвали се коя повече смет да събере, та повече сливи да вземе. Една носи цял чувал, друга — крина, трета — престилка. Носят и се хвалят:

— Я погледнете колко смет събрах из къщи! Добре, че дойде такъв глупав сливар, да му я дадем за сливи!

Селянинът вземал смет, давал сливи. По едно време дошло хубаво момиче. То стискало смет в кърпа.

— Е-е, хубава девойко, много малко си събрала — казал сливарят. — За толкова смет какви сливи ще ти дам!

— Нямаме повече, чичко, никак нямаме. Тая смет не е от нашата къща. Дадоха ми я съседите, задето им помагах да метат.

Сливарят като чул това, много се зарадвал.

— Такова чисто и работливо момиче, което не държи смет в къщи, ще бъде най-добрата къщовница за моя син — рекъл си той и го взел за снаха.

УМНОТО ОВЧАРЧЕ

Вакло овчарче пасло стадо край широк път. Хрупали трева кротките овчици.

Овчарчето се подпирало на кривака. Мислело си нещо.

Изведнъж захвърлило кривака. Подскочило радостно. Ударило си о земята калпака. Викнало, колкото му глас държи:

— Отгатнах, отгатнах!

Тъкмо през това време минал по пътя млад конник с хубава овчарска премяна. Уплашил се от калпака буйният му кон. Изправил се на задни крака. Хвърлил се напред — едва го удържал стопанинът му.

Като укротил коня, конникът извикал сърдито:

— Хе, момче! Защо подплаши коня? Не можеш ли да си пасеш мирно овцете?

— Не исках да го подплаша, чичко.

— А защо викаш, защо удряш калпака?

— Защото се зарадвах.

— За какво се зарадва?

— Отгатнах една гатанка.

— Каква гатанка?

— Ще ти я кажа, чичко. Но не ми се карай за коня. Без да искам, го подплаших. Мъчно се отгатва такава гатанка! Затова се толкова много зарадвах, като случих отговора.

— Гатанката каква е?

— Ето каква е: „Кое е това нещо, дето е от човека по-високо, а от кокошката по-малко?“

Замислил се незнайният конник.

Мислил, мислил — не можал да отгатне.

Обърнал се към овчарчето:

— Не мога да отгатна, момченце. Кажи ти кое е това нещо, което е от човека по-високо, а от кокошка по-малко?

— Калпакът, чичко, калпакът! Нали е по-малък от кокошката, а като го нахлупим, става по-висок от човека!

— Така е — рекъл конникът. — Ти си досетливо момче. Ще станеш добър стопанин. Прощавам ти, дето подплаши коня ми. А сега слушай какво ще ти поръчам. Утре по това време ще се върна по същия път. Чакай ме на това място. Но да ми избереш най-хубавото агне от стадото. Каквото поиска татко ти, ще заплатя за него. Но агнето да не бъде бяло, нито черно, нито сиво, нито шарено, нито пък да има друг някакъв цвят.

— Добре, ще потърся такова агне — рекло овчарчето.

— И ще ми съобщиш дали си намерило утре по това време на това място. А сега довиждане, момченце!

— Довиждане, чичко!

На другия ден конникът спрял пред стадото и попитал момчето:

— Е, намери ли такова агне, каквото ти поръчах?

— Намерих. Затворих го в кошарата. Можеш да пратиш човек да го вземе, но да не идва нито в понеделник, нито във вторник, нито в сряда, нито в четвъртък, нито в петък, нито в събота, нито в неделя, а в друг някой ден. Ще заплатиш за него, каквото ти се от сърце откъсне.

Засмял се конникът. Харесал му умният отговор. Извадил меден кавал от пояса си, подал го на момчето и рекъл:

— Вземи сега тоя дар от мене. Това ми се от сърце откъсна. Както добре отговаряш, така сладко на кавал да свириш, така добре стадото да гледаш.

— Кой си ти, дето с такъв драгоценен дар ме даряваш и такива хубави неща ми пожелаваш? — попитало овчарчето.

— Овчар съм.

— Аха, от тебе се учат другите овчари.

— Те от мене и аз от тях. Както виждаш, и от тебе научих нещо. Аз съм от тези овчари, които и в понеделник, и във вторник, и в сряда, и в четвъртък, и в петък, и в събота, и в неделя се грижат от все сърце и за белите, и за черните, и за сивите, и за шарените агънца. Затова стадата им надалече са прочути. Такъв овчар и ти да станеш!

ЧУДНА СВИРКА

Имал дядо козичка. Цанил си козарче. То си имало свирка. Ама каква свирка! Като я надуе, де що има живо нещо, скача, та се къса.

Сутрин дядо му слагал хляб в торбата, пуцал го след козите и му думал:

— По-малко да надуваш свирката, повече да пасеш козите!

Вечер се връщало момчето. Докарвало козите. Посрещал го дядо и виквал ядосано:

— Бре, сине, къде ходиш, какво правиш, та не пасеш козите! Я ги погледни на какво приличат! Живи умрели от глад!

— Паса ги, дядо, паса ги. Сека им бръстина.

Днеска тъй, утре тъй — козарчето щяло да измори козите. Станал дядо една сутрин, та след него. Скрил се в гората зад, една шипка.

Момчето докарало козите в гората. Насякло им бръстина. Почнали да ядат: руп, руп, руп!

Козарчето седнало на един пън, извадило свирката, па като засвирило! Козите оставили бръстината, па като заскачали! Зарипал и дядото в шипката: друс, друс, друс! Изподрал си дрехите. Почнал да вика:

— Спри бе, сине! Изподрах се в шипката!

— Аз спирам, дядо, ами свирката не спира.

И пак рипал дядо.

Чакала го баба да се върне в къщи, па току си рекла:

— Я да видя що стори тоя дядо.

Отишла баба в гората. Гледа — козарчето свири, козите скачат и дядо рипа ли, рипа в шипката.

— Бре, сине, бре, дядо! Каква е тази работа от вас!

Но додето издума, засвирила по-силно свирката и бабата заиграла: друс, друс, друс!

Баба и дядо си имали: син и снаха. Имали си и внучета.

Чакал синът да се върнат дядо и баба, па като не ги дочакал, рекъл на жена си:

— Чакай, невесто, да отида да видя що сториха татко и мама!

Отишел синът в гората. Гледа отдалече: козарчето свири, козите скачат, дядо и баба рипат ли, рипат.

— Каква е тая работа, бре хора! — викнал синът, но свирката свирнала по-силно и той затропал заедно с другите: друс, друс, друс!

Снахата чакала, чакала при децата в къщи, па току рекла:

— Чудно нещо! Що направиха тия хора? Къде отидоха, та се не върнаха? Трябва да ги потърся!

Снахата оставила децата да пазят къщата, а тя отишла в гората. Погледнала и какво да види? — Козарчето свири. Козите скачат. Бабата, дядото и синът рипат ли, рипат.

— Какво е туй чудо, бре хора! — викнала снахата, но козарчето свирнало по-силно и тя затропала редом с другите: друс, друс, друс!

Дядовите внучета пазили, пазили къщата, па като видели, че никой не се връща, хукнали да видят що става в гората.

— Тропайте да тропаме! Карай, козарко!

И те зарипали редом с другите: друс, друс, друс! Цял ден свирило козарчето. Цял ден рипали козите и дядовите хора.

Взело да се мръква. Козарчето тръгнало напред със свирката. Тръгнали след него скачешком и козите, и дядо, и баба, и син, и внучета малки и големи.

Кой как ги видял, тръгвал с тях и почвал да тропа: друс, друс, друс!

Разиграло се цяло село. Нямало кой да спре играта. Тропали цяла нощ, рипали и на другия ден. Кой знае. Може и до ден-дневен да тропат.

ДОБЪР ОТГОВОР

Имало едно време прочут шегобиец. Мало и голямо говорело за неговите хитрини. Доцяло се на един селянин да го види. Наканил се да отиде в къщата му. Но не искал да се яви с празни ръце. Уловил една стара кокошка. Занесъл му я.

— Какво те носи, приятелю? — попитал шегобиецът.

— Дойдох да те видя и да ти донеса тая кокошчица.

— Добре си ми дошъл! Влез вътре да те нагостя!

Влязъл. Похапнал. Посръбнал. Отишъл си весел.

Минало се, каквото се минало, селянинът дошъл пак. Похлопал на вратата.

— Кой хлопа? — попитал шегобиецът.

— Аз съм. Отвори! Нали помниш, че ти донесох кокошка.

— А, така ли! Навреме си дошъл. Ела да обядваме.

Селянинът се вмъкнал и пак се наял хубаво.

Подир няколко дни дошъл друг селянин. Почукал на вратата.

— Кой чука? — попитал шегобиецът.

— Аз чукам.

— Кой си ти?

— Съсед съм на оня селянин, който ти донесе кокошката.

— Добре си ми дошъл! Ела да похапнем!

На сутринта дошъл друг селянин, похлопал и рекъл:

— Аз съм съсед на съседа на оня селянин, който ти донесе кокошка.

Шегобиецът отговорил:

— Истина ли казваш? Влез тогава да те нагостя.

Стопанинът сложил паница с гореща вода пред безочливия селянин и рекъл:

— Сърбай, приятелю!

Селянинът засърбал.

— Как ти се вижда чорбата? — попитал шегобиецът.

— Постничка.

— Вярно, че е постничка, но ще прощаваш, гостенино. Защото това е чорбата, що сварих от остатъците на чорбата, с която гостих твоя съсед. А пък неговата чорба бях сготвил от остатъците на оная кокоша чорба, с която нагостих селянина, който ми донесе кокошката.

— Че то не е чорба тогава, а топла водица.

— Вярно, топла е, приятелю! Но ако дойде и твоят съсед след тебе, направо от кладенеца ще сърба.

МЪЖ И ЖЕНА

Един мъж често думал на жена си:

— Мъжкото тегло никъде го няма. Цял ден се блъскай из полето, ори земята, копай, тичай по воловете. А слънцето пече, та прегаря. Устата ти се пука от жажда. Харно е да се седи и да се шета дома на сянка!

Най-после жената рекла на мъжа си:

— Щом ти се вижда лесно женското шътане, хайде да променим работата си. Ти започни да вършиш моята, аз — твоята.

Речено-сторено. На сутринта станали ранко и всеки се заловил за работа. Мъжът останал да шета в къщи, жената се отправила на оран в полето.

— Хем добре гледай — рекла на излизане жената, — всичко да свършиш. Изкарай кравите в чердата, нахрани пилците, приготви обяд, опечи хляба и избий маслото...

Мъжът влязъл в къщи, вързал шарена престилка, запретнал ръкави и се заловил за работа. Най-напред рекъл да накладе огъня. Палил го оттук, мушил го оттам, задавял се от дима и все не могъл да го разпали хубаво. В това време говедарят минал и заминал. Сетил се мъжът за кравите, оставил огъня недоразкладен и хукнал да догонва говедаря, но не го догонил. Върнал се пак в къщи. Докато изкарвал кравите, огънят тъй силно се разгорял, че малко останало да запали къщата. Надве-натри той го позагасил и излязъл да нахрани пилците. Те се били пръснали навред из двора и той едвам успял да ги събере около квачката. Но за да не се пръскат вече, вързал с конец всяко поотделно, а всичките — за крака на квачката. После пак влязъл в къщи, запретнал се да меси хляб. За да може веднага, след като замеси, да почне да бие маслото, той привлякъл близо до нощвите и буталката с млякото. Меси мъжът, та кръстът му пращи, обръща в ръцете си жилавото тесто като лека топка. Но в това време квачката изкрякала, пилците запискали. Скочил той да види какво става в двора, халосва се в буталката, премята я и млякото се изляло. Излиза на двора и що да

види: един грамаден орел грабнал квачката и я понесъл към небето. С нея се издигнали и вързаните за крака ѝ пилета.

Попогледнал мъжът, потюхкал се, па отново се върнал в къщи. Но там друга пакост: влезли свинете и излапали всичкото тесто от нощвите. А и огънят вече загаснал.

Връща се жената, влиза в къщи и още от вратата пита:

— Де са квачката и пилците?

— Отнесе ги орелът.

— Опече ли хляба?

— Изядоха го свинете.

— Ами маслото?

— Какво ти масло, аз катурнах млякото.

— Е, хайде да вечеряме, па после ще видим какво още си направил.

— Да вечеряме ли? — извикал отчаяно мъжът. — Та не виждаш ли, че искрица огън няма в огнището. Нищо не съм сготвил.

— Е, мъжо, харно си вършил къцната работа! И утре така я върши!

— Утре ли? Утре аз ще си гледам пак моята работа, а ти си върши своята. Кой каквото знае, това да си върши.

БЯГАЙ, СИНКО, ДА БЯГАМЕ

Баща и син карали да продават магаре на пазара. Срещнал ги селянин и казал:

— Гледай колко глупав човек! Магарето без товар, а той и момчето му ходят пеш.

Бащата качил момчето на магарето.

Срещнали ги две жени и рекли:

— Това момче не жали баща си. Качило се на магарето, а той ходи пеш.

Като поотминали, бащата свалил момчето. Качил се той. Срещнали ги три моми и рекли:

— Тоя баща язди, а момчето му едвам се влачи от умора.

Бащата покачил и момчето на магарето.

Срещнал ги старец и попитал:

— Това магаре ваше ли е?

— Наше — отговорил бащата.

— Като гледа човек как го измъчвате, никога няма да помисли, че е ваше. Сега, както се е уморило добичето, вие трябва да го носите, а не то да мъкне двама ви.

Бащата и синът слезли от магарето. Вързали му краката. Прекарали под въжето прът и понесли магарето на рамо.

Стигнали до един мост. Отдолу течала дълбока река. Магарето се уплашило от водата. Тъкмо когато минавали моста, то се разшавало, скъсало връвта и паднало в реката. Удавило се.

Бащата погледнал, погледнал, па казал:

— Бягай, синко, да бягаме, доде не е казал някой да се хвърлим и ние при магарето!

ЛИСИЦА И ТИГЪР

Лисица срещнала тигър.

— Стой, Лисо! Имам здрави зъби и остри нокти. Ще те изям!

Лисицата рекла:

— Не ме изядай веднага. Ти си силен и могъщ. Но и аз не падам по-долу. Искаш ли да се увериш? Аз ще вървя напред, ти след мене. Като срещнем хора, ако избягат от мене, няма да ме изядеш. Ако не се уплашат, ще ме излапаш.

— Добре — съгласил се тигърът.

Лисицата го повела към едно малко село.

Тя тръгнала напред, а тигърът след нея. Селяните, щом видели тигъра, избягали.

— Видя ли, тигре?

— Видях, Лисо.

— Вярвам, че държиш на думата си. Довиждане!

— Иди си със здраве!

Като отминала доста надалече, лисицата извикала:

— Хората се уплашиха от тебе, а не от мене, Тигърчо. Но ти не можа да разбереш. Знай, че силата ти е в зъбите и в ноктите, пък аз с ум се боря и успявам.

ТОЙ ДА Е ЖИВ И ЗДРАВ

Имало едно време мъж и жена. Хранели си два вола, но нямали кола. Съседите им пък имали кола, но нямали волове. Когато мъжът и жената трябвало да отидат някъде далечко, заемали колата от съседите. Когато пък съседите имали нужда от волове, искали от мъжа и жената.

Един ден жената рекла на мъжа си:

— Я чуи, мъжо, продай воловете! Ще си купим конче и кола. С тях ще си ходим, когато пожелаем и където си искаме. Пък и да ти кажа ли — съседите не хранят колата, а нашите волове що храна изпояждат!

Речено-сторено. Мъжът напоил воловете и ги повел да ги продава.

По пътя го настигнал селянин с кон.

— Добра стига, байно!

— Жив и здрав да си, пътнице!

— Къде караш тия волове?

— Водя ги да ги продавам.

— Къде ще ходиш чак на пазар! На ти тоя кон, дай ми воловете!

— Ама мене ми трябва и кола.

— Срещу тоя хубав кон ще намериш и кола, и кон.

Мъжът дал воловете, яхнал коня и продължил пътя си.

Задал се насреща му човек с крава.

— Добра среща!

— Добра стига!

— Къде с тоя кон?

— Карах волове на пазар, но ги смених с кон.

— Дай ми коня, на ти тая крава!

— Съгласен съм.

Повел селянинът кравата. Гледа — насреща му човек кара свиня.

— Здравей!

— Здравей!

— Къде караш тая крава?

— Карах волове на пазар, па ги смених с кон, а коня — с крава.

— На ти тая свиня, дай ми кравата!

— Добре, съгласен съм.

Подкара свинята. Насреща му селянин с овца.

Здрависали се.

— Съгласен ли си да смениш свинята с овца?

— Съгласен съм. На ти свинята, дай ми овцата!

Кара той овцата. Гледа човек носи гъска.

— Искаш ли да смениш овцата с гъска?

— Защо да не искам? Дай гъската!

Взел гъската. Продължил пътя си. Насреща му селянин носи петел.

Разговорили се.

— Даваш ли гъската за петела?

— Давам.

Взел петела. Тръгнал пак. Гледа — човек, намерил на пътя празна кесия.

— Здравей, човече!

— И ти здрав бъди, пътнице!

— Намерих тая кесия. На, вземи я, а ми дай петела!

— Дай я.

Взел селянинът кесията, па продължил пътя си към пазара. Преди да стигне в града, трябвало да премине с лодка голяма река, а нямал пари да заплати за превоза. Казал на превозвачите, че има само една празна кесия.

— Като нямаш пари — рекли те, — дай поне празната кесия!

Той дал кесията. В лодката имало колари. Той им разказал колко замени направил и как останал и без празна кесия. Те почнали да се смеят и рекли:

— Какво ще те прави жена ти, като се върнеш в къщи?

— Нищо. Ще каже само: „Да се радваме, че се върна жив и здрав!“

— На други пей ти тая песен! — шегували се коларите. — Знаем ги ние жените!

— И аз си зная жената. Тъкмо така ще каже.

— Добре — обзаложили се коларите, — ако твоята жена наистина каже тия думи, ние ще ти дадем дванадесет коли заедно с

конете!

И изпратили те най-хитрия колар при жената на селянина.

Стигнал той при нея и рекъл:

— Знаеш ли какво направил твоят мъж?

— Не, не зная — отговорила жената.

— Сменил воловете с кон.

— Добре е направил. Като си имаме кон, колата не струва скъпо, лесно ще я купим.

— Но той сменил коня с крава.

— Още по-добре, ще си имаме млечице.

— Но и кравата сменил със свиня.

— И това не е лошо: свинята ще ни опраси прасенца.

— Добре, ала свинята сменил с овца.

— Това е още по-добре: ще си имаме агнета и вълна, ще има какво да преда.

— Но и овцата сменил с гъска.

— Много добре направил! Ще имаме и пух, и пера, и яйца.

— Но и гъската сменил с петел.

— От това по-хубаво няма: петелът рано ще ни пее, за работа ще ни буди.

— И петела сменил с празна кесия.

— От това по-хубаво — здраве: кой каквото припечели — той ли, аз ли, или децата, — все в кесията ще слагаме.

— Но той дал кесията да го превозят през реката.

— Че какво от това? — рекла жената. — Трябва да се радваме, че той е жив и здрав.

Коларите немало що да сторят — трябвало да изпълнят облога. И те дали на селянина дванадесет коли и дванадесет коня.

ГОЛЕМАНКО

Яхал беден Симо на черна кобилка в една гора гъста. Стигнал го по пътя богат Големанко. Той на бял кон яздел. Отдалече още Големанко викнал:

— Път дай, дрипав дриплю! Иначе ще стъпча и тебе, и тая черна буболечка!

— Чак толкова много недей се изтиря! — отговорил Симо. — Може да политнеш надолу с главата, та ще стане нужда Дриплю да те дига.

— Аз ли да политна? Докато си яхам такъв кон охранен, като теб ездачи с дръгливи кобили в джеба си ги слагам!

— Кой кого ще сложи, това се не знае. Но сега поспри се, да ти кажа нещо.

— Време нямам, глупчо, с тебе да се бавя. На пазар отивам, пари да спечеля от коня охранен. Но думай набързо какво ще ми кажеш.

Симо се престорил, че е поизплашен.

— И аз като тебе на пазар съм тръгнал. Искам да получа някоя парица за тая кобилка. Но сега се чудя как ще я опазя от стръвници мечки в тая гора страшна!

— Аз пък се не чудя! — рекъл Големанко. — С триста мечки мога без страх да се боря!

— Карай, тогаз карай! — махнал с ръка Симо. — Мечките натръшчай! Аз след теб ще мина.

— Ти какво? Боиш се! Ела с мен, страхливко! Аз като съм с тебе мечките стръвници отдалеч ще бягат!

— Но ти нали бързаш?

— Ех, нали сме хора, ще се позабавя.

— Виждам, харно виждам колко си безстрашен и колко милееш за бедни страхливци!

Още по-навътре навлезли в гората. Взело да се мръква. Беден Симо рекъл:

— Страх ме е да карам в тъмното нататък. Тук ще пренощувам. Ще наклада огън. Стръвниците мечки от огън се плашат. Но ти си безстрашен, отмини без мене.

— Дума да не става! Как ще те оставя!

Слезли от конете. Насъбрали съчки и огън наклали. Спокойно си легнал край огъня Симо.

— Ама ти ще спиш ли? — рекъл господарят.

— Ще си спя без грижа. Черната кобилка в тъмно се не вижда. Ти пази, защото мечките стръвници отдалеч ще видят бялото ти конче.

— Така ли?

— Така е.

— Да направим смяна — рекъл Големанко. — Ти ще вземеш, момче, моя кон охранен, пък аз ще получа черната кобилка.

— Нищо против нямам — отговорил Симо. — Откога желая бял кон да поюздя. Мой е вече конят, кобилката — твоя.

И той си задрямал. Страхлив Големанко го сбутал и викнал:

— Ставай, момко, ставай! Стръвниците мечки отдалеч ще видят бялото ти конче! Стани да го пазиш!

— И легнал го пазя. С едно око дремя, а с другото, байно, белия кон гледам. Отдалеч го виждам. Ти трябва да пазиш черната кобилка, че мъчно се вижда.

— Така ли?

— Така е.

— Вземи си тогава черната кобилка и ми върни коня.

— Току-тъй не може! Ще доплатиш още тридесет жълтици. Бял кон аз ти давам, а пък ти на мене — черна буболечка.

Броил господарят тридесет жълтици. Дал му Симо коня и пак си захъркал.

През туй време конят започнал да цвили. Господарят от страх цял се разтреперал.

— Майчице, отидох! Помощ, братко, помощ!

Симо се надигнал, сънливо попитал:

— От що се уплаши?

— Мечките пристигат.

— Колко са?

— Не зная.

— Като станат триста, тогаз ме повикай! С триста мечки можеш без страх да се бориш. С другите мецани аз ще се разправам.

Млъкнал Големанко. Цяла нощ треперал.

На сутринта рано другаря си дигнал. Яхнали конете. В града на пазара бързо ги продали. И пешком, доволни, тръгнали към село.

Вървели, вървели, Големанко рекъл:

— През мечата гора не ми се минава.

— Другият път, байно, много обикаля! — подсмихнал се Симо.

— От път се не плаша. Здрави крака имам. Гърбът ми не трябва.

На чужд гръб живея.

— А откъм ум как си?

— Имам си за трима.

— Да вървим тогава!

Вървели, вървели, Големанко рекъл:

— Хайде да се носим!

— Ти умори ли се? — попитал го Симо.

— Никак, но желая тебе да изпитам как на път издържаш.

— Добре. Ще те нося, докато завършиш най-дългата песен, що знаеш да пееш. После аз ще почна една моя песен, а ти ще ме носиш, докато я свърша.

— Съгласен съм, момко.

На гръб вдигнал Симо дебелия спътник. Той запял доволен. Песента щом свършил, снел го от гръб Симо, на свой ред го яхнал и запял игриво:

— Тра-ла-ла, тра-ла-ли! Тра-ла-ла, тра-ла-ли!

Пее и не спира. Дебел Големанко преплита краката и вика задъхан:

— Стига! Няма ли край тая пуста песен?

— Тя сега започва — отговаря Симо и пак продължава: — Тра-ла-ла, тра-ла-ли! Тра-ла-ла, тра-ла-ли!...

С крака подкосени крещи Големанко:

— Ох, ох! Няма ли край таз песен проклета!

— Не, умни другарю, тука е средата — отговаря Симо и все продължава: — Тра-ла-ла, тра-ла-ли!...

Дебел Големанко грохнал от умора, паднал насред пътя.

— Ох, умирам, момко! Твоето тра-ла-ла-ли на земята ме свали!

Весело отвърнал Симо:

— Тая песничка любима дава ум за деветима: който на чужд гръб живее, тая песен му се пее!

ГОТОВАНКО

Лозари тръгнали на лозе. Минали край коса. Извикали му:

— Хайде, Косе, да режем лозята!

— Не мога — рекъл косът, — сега си вия гнездото.

Дошло време за копан. Тръгнали копачи и пак подканили коса:

— Ще дойдеш ли, Косе, да копаем лозята?

— Не мога, братчета, да дойда. Сега си мътя яйцата.

Наедряло гроздето. Дошло време за връзване. Връзвачите минали край коса. Рекли му:

— Тръгвай, Косе, да връзваме лозята!

Косът отговорил:

— Малки ми са още пиленцата. Не мога сами да ги оставя.

Тръгнали лозарите за последен път да пръскат лозята. Минали пак край коса. Той се люшкал и си свирукал на една клонка:

— Хайде, свирчо, да пръскаме лозята! — подканили го пръскачите.

— Не мога — отвърнал косът. — Зает съм, много съм зает. Цял ден се люлея и свиря.

Дошла есен. Узряло гроздето. Тръгнали гроздоберци. Минали край косовото гнездо. Няма кос, няма косета. Стигнали в лозята. Гледат — косът и косетата кълват най-едрите зърна от гроздовете.

— Какво правиш тука, Косе? — попитали го берачите.

— Не видите ли? Подраних за беритбата. Па доведох и косетата да помагат.

— Хубава помощ! — обадил се един от берачите. — Не берете, а кълвете! Защо не дойде да помагаш за рязане, за копан, за връзване, за пръскане?

— Тогава си гледах пиленцата и пях в гората.

— И ние деца гледахме, и ние пяхме, но и работихме! А ти с цялата си челяд наготово идеш да кълвеш!

— Така, Косе, така — обадил се най-старият берач. — Който не работи, не бива да яде! За да заплатите иззобаното, сега ще помогнете

в беритбата и ще ни попеете. По-спорно и по-радостно се работи, когато се пее, и по-добре се пее, когато се работи!

ГОЛЧО

Имало едно време умен, работлив и безстрашен момък. Умен и безстрашен бил момъкът, ала сиромах. Когато умрял баща му, само едно конопено поясмо му оставил. А момъкът едва за прехрана припечелвал. Всички го наричали Голчо.

— Докога ще ходиш все така сиромах, Голчо? — питали го често другарите му. — Колко ти струва трудът, умът и безстрашието, когато нямаш здрава дреха да се облечеш?

— Сега само ум и юначество събирам — отговарял Голчо. — После ще видите колко струва тоя ум и това юначество.

Една сутрин Голчо взел поясмото, що било останало от баща му, и отишъл на Великанското блато. Там никой не смее да отиде. Който отидел, не се връщал. Зъл великан хващал всички дървари, които попаднали край блатото, и ги карал да му работят земята. За да не избягат, завързвал ги с вериги о високите дървета.

Голчо седнал край блатото и почнал да плете въже от поясмото.

Изведнъж из гората изскочило малко великанче. Приближило се до Голча. Попитало го:

— Ей, чичо, какво правиш край нашето блато?

Голчо се постреснал. Но тоз час се съвзел и рекъл:

— Плета въже и пресмятам как ще нарамя това блато с великана и великанчето?

Уплашило се великанчето. Избягало при баща си. Рекло му:

— Тате, отиде блатото! Един силен голобрад дървар иска да го задигне. С въже ще го нарами! Заедно с тебе и мене!

— Не бой се, синко! Учи се сам да се разправяш с тия дървари. Иди кажи на голобрадия да се надтичвате. Който надпревари, негово ще бъде блатото. Тебе никой човек не може да те надтича! И блатото ще си остане, и дърваря ще доведеш да го вържем при другите дървари!

Великанчето отърчало при Голча.

— Ей, чичо!

— Какво?

— Тате каза да се надтичваме. Който надтича, той ще вземе блатото.

Усмихнал се Голчо, па отвърнал:

— Какво ще се надтичвам с тебе! Такова мъничко, слабичко! Е там, в гъстака, играе тримесечното ми братче. С него се надтичвай!

Голчо показал на великанчето едно зайче. То мърдало ушички, готово да скокне.

Великанчето тръгнало към зайчето. Хукнало зайчето, колкото му сили държат.

Зайчето тича, великанчето тича, зайчето тича, великанчето тича. Зайчето тича, великанчето тича... Най-после зайчето избягало.

Великанчето се върнало запъхтяно при татка си. Рекло му:

— Остави се, тате-е! Отиде ни блатото! Човекът ме прати да се надтичвам с неговото тримесечно братче. Аз него не можах да надбягам! Ами ако бях тичал с голобрадия! Душичка не щеше да остане в мене!

— Не се плаши, сине. Иди го накарай да се поборите. Който надвие, той ще вземе блатото. Тебе и най-силният човек не може те събори!

Великанчето отърчало при Голча. Рекло му:

— Татко каза да се поборим. Който надвие, той ще вземе блатото.

Голчо отвърнал:

— Аз с вчерашни дечурлига се не боря. Иди в гората! Там имам сестра тригодишна. Побори се с нея!

Великанчето отишло в гората. Там лежала рунтава мецана. Великанчето дотърчало до нея. Побутнало я.

— Мъм-мъм-м! — изръмжала мечката.

— Ставай да се борим, Мецано! — подръпнало я великанчето.

— Амъм-мъм-м! — изръмжала по-силно мечката, па хванала с лапи великанчето. Пухнала го о земята.

Великанчето се върнало ни живо, ни умряло при баща си.

— Тате... ох, тате!

— Какво?

— Страшно, тате-е!

— Кое е страшно?

— Сестричето му... На човека сестричето... Тригодишно, пък щеше да ме забие в земята! Още се въртят звезди пред очите ми. Пък ти ме пращаш с дърваря да се боря! Ох, тате! Отиде блатото ни!

Великанът се постреснал, но рекъл:

— Съвземи се, сине! Бива ли така да се плашиш! На̀ ти тая златна топка, па иди да се надхвърляте с дърваря. Който хвърли по-високо топката, той ще вземе блатото. Никой не може да те надхвърли!

Великанчето отърчало пак при Голча. Той все си плетял въжето. Не поглеждал.

— Чичо!

— Е?

— Тате каза да се надхвърляме с тази топка. Който я хвърли по-високо, той ще вземе блатото.

— Добре. Хвърляй!

Великанчето хвърлило топката три пъти по-високо, отколкото човек може да я хвърли.

Голчо взел топката. Почнал да я върти в ръцете си.

— Хвърляй де! — рекло великанчето.

— Чакай да се размахнат облаците. Инак отиде топката ти! Ще се загуби зад облаците!

— Толкова ли високо искаш да я хвърлиш? Не си давам аз златната топка!

Великанчето взело топката си. Върнало се при баща си.

— Тате — рекло, — с този дървар не можем излезе на глава! Чак до небето щеше да хвърли топката! Но аз не си я дадох!

Великанът помислил, помислил, па рекъл:

— Иди занеси на тоя голобрадко две торби злато, че да се махне оттука! Такъв силен човек не ни трябва при нас! И двама ни може да погуби, и завързаните дървари да отвърже! Но гледай да научиш къщата му. Ще отидем някоя нощ у тях. Хем златото си ще вземем, хем ще му направим някоя пакост!

Великанчето занесло златото на Голча и му рекло:

— Тате ти прати това злато да не ни вземеш блатото. Ако искаш, аз ще ти нося златото чак до вас. Искам да науча къде е къщата ти, че да ти идваме с татка на гости.

— Добре — отговорил Голчо.

Вървели, вървели — наближили Голчовата къща.

Голчо спрял великанчето. Почнал с педя да го измерва.

— Какво ме измерваш? — попитало великанчето.

— Меря да видя дали ще ми стигне твоята кожа. Къщата ми е покрита все с великански кожи. Остава само едно ъгълче недопокрито. И твоята кожа като одера, тъкмо ще го покроя!

Великанчето се уплашило. Оставило златото и дим да го няма.

Голчо нарамил торбите. Отишъл си жив и здрав.

Скоро се разчуло навсякъде за великанското злато. Надошли Голчовите другари. Гледали и се чудели. Такова богатство не били виждали.

Позасмял се Голчо. Рекъл им:

— Какво се чудите, братя? Това е все сиромашко злато! От потта и труда на сиромасите е изкарано. За сиромасите съм го донесъл! Видите ли сега колко струват моят ум и моето безстрашие!

— Много добре направи, Голчо, че смъкна при работния народ великанското злато! — рекъл един от Голчовите другари. — Но великана, злия великан кой ще погуби? Кой ще отърве от робия тия клетки хорица?

— И то ще стане! — отговорил Голчо. — Досега с великанчето се разправях. Сега иде ред на великана. Не ще се изкопчи от ръцете ми!

На другия ден Голчо запасал един празен чувал под пояса си. Турил хляб, прясно сирене и конопеното повясмо в торбата. Нарамил я и право на Великанското блато в планината.

Седнал край блатото. Почнал да плете въже от повясмото.

Видяло го великанчето. Изтичало уплашено при баща си.

— Тате-е! — извикало. — Голобрадият пак пристигна! И пак въже плете! Опасна ни е работата! Иди се разправяй ти с него!

Великанът взел камък в ръка и тръгнал към Голча. Като го забелязал, Голчо извадил буца сирене от торбата и я сложил до повясмото.

— Ей, какво правиш тука при моето блато? — извикал отдалече великанът.

— Не виждаш ли какво правя! — отговорил Голчо. — Чакам те да дойдеш, та да те нарамя заедно с блатото! Сега вече връщане няма! И кола с жълтици да дадеш, от въжето няма да се отървеш!

— Ами ти знаеш ли кой съм аз? Ако не познаваш силата ми, гледай тоя камък!

Той стиснал камъка и го строшил на пясък.

Голчо грабнал сиренето, стиснал го и рекъл:

— И ти ако не знаеш с кого имаш работа, гледай! Видиш ли от тоя бял камък как вода протече, като го стиснах? Така ще потече кръв и мозък от тебе, щом те пипне ръката ми!

Великанът се уплашил. По-кратко заговорил:

— Виждам, виждам! Не прилича на юнаци да се плашат един друг. Хайде да се побратимим. Гост ще ми си тая вечер.

— Виж сега на разбран език приказваш! — рекъл Голчо.

Побратимили се и тръгнали заедно към къщата на великана.

Минали край висока череша. Великанът посегнал и си откъснал плодове от върха на черешата. Привел дървото и извикал:

— Дръж, набери си и ти череши, побратиме!

Голчо хванал върха. Взел да къса череши.

Великанът пуснал дървото и момъкът отлетял през черешата в срещния храсталак. Оттам изхвъркнал един кос.

— Побратиме, защо скочи толкова нависоко? — попитал великанът.

— Поисках да хвана тоя кос, като хвърка, но ми се изплъзна от ръцете — отговорил Голчо.

„Брей, колко нависоко скача!“ — помислил си великанът.

— Вземи сега секирата, та насечи дърва от гората. През това време аз ще заколя един вол, да го опечем на шиш за вечеря.

— Не ми трябва секира. Дай ми търнокоп!

Нарамил Голчо търнокопа. Отишъл в гората. Почнал да копае около най-високия бук. След малко дошли великанът и синчето му. Великанчето гледало отдалече.

— Какво правиш? Аз дърва чакам! — попитал великанът учуден.

Голчо спокойно отговорил:

— Ще изкопая целия бук и ще го донеса в къщи. Да си имате дърва за цял месец.

Още повече се смаял великанът и казал:

— Защо ни е цял бук сега, побратиме? Аз ще накърша сухи клони, колкото да опечем вола тая вечер.

Той донесъл дърва, опекъл на шиш вола и рекъл:

— Сега от яденето ще разберем кой е по-силен от двама ни.

От едната страна на вола седнали великанът и великанчето, а от другата — гостенинът.

Голчо разпасал чувала, който носел под пояса, и го сложил до себе си. Едно късче хапне, три къса пъхне в чувала. Напълнил го с печено месо. Тикнал го незабелязано под леглото.

— Иди яж от другата страна на вола! — казал великанът на великанчето.

— При мене вече мръвка не остана! — обадил се Голчо.

— Бре! — опулил очи великанът. — И по ядене не падаш по-долу от мене, побратиме!

Вечерта легнали да спят. Голчо се престорил на заспал и рано-рано захъркал. Както хъркал, слушал какво си приказват великанът и великанчето.

— Тате-е, да го утрепеш!

— Трай, сине! Спи си ти! Посред нощ с големия чук ще му видя работата. И аз ще подремна сега. Сила да придобия.

Като захъркали великанът и великанчето, Голчо станал в тъмното. Измъкнал месото изпод леглото. Изхвърлил го в един трап. Напълнил чувала с камъни. Сложил го в леглото. Завил го с чергата. Скрил се зад вратата.

Посред нощ станал великанът и с един грамаден чук — пахта-пухта, пахта-пухта! — направил на пясък камъните.

— Тате-е, утрепа ли го?

— Утрепах го! Спи сега да спим!

Като заспали, Голчо изхвърлил строшените камъни и се настанил в леглото. На сутринта рано-рано се обадил:

— Добро утро, побратиме! Добро утро, побратимче! Лоши бълхи сте завъдили! Поощипаха ме тази нощ.

— Олеле, тате! — скочило великанчето. — Ти нали го утрепа!

— Кой? Мене ли? — обадил се Голчо. — С чукове да ме удрят девет великана, като скала здрав ще си остана!

— Как тъй?

— Калѐн съм!

— Как си калѐн?

— Влязох в една голяма бъчва като вашата, дето е на двора. Затвориха гърлото на бъчвата и един великан ме търкаля цял ден все

по каменливи пътища.

— Не можеш ли и нас да калиш, побратиме?

— Мога. Влезте в бъчвата!

Великанът и великанчето се намъкнали в бъчвата. Голчо заковал здраво отвора.

— Хайде, почвай закалявката! — обадил се великанът.

— Ще почакайте малко, докато доведе всички мои братя, гдето сте им вадили досега душичката. Те ще ви потъркалят най-хубаво!

Освободил Голчо поробените от великана бедни и работливи хорица.

Търкулнали те бъчвата със злия великан и великанчето в най-дълбоката пропаст, па се върнали с Голча в Голчовото село. Заработили задружно трудолюбивите селяни. Заживели радостен живот.

Най-доволен и най-честит от всички бил умният, досетливият и безстрашен Голчо.

ЛЮБОПИТНАТА ТРОХИЧКА

Трохичката питаше. Хлябчо отговаряше.

— Бате Хлябчо, я кажи, защо аз съм слабичка, а ти — едър и силен?

— Защото си самичка, отделена от всички. А у мен са събрани и до една сдружени безброй много трохички.

— А защо са сдружени?

— Да са здрави и силни.

— Защо им е силата?

— Да си хранят юначе с накривено калпаче. Юначето ще расне. Орач ще си порасне, ще разоре нивята.

— Защо му са нивята?

— Да засее зърната.

— Защо му са зърната?

— Да му родят класове.

— Защо му са класове?

— Да пожъне пшеница.

— Защо му е пшеница?

— Да си мели брашънце.

— Защо му е брашънце?

— Да си меси хлебчета.

— Защо му са хлебчета?

— Да нахрани орачи, да нагости сеячи, ранобудни жътвари, работливи вършачи, сладкодумни мливари, бързоръки хлебари. Да нахрани момченца със звънливи гласчета, девойчета мънички с работливи ръчички. Да се трудят всичките, да пълнят главичките с ум и разум, с наука, да достигнат сполука!

Провикна се трохата:

— Бате Хлябчо, жив да си! Отвори ми очите! Колко мъка, колко труд за нас дава селякът! А хлебните трохички носят здраве и сила на работните душички. И аз много желая да зарадвам селяка. Но нали съм мъничка, отделена самичка от моите сестрички, какво мога да сторя?

— Успокой се, трохичке! И ти ще си постигнеш, каквото си желаеш!

Това Хлябчо щом рече, вратата се отвори. Влезе малко девойче, видя хляба и рече:

— Гледай, хляб тук оставен! И пръснати трохички!

Девойчето посегна. Прибра хляба в долапа. Събра в шепа трохите. Прозореца разтвори, подхвърли ги и рече:

*„Долетете, птиченца,
милички сестриченца,
трошички си клъвнете,
в полето си хвъркнете,
запейте си в трънака,
зарадвайте селяка.“*

Долетяха птичките. Едно сиво птиченце най-сладичко църкаше. Трохата го молеше:

*„Клъвни мене, птиченце,
миличко сестриченце,
запей песен в трънака,
та зарадвай селяка.“*

Клъвна си я птичето. Хвъркна към горичката. Запя сладко в трънака и зарадва селяка. Разора той земята. Зася с песен нивята.

ВРАБЧЕТА, ВРАБЧЕТА ПРОДАВАМ!

Хитрец вързал десетина диви петли на една пръчка, сложил ги на рамо, тръгнал по улицата и завикал:

— Продавам врабци, врабци! Който купи, доволен ще остане. Евтино ги давам!

Срещнал го богат минувач. Попитал го:

— Колко ги продаваш, приятелю?

— Пет за една жълтица!

На минувача се видели доста евтини толкова хубави диви петли, извадил една жълтица и я дал на продавача.

Хитрецът бръкнал в торбата си, гдето имало няколко врабчета, извадил ги, подал ги на купувача и рекъл:

— Ето ти пет врабци за една жълтица.

— Ами защо мъкнеш тия диви петли, като продаваш скрити врабци? — попитал богатият минувач.

— За да привличам други диви петли, които ме мислят за глупав, а сами са по-глупави от мене.

ХИТРИНА И ПАРИ

Трима умници се препирали с един богат търговец.

Търговецът казал:

— Имам ли пари, всичко мога да направя.

А хитрите умници думали:

— Ти имаш пари, ала не можеш без пари да нагостиш и четирима ни.

— А вие можете ли?

— Можем.

— Добре, нагостете ни да видим.

— Ще нагостим без пари и тебе, и нас тримата, но да не страдат ония, които надхитрим, ти ще им плащаш вредите и загубите.

— Прието — съгласил се търговецът.

Тогава първият хитрец казал:

— Аз ще купя един голям шаран без пари.

Вторият добавил:

— Аз пък ще доставя маслинено масло без пукната пара.

Третият завършил:

— От мене хляба и виното.

Отишъл първият хитрец в рибарницата и рекъл:

— Слушай, рибарю, дядо поп заръча да му дадеш най-големия шаран!

Продавачът избрал най-хубавия шаран, дал го на хитреца и казал весело:

— На, това се казва шаран! Такова чудо и царят не е ял!

— Наистина дядо поп ще се смае — отвърнал хитрецът и понесъл тлъстия шаран. После се обърнал и викнал спокойно: — Нека дойде момчето с мене да вземе парите.

Тръгнал той с момчето, а търговецът след тях. Стигнали до поповата къща. Хитрецът дал шарана на търговеца, влязъл при попа и му рекъл:

— Дядо попе, доведох ти момчето си да му почетеш за здраве. Влязла е в него нечиста сила. Несвестни приказки приказва.

Дядо поп турнал епитрахила на врата си, взел молитвеничето и рекъл:

— Ела, ела, сине, да ти почета и всичко ще мине.

Хитрецьт се доближил до момчето и му пошепнал на ухото:

— Дядо поп те вика да ти плати шарана.

Щом момчето приближило, дядо поп го забулил с епитрахила й зачел молитва.

По едно време момчето се обадило:

— Дядо попе, господарят ме чака да му занеса парите.

— Трай, сине, така по-лесно ще ти мине — казал попът.

А хитрецьт рекъл на търговеца:

— Хайде сега плати на попа, па иди плати и на рибаря, та да видиш после как другарят ми ще вземе масло без пари.

Търговецът платил, както било уговорено, и на попа, и на рибаря.

Вторият хитрец взел голяма стомна, натъпкал вътре един сунгер и отишъл при един маслар. С него вървял и търговецът.

— Напълни ми стомната с дървено масло, ала от най-хубавото. Докато напълниш стомната, аз ще отида до хлебаря и ей сега ще се върна — казал спокойно хитрецьт и излязъл.

След малко се върнал и попитал:

— Колко искаш за маслото?

— Че толкова и толкова — отвърнал продавачът.

— А-а! Скъпо е, много е скъпо! — зачудил се хитрецьт.

— Скъпо, евтино, така го продавам.

— Не може ли по-долу?

— Не може! — отвърнал сърдито продавачът.

— Като не може, излей си маслото и ни дай стомната! — викнал хитрецьт.

Излили маслото от стомната, ама нали гъбата се напоила хубаво, задържала много масло. Хитрецьт и търговецът си отишли, изцедили гъбата и напълнили цяло шише с масло.

— Хайде иди плати на масларя това масло — рекъл хитрецьт, — та ела да видиш какво ще стане по-нататък.

Търговецът платил маслото на масларя.

Третият хитрец турил шарана в една тава, взел шишето с маслото и завел другарите си и търговеца в една кръчма.

— Ей, приятелю — викнал третият хитрец на кръчмаря, — опечи тая риба, донеси топъл хляб и от най-хубавото вино, та ни дай една стаичка по-настрана, да си хапнем и пийнем по царски.

Кръчмарят се зарадвал, приготвил рибата, наточил вино, занесъл им хляб.

Седнали ония ми ти гладници с търговеца, па му дръпнали една гощавка за чудо и приказ.

Дошло време да се плаща.

Слязъл третият хитрец с търговеца при кръчмаря и рекъл:

— Приятелю, прати сметката горе и ще си получиш парите.

Кръчмарят написал сметката и пратил момчето да вземе парите.

Щом видели хитреците сметката, и тримата почнали да бъркат в джобовете си:

— Аз ще платя! — рекъл първият.

— Че аз нямам ли пари! — отвърнал вторият.

— Не, аз ще платя! — викнал третият.

— Не, не приемам, аз ще платя.

Единият викал тъй, другият инак, третият настоявал на своето. Най-после се скарали. Тогава решили да вържат на момчето очите с кърпа, та когото улови, той да плати. Като вързали очите на момчето, хитреците слезли долу благодарили на кръчмаря и рекли:

— Сметката ти е съвсем точна. Парите оставихме на момчето.

А на търговеца казали:

— Видя ли как ядохме и пихме без пари? Иди сега виж какво ще стане горе и плати после на кръчмаря, както се уговорихме.

Като видял кръчмарят, че момчето още се бави, отишъл да го дири, а търговецът тръгнал след него.

Щом влязъл кръчмарят в стаята, гдето яли и пили гостите, момчето се спуснало с вързани очи, хванало господаря си и рекло:

— Ти ще платиш.

Търговецът се засмял и рекъл:

— Не, аз ще платя. Така бяхме уговорили с моите приятели. Те спечелиха облога. Както казаха, тъй излезе: хитрината им и без пари свърши работа.

УМНИЯТ МАЙСТОР

Имало едно време прочут майстор на ножници. Ножниците му били толкова добре направени, че никакъв шум не се чувало, когато пъхали ножовете в тях.

Майсторът бил не само много сръчен, но и много умен. Бедни и богати люде идвали да се съветват с него.

Чул и царят за умния майстор.

Поканил го в двореца. Сам се уверил, че е много умен, весел и духовит. Затова го направили съветник.

Понеже царят бил много доволен от своя весел съветник, казал му един ден:

— Ти си умен и весел съветник. Искам да те наградя богато. Кажи ми какво желаеш?

Позасмял се майсторът и рекъл:

— Една-едничка награда искам, царю честити. Тя ще ми донесе големи богатства и ще ти покаже с какви царедворци си заобиколен.

— Кажи каква е наградата? — попитал царят.

Майсторът отговорил:

— Желая всеки път, когато дойда при тебе, да ми позволяваш да ти пошепвам на ухото: „Да си жив и здрав, царю честити!“

— Това е най-малката награда, която мога да ти дам.

От тоя ден винаги, когато майсторът отивал при царя, пошепнал му на ухото пожеланието. Това ставало, когато и другите царедворци били при царя. Те гледали как майсторът се доближавал до ухото на царя и нещо тихичко му пришепвал. Те мислели, че майсторът давал съвети на царя. И почнали всички царедворци, преди да отидат при царя, да носят подаръци на майстора. Мислели, че така царят винаги ще изпълни молбите им.

И станал майсторът много богат.

Попитал го един ден царят:

— Кажи, майсторе, отгде си взел толкова много подаръци?

— Ти се сецаш сам, царю честити. Но и аз ще ти кажа. Всички твои люде мислят, че когато ти шепна на ухото, съвети ти давам и за всичко все мене слушаш, затова ми носят подаръци. Смятат, че така ти по-лесно ще изпълниш молбата им.

Засмял се царят и рекъл:

— Сега се уверих напълно, че си умен човек. Пък и разбрах какви са моите царедворци. Бъди ми и ти жив и здрав! И докато аз съм цар и докато син ми царува, ти ще бъдеш най-верният и най-умният съветник!

КУМ И КУМИЦА

Един кум имал кумец и кумица в друго село. Веднъж кумът отишъл в селото на кумеца си и се отбил да го навести. Ала кумецът не се случил в селото. Той бил отишъл в чужбина по печалба.

Кумицата сама посрещнала кума. Тя го въвела в къщи, разпитала го за кумата и децата, па го оставила да си отпочине, а тя се разшета да приготви ядене. Било петъчен ден, ала кумицата и не помислила дали постно, или блажно трябва да наготви. Замесила прясна пита и заклала една кокошка.

Когато опекла питата и сварила кокошката, кумицата сложила софрата и поканила кума си. Седнали и двамата да ядат. Кумицата не чакала първо кумът ѝ да захване да яде, а почнала да лапа и не поглеждала към него. Тя яла и присипвала, яла и присипвала, докато се свършила всичката гозба. Кумът ял само хляб, защото постел.

Когато останали в паницата само две късчета, чак тогава кумицата се сетила и за кума си, та рекла:

— Вземи, куме, ти това късче, а аз другото!

— Благодаря — отговорил той. — Днес е петък, па и не ми се яде блажно.

— У-у, куме! — извикала кумицата. — Как ли съм могла да изям цяла кокошка?

— Ти изтопи само чорбицата — рекъл кумът. — Кокошката изхвъркна през комина.

— Що думаш, куме? Може ли сварена кокошка да хвъркне?

— Може, може, и то често се случва, кога срамежлива кумица прегощава кума си.

— Наистина, куме, да знаеш колко беше ме срам, когато те видях, че дойде!

— И аз разбрах, кумице, че много се срамуваш, защото, докато не се наяде, не вдигна глава да ме погледнеш!

ХИТРЕЦ И ГОТВАЧ

Един хитрец живеел над една гостилница. Той сядал до отворения прозорец, ядял хляб и лапал парите, що излизали от готварницата. Хвалел се пред всички люде:

— Аз се гощавам с всички ястия и не плащам нито пара.

Като чул това, готвачът рекъл да се пошегува с хитреца. Той се явил един ден пред него и му представил сметка за яденето, което получавал от прозореца. Хитрецът прегледал сметката. Извадил от кесията си пари, преброил ги, подал ги на готвача и рекъл:

— Провери парите! Толкова ли са, колкото искаш?

Готвачът преброил парите и рекъл:

— Точно толкова, колкото ми дължиш.

— Дай да ги проверя и аз — казал хитрецът, взел парите, скрил ги пак в кесията си.

Готвачът му казал:

— Хей, какво правиш? Защо си прибираш парите? Нали ще ми платиш яденето?

— Какво искаш повече? За парите, които идеха до прозореца, аз ти платих, като погледна парите.

Засмял се готвачът и рекъл:

— Умно ми отговори, приятелю. Яж си хлебеца, лапай си парите от гозбите и бъди весел и здрав!

ЗАСЛУЖЕНА ГОЩАВКА

Един умник влязъл с магаренце в манастирски двор. Под ореха сред двора трима монаси ядели печено прасе.

— Да ви е сладко, братя! — рекъл умникът.

— Сполай ти, странниче, сполай ти, по каква работа си се запътил? — отговорили монасите.

— А бе патила ме моята работа, ами вие дали не можете ме нагости?

— Можем, но ако ни наддумаш.

— Питайте, аз ще отговарям.

Започнал първият монах:

— Где е средата на Земята?

Умникът показал с тоягата предния десен крак на магарето и казал:

— Там, дето е ей тоя крак на магарето ми.

— А отгде знаеш? — възразил монахът.

— Ако не вярвате, благоволете да измерите — рекъл умникът — дали ще излезе там, или другаде.

Монахът млъкнал поразен.

Тогава заговорил вторият монах:

— Колко звезди има на небето?

— Толкова, колкото косми има моето магаре — отсякъл умникът.

— А как ще докажеш, че са именно толкова? — настоявал пак монахът.

Умникът отговорил:

— Ако не вярваш, преброй ги и ако излязат повече или по-малко, тогава ще се препираме.

— Приятелю — не преставал монахът, — нима могат да се преброят космите на магарето?

— А звездите на небето могат ли да се преброят! — отговорил умникът.

Монахът останал засрамен.

Сега дошъл ред на третия монах.

— Слушай, приятелю, кажи колко косми имам в брадата си? — попитал той.

Умникът, без да се замисли, отговорил:

— Толкова, колкото косми има опашката на моето магаре.

— Как ще докажеш това? — попитал монахът.

— Лесно — забелязал умникът. — Ще скубем по косъм от брадата ти и от опашката на магарето. Ако не излязат точно, ти ще бъдеш прав.

Монасите останали изненадани от остроумието на пътника и го на гостил и богато.

ДА НЕ ВЯРВАШ

Един скъперник много обичал да се подиграва с другите.

Той си купил от пазара кошница яйца. Отишъл при носачите и рекъл:

— Който дойде с мене да ми носи кошницата, ще му кажа три поуки.

Един носач се съгласил. Дигнал кошницата и я понесъл.

Като повървели малко, носачът се обърнал към скъперника и рекъл:

— Кажи ми първата поука.

А той отговорил:

— Ако ти кажат, че е по-добре да си гладен, отколкото сит, да не вярваш!

— Добре — рекъл оня.

Повървели още малко. Носачът пак казал:

— Кажи ми другата поука.

Скъперникът отговорил:

— Ако ти кажат, че е по-добре да вървиш пеш, отколкото да яздиш кон, да не вярваш!

— Добре — рекъл пак носачът.

Като наближили къщата, носачът се спрял и попитал:

— Каква е третата поука?

Скъперникът отвърнал:

— Ако ти кажат, че има по-глупав от тебе, да не вярваш!

Носачът не казал нищо. Пристъпил още няколко крачки и изведнъж изпуснал кошницата. Тогава той се обърнал към скъперника и рекъл:

— Ако ти кажат, че е останало здраво яйце в кошницата, да не вярваш!

НАКАЗАНИЯТ УМНИК

Богат земеделец имал хубаво магаре. Той поръчал на слугите да го гледат добре и се сърдел, ако не е оседлано както трябва или не е нахранено навреме.

Една вечер магарето почнало да се закача със съседа си, вола, който цял ден орал.

— Тебе ти е добре, Марко — казал му волът, — затуй се закачаш; я ела да те впрегнат да ореш цял ден нива от три години неорана, ще видим дали ще ти се играе!

— Кой ти е виновен, като се не сецаш какво да направиш, та да не отиваш всеки ден на работа! Престори се на болен, легни и не яж; ще дойдат слугите, ще те видят и ще обадят на господаря. Той ще каже да те оставят на почивка и да впрегнат друг вол.

— Добре казваш — рекъл волът, — ще направя тъй.

Господарят чул разговора, усмихнал се и не казал нищо.

На сутринта дошъл при него ратаят и казал:

— Господарю, волът е болен — не е ял нищо цяла нощ, па и сега не яде. Лежи, пъшка, рита. Какво ще кажеш — да впрегнем ли някой млад вол вместо него?

— Впрегнете Марка. Докато научите младия вол да оре, ще мине денят, а с Марка ще свършим по-лесно работата.

Слугата впрегнал Марка с другия вол и отишъл на нивата. Марко почнал да се опира и да не върви, но като го шибнали няколко пъти с остена, почнал да тегли по-добре и от вола.

Той орял и си казал: „Ех, главо, главо! Голяма си, ала ум нямаш! Що ти трябваше да учиш другите как да лъжат! Тегли сега цял ден като вол!“

МЕЧКА И МРАВКИ

Край един мравуняк минала Мецана.

Похапнала мравки.

Кога да си тръгва, рекла си доволна:

— Доста ми са вкусни тия животинки! Но сега съм сита. Утре ще намина. Повече ще хапна.

Целият мравуняк изведнъж настръхнал.

Мравешкият народ викнал разтревожен:

— Гледай я ти нея, хищницата върла! Сега била сита и хиляди мравки изведнъж налага, а кога е гладна, няма да ѝ стигне целият мравуняк.

— Няма да ѝ стигне, ако се оставим и не се сговорим как да се разправим с тая мравоядка.

— Лошото е, гдето мечката е силна, а ние сме слаби.

— Никак не сме слаби. Ние сме милиони. Ако се сговорим, чудо ще направим!

Тогава знак дала най-едрата мравка.

— Спрете виковете! — мравката им рекла. — Всички с общи сили трябва да обмислим от тоя враг страшен как да се избавим. В подземните стаи до една слезнете! Там ще решим дружно какво да направим!

Събрали се всички работливи мравки.

Мислили, кроили, най-после решили: край своя мравуняк да изровят дружно яма под земята. Тънък пласт отгоре земя да оставят. Щом за мравки дойде хищната Мецана, сама да пропадне в дълбоката яма.

Под земята дълго мравките дълбали. Безспир денем-нощем всичките копали. Де що има мравки, стекли се на помощ.

Щом била готова подземната яма, най-хитрите мравки подмамили Меца. Като ги видяла, тя попримижала.

— Раздвижи се — рекла — старият мравуняк! Откога ви чакам, мои сладки мравки!

Забързала Меца и както вървяла, в дълбоката яма право връхлетяла.

— Олеле, що стана! — ревнола Мецана.

Мравките ѝ рекли:

— Много клети мравки без милост излапа. Затова те лапна дълбоката яма, откъдето, Мецо, излизане няма!

УМНИЯТ СЕЛЯНИН

Едно време имало един цар. Царедворците често го безпокоели с молби, които били вредни за народа.

Веднъж се явили при него трима царедворци с такива просби. Царят ги поканил да го придружат на разходка вън от града, по полето.

Като вървели, те видели един старец, който орял с два чифта волове. Царят изведнъж познал селянина, който на млади години бил един от най-добрите му войници и се бил прочул с това, че във време на почивка разсмивал другарите си със своите остроумни приказки и шеги. Царят Пристъпил към стареца и го попитал:

— Е, приятелю, докъде стига далечината?

— Само до рогата на първия чифт волове, царю честити!

— А колко останаха от тридесетте и два?

— Само дванадесет останаха.

— Но трите кози все още можеш да острижеш, нали?

— С акъл бръснач, направям го.

Царят се засмял и продължил разходката си. Когато се върнали, той се обърнал към царедворците и им казал:

— Аз ще изпълня желанията ви, ако до утре отгатнете що приказвах със стареца.

Мислили, мислили царедворците — не могли да отгатнат. Те решили да идат при селянина.

Намерили го на полето и го запитали какво значи първият въпрос.

— Ще ви го разтълкувам, ако ми дадете сто жълтици — рекъл селянинът.

Дали му.

— Когато бях млад, далечината стигаше за мене хей дотам, чак зад планините. Очите ми бяха силни и аз виждах всичко. Ала сега съм стар, изнемощял и далечината стига за мене до рогата на първия чифт волове, защото по-нататък не виждам.

— Добре — продумали болярите. — Но какво значи вторият въпрос?

— И него ще ви кажа — рекъл старецът, — ала за двесте жълтици.

Царедворците се намусили, но нямало какво да правят, дали му парите.

— Царят искаше да знае колко зъби имам. По-напред имах тридесет и два, а сега са ми останали само дванадесет.

— Та това било лесно за отгатване — рекли болярите. — Разтълкувай ни третия въпрос, който е най-труден!

— Наистина е труден — отвърнал старецът, — и за по-малко от триста жълтици няма да ви го обясня.

Царедворците се принудили да му наброят жълтиците.

Тогава старецът се усмихнал и рекъл:

— Под трите кози царят разбираше вас тримата и ме попита дали съм още хитър, за да извлека полза от вашата глупост.

Тия думи на стареца засрамили царедворците. Те не помислили вече да безпокоят царя със своите молби.

СМЕХУРКО

РИБИТЕ

— Лельо, какво правиш тия риби?

— Измивам ги, Кате.

— У-у, леличко! Пък аз все завиждах на рибите, дето живеят във водата и никога не ги мият.

БАЩА И СИН

Бащата. Ах, сине, сине! Какво да те правя? Паднал си сред калта, хем с новите дрехи.

Синът. Прости ми, татенце! Да знаех, че ще падна, щях да си облека вехтите.

Бащата. Ще ти простя аз тебе, като те натупам хубаво.

Синът. Не, недей, татко, защото ще изцапаш и твоите дрехи.

В УЧИЛИЩЕ

— Тошко, защо си поставил памук в ухото си? Боли ли те?

— Не, но нали ни казахте, каквото влезе в едното ухо, да не излиза от другото.

ОТГОВОР

Учителят. Кога е най-добре да се берат плодовете от дърветата?

Ученикът. Когато го няма пъдарят.

В УЧИЛИЩЕ

Учителката. Кажи, Славке, кое е по-голямо — една половинка или една четвъртинка?

Славка. По-голямо е, по-голямо е...

Учителката. Помисли добре. Какво предпочиташ, половина или четвърт чаша мляко?

Славка. Четвърт.

Учителката. Но аз ви повтарям вече хиляди пъти, че една половинка има две четвъртинки. Не разбра ли, Славке?

Славка. Зная, но аз не обичам мляко, затова предпочитам четвърт чаша.

ПРАВО ЛИ Е?

— Тате, кажи бе, право ли е? От цялото отделение само аз можах да отговоря, а учителят ме наказва.

— Какво те пита учителят?

— Кой е разлял мастило по стената?

КОЙ КОГО ДЪРПА?

— Спри, бре немирнико! Стига дърпа котката за опашката!

— Не я дърпам, мамо. Аз само държа опашката, а котката ме дърпа.

РАЗТЪРВАЛА ГИ

Шарко. Ау-ау! Ах ти, врано проклетийо! Ти ми кокала отмъчна. До смърт с тебе ще се бия! Ау-ау! Кокала ми дай!

Вранка. Млъкни, глупчо! Прост не ставай и не лай! Аз го грабнах, да го скрия сред гъстака — да ви разтърва с котака!

ИЗЛЪГАЛ СЕ!

Майката. Гошко, искаш ли да те пратя някъде?

Гошко. Никак не ми се ходи, мамо. Много съм уморен.

Майката. Но не е далеко. До сладкарницата.

Гошко. Тогава може. Ще се поуморя повечко, но нищо. Ще отида, щом е за милата ми майчица.

Майката. Добре, сине. Вземи тия пари и ми купи от бакалина срещу сладкарницата една четка за измитане на прах.

Гошко. Ами в сладкарницата няма ли да отида?

Майката. Да, ще отидеш, но друг път, когато не си уморен.

МАЙСТОР И ЧИРАК

Народна смешка

Майсторът. Петре, на̀ ти пет лева, па хайде иди, вземи една паница да купиш фасул за ядене.

Чирак Петър. Ако няма фасул, да купя ли халва, майсторе?

Майсторът. Ако няма фасул, купи леща.

Чирак. Ами ако няма леща, да купя ли халва?

Майстор. Ако няма леща, вземи маслинки.

Чирак. Ами ако няма маслинки, да взема ли халва, майсторе?

Майстор. Е-и-й! Дявол да те вземе, вземи каквито трици ще взимаш, па хайде троши си врата оттука!

Чирак. Майсторе, като взема за тебе трици, да взема ли за мене халва?

КРАДЦИ И СИРОМАХ

Крадци нападнали една нощ къщата на един човек — много сиромаш. Те почнали да търсят де си е скрил парите. Човекът си лежал спокойно: никак не се изплашил от крадците. Но по едно време те почнали да вдигат голям шум. Сиромашът се понадигнал на лактите си и ги загледал.

Един от крадците насочил към него револвер и му викнал строго: — Скоро казвай, де ти са парите!

— Ех, приятели! — рекъл им той спокойно. — Вие сте дошли посред нощ да търсите онова, което аз и посред бял ден да търся, пак няма да го намеря.

ПОРТОКАЛ

Един господар пратил по слугата си два портокала на своя приятел. Слугата изял из пътя единия портокал. Но приятелят знаел, че ще получи два портокала. Той запитал слугата защо му носи само един. Слугата нямало какво да прави и си признал, че го е изял.

— Как така го изяде? — викнал приятелят сърдит.

— Ей така — отвърнал слугата и изял и другия портокал.

ГОТОВАНКО

— Ставай, Готованко, че ще идеш с колата на воденица!

— Ох, боли ме корем!
— Ставай, Готованко, че скоро ще ядем!
— Ах, къде ми е голямата лъжица?

ЛЕСНА РАБОТА

Народна смешка

Някои цигани отишли при един орач да си изпросят хляб. Орачът почнал да ги мъмре:

— Мързеливци сте вие, циганите! Не ви се работи. Я погледнете как ние се мъчим над ралото!

— Какво се мъчите! — отговорил един от циганите. — Вашето е лесно: ори, мели, яж. Нашето, нашето е мъчно: проси го, носи го, меси го, печи го и чак тогава го яж!

СЪОБРАЗИТЕЛЕН

Лекарят (към *Босилка*). Защо не вземаш лекарствата, които ти предписвам?

Босилка. Защото на стъклото пише — да се държи винаги запушено.

НЕ РАЗБИРА

Един болник се оплаквал на своя приятел, който бил отишел да го види:

— Нищо не разбира моят лекар. Аз съм здрав като вол, ям като свиня, пия като теле, спя като магаре, а все пак ме тресе като кон. И той не знае що да каже.

— Тъй ли? — рекъл приятелят му. — Знаеш ли какво ще ти кажа... Я извикай някой ветеринарен лекар.

ВИДОВЕ КОКОШКИ

Учителят. Изброй какви видове кокошки има, Стоянке!

Стоянка. Има обикновени кокошки, токачки, качуларки и т.н.

Учителят. Помисле де, помисли!

Стоянка. И печени кокошки, учителю.

УЧТИВОСТ

— Иванчо, вземи чинията с баницата и раздай на братчетата и сестричетата си!

— Не, мамо, нека друг да раздава.

— Защо, сине?

— Защото татко каза вчера, че който раздава, трябва от учтивост да оставя за себе си най-малкия къс.

КОЙ ВИЖДА ПО-ДОБРЕ?

— Какво ми разправяш ти, приятелю, че си виждал по-добре от мене? Ела на прозореца! Виждаш ли на отсрещния прозорец през пътя кацнала една муха?

— Виждам, разбира се. Но ти забелязваш ли, че мухата се прозява?

— Забелязвам, разбира се. Но ти виждаш ли как тя те гледа сърдито?

— Защо да ме гледа сърдито?

— Защото лъжеш повече от мене.

МНОГО БЪРЗАЛ

Бащата. Защо не влязохте с другаря си в къщи. Цял час се разговаряхте на студа?

Гошо. Аз рекох на Живко да влезем, но той отказа, защото много бързал.

ГЛАМЧО

Народна смешка

Отишел Гламчо една вечер да вади вода. Погледнал в кладенеца. Видял отражението на месечината.

— Бре, що е туй? — викнал Гламчо. — Месечината паднала в кладенеца.

Втурнал се в къщи. Взел една кука. Вързал я с въже и я спуснал да вади месечината. Куката се закачила о един камък. Гламчо дърпал,

дърпал — откачила се куката и той се търкулнал по гърба си. Погледнал нагоре, видял месечината и рекъл:

— Хубаво се търкулнах, ама и месечината извадих!

ОСТРОУМЕН ОВЧАР

Имало едно време остроумен овчар. Той се бил прочул, че може да смята наум толкова, колкото учените смятали на книга.

Веднъж един учен-недоучен самохвалко се разхождал по полето. Той видял остроумния овчар и намислил да го подиграе.

— Ей ти, учени овчарю — казал му той, — като умееш толкова да смяташ, можеш ли ми каза колко правят 2 по 5?

— Господине — отговорил овчарят, — като прибавим и ваша милост отдире, ще получим числото 100.

Надутият самохвалко се засрамир и си заминал.

КАТО ЗАКЛАН

— Татко, какво значи спи като заклан? — пита Тошко.

— Значи че някой спи много добре, непрекъснато, продължително — отговаря бащата.

Вечерта бащата пита Тошко:

— Е, Тошко, днес работи ли добре в училището?

— Да, татко — отговаря самодоволно Тошко. — Днес работих като заклан.

ПЕСТЕЛИВИ БЪЛГАРИ

Станю и Миню били добри съседни. Станю бил пестелив, Миню два пъти по-пестелив. Станю хитрувал, ала и Миню не падал по-долу.

Една вечер Миню отишел у Станюви на гости. Като запrikaзвали, Станю се дигнал от мястото и „пуф“ — изгасил ламбата.

— Защо, угаси ламбата, Станю? — попитал Миню.

— Да не се хаби светилото — отговорил Станю. — И в тъмното можем да разговаряме. Няма да броим пари я!

Приказвали, що приказвали двамата съседни, дошло време да се разделят. Станю запалил ламбата да изпрати съседа си. Но гледа той и не вярва на очите си — Миню седи на стола по бели гащи...

— Каква е тая работа, бе Миню? — попитал Станю. — Защо си по бели гащи?

— Да не се хабят потурите. И тъй и тъй в тъмнината се не вижда, защо да се изтриват по стола!

РАЗБРАЛИ СЕ

— Добър ден, бабо!

— У Стойкини, дядо.

— Добър ден, бабо!

— Бебенце си има, дядо.

— Добър ден ти казвам!...

— Момченце, е дядо...

— Ти си оглушала.

— Да са живи и вашите, дядо!...

МИШЕЛОВЕЦ

— Какво правиш, Тропанчо?

— Ловя мишки.

— Много ли улови?

— Ако хвана и тази, която дебна, ще си имам едничка.

УСПОКОЕН

— Мамо, може ли да бъде наказан човек за неизвършена постъпка?

— Не.

— Тогава мога да бъда спокоен, задето не съм си написал домашните задачи.

ТОЧНО И ЯСНО

Малката Милка изгубила из навалищата баща си. Отишла при един чичко и го попитала:

— Чичко, не си ли виждал един баща, който да върви, без момиченце, голямо колкото мене?

В УЧИЛИЩЕ

Учителят. Кажи, Бързаков, кои насекоми събират мед?

Ученикът. Които имат хобот.

Учителят. А кои имат хобот?

Ученикът. Пчелата, слонът и други подобни.

ЛЕНИВИЯТ УЧЕНИК

Учителят дава на учениците да напишат свободно съчинение за „Ленивия ученик“. Гошко написва заглавието в тетрадката си, прескача две празни страници и на края на тетрадката написва: „Ето това е ленивият ученик“.

ЗАСЛУЖЕН ОТГОВОР

Едно момченце забавлявало гости с остроумни въпроси и отговори. Един надменен гостенин казал на съседа си:

— Обикновено остроумните деца, като станат възрастни, изглупяват!

Детето чуло тия думи и отговорило:

— Господине, сигурно сте били много остроумен, когато сте били малък.

НАЙ-УМНИЯТ

На една улица в един град имало три шивачници. Шивачите се надпреварвали кой по-добре да препоръча шивачницата си.

Единият сложил надпис с големи букви: „Тука е най-добрият шивач на града!“

Другият окачил още по-голям надпис: „Тука е най-добрият шивач на света!“

Третият сложил най-скромен, но най-умен надпис: „Тука е най-добрият шивач в тая улица!“

НАДДУМВАНЕ

Трима приятели се препират за дълголетие в техните родове.

Първият. Аз мисля, че нашият род държи преднина по дълголетие. Например моят дядо умря на сто и десет години.

Вторият. На сто и десет години ли? Та това е нищо. Моята леля умря на сто и петдесет години.

Третият приятел мълчи.

Първият и вторият (към третия). Е, ти защо мълчиш? Какво ще кажеш?

Третият. Няма какво да кажа... Още никой не е умрял от нашия род.

ПОПРАВИЛ СЕ

— Как прекара днес в училище, сине?

— Добре, татко.

— Не стоя ли наказан прав на чина?

— Не, татко, защото днес учителят ми каза да изляза и да стоя до стената.

ОТГОВОР

Учителят. Всички тела от топлината се разширяват, а от студа се намаляват. Кой ще ми каже един пример?

Ученикът. Дните, учителю. Зиме от студа са по-къси, а лете от горещините по-дълги.

СЪНЯТ ПОКАЗВА

— Татко, аз вече вярвам в сънища.

— Защо?

— Защото се сбъдват. Нощес сънувах, че имам слаба бележка, и днес получих двойка по смятане.

ИЗЛИШНИ УШИ

— Лельо, на слона ушите дърпат ли ги?

— Не.

— Жалко! Такива големи уши, а за нищо да не служат!

НАЙ-ДОБРИЯТ ЛЕКАР

Между книгите на знаменит лекар намерили запечатан плик с надпис: „Най-великата тайна на лекарското изкуство“.

Когато разпродали библиотеката на лекаря, тайната била купена скъпо и прескъпо от един богат човек. Купувачът разпечатал плика и в него намерил къс хартия, на която било написано: „На прохладно дръж главата, не претоварвай стомаха, пази на топло краката! Това който изпълнява, за лекар пари не дава.“

ОТКОГА СЪМ ЗАСПАЛ!

Две чирачета легнали да спят едно до друго.

— Иване, заспа ли бе? — пита едното чираче.

— М-м-м! — мърка под носа си Иван и се преструва на заспал.

— Иване, слушай! Утре твой ред е да метеш и да палиш печките.

Чу ли?

— М-м-м! Ехе, аз откога съм заспал!

С ТЪРПЕНИЕ ВСИЧКО СЕ ПОСТИГА

— Труди се, синко, и търпи! С търпение всичко се постига.

— Не, татко, имаш грешка ти. Едничък пример стига. Търпи ти колко щеш, ала вода в решето ще ли ми пренесеш?

— Защо не, сине? Почакай най-напред, додето водата да изстине и търпеливо трай да стане лед. Тогава, то се знай, стоява и в решето.

В УЧИЛИЩЕ

Учителят. Гошко, едно изречение ми кажи и думата „захар“ в това изречение сложи!

Гошко. Когато пиех мляко, с пръст чашата си чуках.

Учителят. Но захар не постави тука!

Гошко. Поставих. Питай леля Пена.

Учителят. Но де е тая захар?

Гошко. В млякото стопена!

ЛЪЖА

— Излъжи ме и тозчас ще получиш една кошница ябълки — казал един градинар на весел шегобиец, който често послъгвал.

— Аз никога не съм лъгал и сега няма да излъжа — рекъл шегобиецът и получил обещаната награда.

КАКВО НАУЧИЛ В УЧИЛИЩЕ!

Отишел Тошко за първи път в училище. Върнал се в къщи. Попитал го баща му:

— Е, Тошко, какво научи в училище?

— Нищо, тате — отговорил той, — и надали ще науча нещо там, защото учителят сам нищо не знае, нищо не разказва, а постоянно пита нас, децата!

ДАМЯН ДАМЕВ

ПРЕДАН, ОСТРОУМЕН, ЛЮБИМ ПРИЯТЕЛ НА ВСИЧКИ ДЕЦА

В „Гарван грачи“, по-предишната книга от „Ян Бибиян“ — нашата детска библиотека за хумор, забавно четиво и весели приключения, назована по името на любимия герой от едноименния фантастичен роман за деца и юноши на Елин Пелин, в който той разказва за невероятните приключения на едно безстрашно, находчиво и любознателно хлапе и на другарчето му Калчо, както и в тази, която е в ръцете ви — „Големанко“, са подбрани весели приказки, жизнерадостни разкази, басни, поговорки и смешки по народни мотиви от нашия изтъкнат и обичан писател за деца — Ран Босилек.

„Гарван грачи“ е подредена хронологически с отбрани творби из книжките с приказки на Ран Босилек, излизали преди доста години в няколко издания, всички гиздаво отпечатани от издателство „Хемус“ с пъстри корици и ненагледни рисунки на наши, сега видни художници — Александър Божинов, Сирак Скитник, Георги Атанасов, Вадим Лазаркевич, израсли като неповторими майстори на илюстрацията и художественото оформление на детската книга.

Незабравима и досега остава тази дължка поредица от чудни книжки с живописни цикли приказки за горски животни или за патилански истории, къси стихотворения или пък разкази за приказни светове. И които ги помнят, сякаш чуват „далечния глас на приказката, отдавна звучал ту в едно, ту в друго негово произведение като звук на леко докосната, но веднага пусната струна.“ От тях мнозина са усетили и закърмили обичта си към книгата с „много хубави и интересни цветни картинки“, към сладкото слово на майките и бащите си, на своя народ, все още от сърце и душа им се радват, с трепет, дълбоко и силно си спомнят „детство от цветове, звуци и видения“, виждат своето единствено и неповторимо детинство с незаличими „черти и шарки“. И днес може би хиляди хора, които си спомнят тези увлекателни

книжки, си мислят, че от тях „лъхаше удивителна и, както ми се стори, ароматна като цвете човешка доброта... Не знаех че, зад всяка детска приказка се крие друга, която може да бъде разбрана напълно само от възрастните...”

Не би се преувеличило също така, струва ми се, ако не се пропусне да се изтъкне, че със своето художествено оформление и полиграфическо изпълнение, и като илюстрация, и като печатно издание, тези тънички квадратни шарени книжчици, започнали да излизат кажи-речи преди половин век, остават като висок еталон, безценен пример и образец в българската книжна графика, в българското книгоиздаване и книгопечатане, в златния фонд на детската ни книжнина.

„Той преглеждаше ръкописите, припомня си Ангел Каралийчев за Ран Босилек, и накара голям брой високоталантливи художници да нарисуват такива детски илюстрации, които до него не бяха рисувани в България. Под негова грижа работеха Илия Бешков, Георги Атанасов, Вадим Лазаркевич. Той ги създаде като художници на детски илюстрации...”

Негова заслуга е привличането към активно сътрудничество и на такива художници като Петър П. Морозов, Никола Кожухаров, Борис Денев, Димитър Гюдженев, Никола Петров, Георги Богданов, Минчо Никифоров, Нева и Никола Тузсузови, Пенчо Георгиев, Илия Петров, Георги Попов и редица други сега известни имена, на които възлага да илюстрират стихотворения, разкази, приказки за списанието му „Детска радост“ или пък отделни детски книжки на наши видни писатели, издания на „Хемус“, които излизат под негова редакция.

В книгата, която разлистяте — „Големанко“ — са подредени шеговити творби на Ран Босилек, подбрани из негови книги, излезли приживе като издание на нашето комсомолско издателство „Народна младеж“, и негови литературни произведения, издирени от съставителя по страниците на списания и вестници за деца, но невключени от автора в отделни книги. Повечето творби са подбрани из книгите на Ран Босилек „Заю Баю размирник“ (1949); „Първи приказки“ (1952); „Весели приказки“ (1954); „Приказки“ (1954) — всички богато илюстрирани с едноцветни рисунки от Вадим Лазаркевич; „Косе Босе“ (1959) и „Незнаен юнак“ (1960) — и двете илюстрирана с черно-бели рисунки и многоцветни офсетови приложения от народния художник

Никола Мирчев, лауреат на Димитровска награда; „Косе Босе“ (1968) — илюстрирана с многоцветни рисунки от заслужилия художник Иван Кирков, отличена с първа награда от Съюза на художниците в България. Други са издирени от страниците на списание „Детска радост“ и литературното му хумористично приложение вестник „Врабче“.

Твърде много от поместените творби в тези два наши весели сборника — „Гарван грачи“ и „Големанко“, така онасловени от съставителя им, Ран Босилек препечатвал нерядко с различни заглавия. С едно или повече наименования в различни периодични издания за деца или в негови книги са излезли следните приказки, поместени от нас в „Гарван грачи“: „Бърза помощ“ („Задави се Петльо“); „И аз съм като баща си“ („Бог да прости баща ми“); „Знае му реда“ („Меча дружина“); „Юначе“ („Циганин и циганче“); „Задави се Меца“ („Баба Меца“; „Нали сме си наши“) „Умният бедняк“ („Умният сиромас“); „Бърза работа — срам за майстора“ („Столар“, „Бърза работа“); „Баба Меца и Заю Баю“ („Заю Баю размирник“); „Заюва неволя“ („Седнал Заю да плаче“); „Готованка“ („Не искаме готованковци“, „Сладкодумка“); „Надбягване“ („Ежко Бежко и Заю Баю“); „Куку и Мяу“ („Бабините орлета“); „Петлю и Врабчо“ („Хаджи Лиса“); „За шарена премяна“ („Бялото петленце“); „Шарко, Цеко и Дана“ („Кучешко царство“); „Чудното гущерче“ („Златното гущерче“); „На гости“ („Лисица и щъркел“). Такива случаи, макар и много по-малко, се срещат и при творбите, отбрани в „Големанко“: „Наказан съдия“ („В торбата“, „Кума Лиса съдия“); „Мъж и жена“ („Кой каквото умее“); „Голчо“ („Голобрадко“).

Наред с това някои от поместените в „Гарван грачи“ и в „Големанко“ весели приказки, разкази, басни, поговорки, смешки, освен че са печатани редица пъти в списания, литературни приложения, в библиотеки и отделни книги, в читанки и христоматии с различни заглавия, немалко от тях имат и различни автори преработки и редакции. Повечето от подбраните творби в тези наши две книжки на популярната библиотека „Ян Бибиян“ — „Гарван грачи“ и „Големанко“ — печатаме така, както са поместени в книгите „Косе Босе“ (1959) и „Незнаен юнак“ (1960), тъй като смятаме, че в тях Ран Босилек е направил едни от своите последни преработки и редакции. Избраните творби от списание „Детска радост“ и смешките в целия

раздел „Смехурко“ в книгата „Големанко“, подбран от литературното хумористично приложение „Врабче“, помества почти така, както са напечатани в тях.

Казват, че който и да речел да нахвърли макар и най-бегла скица на когото и да било творец, непременно трябвало да надникне поне от малко и в неговата биография. Защото например — пак опитни хора твърдят — „за да станеш добър писател, трябва преди всичко да си интересен, и патил човек“, да си от тези, „що са врели и кипели“.

При това условие съвсем ясно е, че точно така трябва да се пристъпи и към Ран Босилек, този толкова обаятелен детски поет и разказвач на приказки, „вдъхновен импровизатор и ловец на човешки души — и детските, и възрастните“. А тая „заварка“, за която стана дума, започнала при Ран Босилек много отрано, още от люлчените песни, едва ли не от първите дочути звуци и думи на българското слово и песен, на българското народно творчество.

И така, лека-полека, с времето и израстването си като човек и като творец, както много други свои събратя по перо, той проумявал дълбоката мисъл и мъдрия смисъл, че „съкровищата на истинското изкуство са заключени в народното съзнание и никъде другаде“. Без да ще, така да се каже, това свое първо и най-велико откритие Ран Босилек постигнал, вслушан в чудните приказки на трудолюбивата си, любознателна и сладкодумна майка, които тя разправяла вечер край огнището на милата си челяд, и в приказките, които „русокосата учителка на трето отделение“ в едно габровско основно училище четяла на учениците си. Той бил захласнат, очарован, омаян от магията, на народното слово.

Така неусетно пламнали първите искри на неугасващата му обич към дивната българска народна песен, към ненадминатото творчество на народа, към милата татковина, към омайната и сладка родна реч.

„Бях ученик във второ отделение, споделя Ран Босилек в «Из моя живот». — Учеше ме учител, но съжалявах много, че не ме учи русокосата учителка на трето отделение. Тя събираше често своите ученици извън учебните часове и им четеше приказки и разкази от книгите в училищната библиотека.

Една събота следобед тая учителка свика ученици и от нашето отделение да ни чете приказки и разкази.

Седях на първия чин и чаках със затаен дъх. Учителката взе новата книжка на списание «Звездица» и почна да чете приказката за «Чудната кутийка». Кой не знае тази приказка за доброто момченце, което прибира в къщи куче, котка и жаба! Благодарните животни го сдобиват с чудна кутийка, от която то получава каквото пожелае.

Чувал бях по-рано за тази приказка. Но сега учителката я прочете толкова хубаво, че и кучето, и котката, и жабата, и черният човек, и момченцето, и майката оживяха пред мене и всички ми станаха близки и мили.

Когато си отивах в къщи, аз все си мислех отде да намеря два лева, та и аз да получавам списание «Звездица».

С такива детски вълнения, тревоги, блянове, с такава кърма той израства над страниците на тогавашните детски списания „Звездица“, „Картинна галерия за деца и юноши“ и „Светулка“, в която след време като съвсем млад начален учител ще направи и писателския си прощъпалник, вдъхновен и насърчен от своите първи ученици.

В книга 6 (юни 1906) на третата годишнина на „Светулка“, „детско списание с картинки“, с литературното име Ран Босилек излиза неговото първо стихотворение, назовано „На косичката“.

*Тази сутрин
втори път
на Величка
таз косичка
как плетат.
Нейна баба
косъмците,
позлатени,
разпилени
над очите
приберè —
и до три
дор речеш,
кат четеш,*

ги сплете.
Пак косичка
поопъне,
а внученце,
кат птиченце
се обърне,
па презърне
баба Драга
с целувка
и усмивка
мила, блага.
А баба му
не се май —
що да каже
и прикаже
тя си знай:
„До година
таз косичка
дано расне
и порасне
до петичка.“

В следващата (юлската) книжка на „Светулка“ излиза друго негово стихотворение под заглавие „Старо зъбче за ново“.

На страниците на „Светулка“, след като, е печатал третото си стихотворение („Отишли за нови“, год. IV, март 1907, книжка 3), Ран Босилек помества със следва и първата си приказка, онасловена „Царюви сънища“ (год. IV, април 1907, книжка 4 и год. VI, ноември 1909, книжка 9).

Така започнал писателският път на Ран Босилек.

„Истинското име на Ран Босилек е д-р Генчо Станчев Негенцов. Родната му люлка е Габрово. Сирак, жаден да си купи книжки, той от малък работи по гостилнички. Учи неуморно, чете без отдих, сам се издържа и завършва право в чужбина, в Брюксел. Получава титла

«доктор по правните науки», но не става адвокат, а пише книжки за любимите си деца. И децата го обичат и четат творбите му. Кому не са известни неговите приказки за Косе Босе и коварната лисица, която се скарва с опашката си, за надутия козел Клан-недоклан, изплашен от Бръмбара, за страшния звяр Котаран, който кара Баба Меца, Кума Лиса и другите животни да се премятат от страх, за задавената Меца, за Ежко Бежко и лисицата, за умната девойка, за сит свекър, сита свекърва? Кой не е чел с удоволствие «Няма да се сърдиш», «Каменар», «Юначният брат» и «Голчо»? А какво ще кажете за писмата на Весел Патилянча до Смехурко?»

Да продължим ли, да изброяваме ли още? Да допълняме ли списъка, започнат в цитираната бележка? Да припомним ли, драги читателю, още много други незабравими приказки от някогашното или сегашното детство? И ще успеем ли да подредим всички? Та нима може някога да стихне трепетът в душата на всеки, звъннал още с първия прочит на „Неродена мома“, „Незнаен юнак“, „Жива вода“, „Двеста и двайсет хитрини“, „Отишла баба за дренки“, „Кумчо Вълчо рибар“, „Мързелан и орач“, „Бърза работа — срам за майстора“, „И баба знае“, „Кап-кап“, „Весел Пейчо“, „Наддумване“, „Ей, че го каза“, „Храни душа да те слуша“, „Дядо и ряпа“, „Магаре боб яде ли?“ и от още много други! Нека се условим да спрем дотук, тъй като не сторим ли това, има опасност безкрайно и ненаситно да си приказваме и припомним, да споменаваме незаличимите приказки, оживели ни за през цял живот, да си ги разказваме или четем и препрочитаем?

Къде ли тогава се крие тайната, така завладяващата им и толкова неувяхващата сила, къде блъбукат изворите на красотата на неговите многобройни стихотворения, приказки, разкази? Защо те все още тъй властно карат детето да попиwa едва ли не всяка дума, казана от техния увлекателен събеседник, умен съветник, сърдечен и верен приятел?

Струва ми се, че творбите на Ран Босилек си остават неизчерпаеми със завидната непосредственост, сладкодумство, детска простота и жизненост, емоционална наситеност, изразителност и отзивчивост, защото са прекрасни приказки за снажни, смели и непобедими юнаци, за чудни герои на примамливи светове, на невероятни вълшебни истории, които неуморно могат най-добре да се следят от грейнали детски очи и изпълнени със слънце и тръпна вяра детски гърди.

Творчеството на Ран Босилек е обилно и пъстро — стихотворения за деца, преразказани приказки на разни народи — български, руски, японски, индийски, шведски, норвежки, — на световни класици на приказното творчество като В. А. Жуковски, Шарл Перо, Пушкин, Вилхелм Хауф, Ханс Кристиан Андерсен, Братя Грим, Вилхелм Буш, на ритмувани и римувани — чийто начинател е — приказки, разкази, сценки.

Със своите преработки, преразкази или преводи Ран Босилек е представил на малките български читатели и редица световноизвестни писатели и творби като „Илиада“ и „Одисея“ на Омир, Джонатан Свифт, Марк Твен, Анатол Франс, Чехов... Никой, струва ми се, не би могъл да ги подреди в пълен списък, толкова невероятно много са!

Всичко, излязло под неуморното перо на Ран Босилек, е разпръснато най-щедро по цветистите страници на много популярното някога списание „Детска радост“ с литературно-хумористично приложение „Врабче“, които Ран Босилек като техен несменяем редактор гласи всеки месец цял четвърт век (1923–1948), в книжките на „Евтина библиотека за деца“ и библиотека „Детска радост“, уреждани от него и Христо Хаджиев, все още незабравими за по-възрастните български поколения. Доста преди това, както споменахме вече, той е написал първите си литературни творби, напечатали му ги в „Светулка“^[1], на което списание с литературно приложение „Слънчице“ — вестниче с творби на деца — е станал постоянен сътрудник. И бързо-бързо е израсъл като търсен редовен сътрудник — и от редактори, и от читатели — на всички издания на художествено четиво за деца и юноши.

След Деветосептемврийската социалистическа революция у нас, която той посреща като дългоочаквана с разтворени душа и сърце, Ран Босилек помества литературните си творби на страниците на любимите чавдарски и пионерски списания и вестници „Бодра смяна“, „Чавдарче“, „Пламъче“, „Септемврийче“, „Славейче“, „Дружинка“, за чийто съредактор е поканен и той, отначало със Стоян Ц. Даскалов, после с Леда Милева (от 1953 година до смъртта си през 1958 година), сътрудничи във всички многочислени детско-юношески печатни издания на Димитровския комсомол.

По-късно най-хубавите от тях Ран Босилек подрежда в няколко по-малко или повече обемни свои книги с емблемата на нашето детско

и младежко издателство „Народна младеж“, което неколнократно ги предлага на безбройната си читателска публика в масови тиражи. Вече тридесетина години то старателно се отнася към многостранното литературно творчество на Ран Босилек, любимец на всички деца. И непрестанно им го предоставя в редица спретнати книжки, илюстрирани с черно-бели, двуцветни или многоцветни рисунки на едни от най-добрите наши съвременни художници, на едни от най-добрите ни представители на детската илюстрация на културата и изкуството на книгата.

Напълно основателно и заслужено трябва да се изтъкне и голямата признателност към Ран Босилек за откритието му пред широката българска читателска публика на съвременната шведска писателка за деца Астрид Линдгрен, станала немного отдавна носителка на най-високата международна награда „Ханс Кристиан Андерсен“ на Световния съвет за детско-юношеска литература (Ай-Би-Би-Уай), учреден през 1951 година. По предложение и организация на издателството на ЦК на ДКМС „Народна младеж“, преди няколко години в него се включи като член и Народна република България, а от пет години насам със своята секция, под председателството на Асен Босев, участва активно с разнообразна и широка дейност за популяризиране успехите на българската книга и изкуствата за деца по четирите краища на нашата планета.

Преводът на Ран Босилек, от руски, под редакцията на Люба Мутафова, на веселата, пълна с детски мечти и блянове, със забавни приключения книга на Астрид Линдгрен „Дребосъчето и Карлсон, който живее на покрива“, бе първа среща с тази толкова интересна писателка за деца („Народна младеж“, 1959). По-късно, в познатия превод на Ран Босилек от руски и на Вера Ганчева от шведски, отново бе предложена (във всичките ѝ части) толкова интересната и вълнуваща весела история за момчето от Стокхолм, по прякор Дребосъчето, и за неговия необикновен приятел Карлсон, който живее в малката си къщичка на един покрив. Но най-необикновеното в нея не бе толкова, че Карлсон живее на покрива, колкото това, че умее да лети и при това не със самолет, или с вертолет, с балон или цепелин, а самичък. В тази книга, онасловена „Три повести за Карлсон“, с весели черно-бели и многоцветни картинки от нашия художник Петър Чуклев, са поместени всички забавни приключения на Карлсон и Дребосъчето,

богато описани в „Карлсон, който живее на покрива“, „Карлсон от покрива отново лети“ и „Ето го пак Карлсон от покрива“ („Народна младеж“ 1972). Наред с Дребосъчето и Карлсон от страниците на Астрид Линдгрен израсна и друг литературен образ — Пипи Дългото чорапче, станал също така любим на българските деца, представен им от нашата чудесна преводачка от шведски Вера Ганчева и най-напред бързешком опознат от цветните весели рисунки на шведската художничка Ингрид Ванг Нюман.

Децата не могат да живеят без игри. В тях те израстват здрави и умни, чрез тях взимат едни от първите си най-добри житейски уроци, в тях виждат най-голямата си радост и щастие. Всяко дете обича да се занимава с нещо, да се залисва с най-различни работи, да „майстори“ какво ла не, да си играе сам-самичко, като си измисля и приказва небивалици, или да препуска с часове яхнало пръчка, запъхтяно и неуморно като конче-вихрогонче. Понякога и някои възрастни хора с проявите си приличат на същински деца. Докато при малките „залисиите“ им се смятат за детски привички и хлапашки измислици, у възрастните, пак по мнение на възрастните, това се нарича насмешливо и укорно „детинщина“. Но не всеки възрастен човек е способен да не допуска да бъде осмян от връстниците си заради „детинщина“. Търпеливо и сполучливо могат да си позволят това удоволствие много малко хора. Смята се за присъщо само на хора с богата душа и голямо сърце, на обаятелни талантлив опитни хора, патели и препатели в своя труден, полезен и поучителен жизнен път, тъй като макар и зрели вече хора, своите „хлапашки хрумвания“ те вършат като истински деца. Може би някой знае, както напомня Константин Георгиевич Паустовски, видният съветски белетрист с нежна „лята проза“, че Пушкин е обичал „шегите“ и каква чудесна „шега“ е изиграл на своя простодушен чичо Василий Львович, че Горки е обичал да пали огньовете — дори в пепелниците, Грин — да прави лъкове и да стреля с тях по някаква цел, Чехов — да лови каракуди, Гайдар — да пуска, хвърчила, Багрицки — да лови птици в капан.

Активна, богата и разнообразна дейност развивал Ран Босилек. Наред с писателството си той е издател и редактор на списания, вестници и библиотеки за деца, преводач, съставител на литературни сборници за детски утра и забави, на читанки и христоматии, училищен и читалищен деец, един от най-ревностните и заслужили

популяризатори на художествено четиво за деца. С цялата си неуморна културна дейност, с примерното си творческо дръзновение на новатор — пропагандатор и труженик за напредъка на детската ни литература, за разцвета на периодичния ни печат за деца, Ран Босилек допринася извънредно много за техния голям възход. Той остава ярки следи в многообразните и многобройни страници на българската детска литература, надхвърлила немного отдавна своята славна вековна годишнина, извървяла дълъг път, натрупала завиден опит, завоювала високи успехи и традиции в организирането и укрепването, в обогатяването и осъвременяването, във всяко отношение на българското книгоиздаване, книгопечатане и периодичен печат за деца, започнал през 1870 година с цариградската „Пчелица“ на дядо П. Р. Славейков и с „Детска гусла“ на Васил Н. Попович, първата книга за деца в българската художествена литература (Средец 1879).

Така творческата фигура на Ран Босилек се откроява релефно. Името му дълбоко и трайно се свързва със завоеванията на художественото творчество за деца. След победата на Деветосептемврийската социалистическа революция у нас, в годините на огромните социално-исторически промени писателят се включва активно в сложните процеси на преобразяващата се действителност и в един от първите наши писатели, които с дълбочина и завидно майсторство отразиха поривите на нашите деца, израстващи под слънцето на социализма, в заревето на комунизма.

За високоплодотворна работа по възпитанието на децата-ученици, чавдарчета, пионери — за най-активно участие в развитието на българската детска литература, за десетките му книги Ран Босилек е изтъкван, отличаван, награждаван с едни от най-високите литературни награди — наши и международни.

Като пратеници в далечни и близки страни сред чуждите млади читатели, наред с най-изтъкнатите майстори на българското художествено слово — класици и съвременници на детско-юношеската ни литература — между най-често превежданите Вазов, Елин Пелин, Ангел Каралийчев е и Ран Босилек. Книгите му с български народни приказки имат девет издания — на руски, на езици на други народи на СССР...

Вече половин век книгите на Ран Босилек са най-търсеното четиво във всяка детска, училищна или домашна библиотека.

Издаването им от „Народна младеж“ и други издателства — „Български писател“, „Народна култура“, „Български художник“, „София-прес“ — не секва. Най-хубавото от неговото литературно творчество непрестанно се преиздава, тъй като и днешните деца го посрещат със сърдечна отзивчивост, както са го срещали пак така спонтанно вече няколко поколения български деца, тъй като и обичта към него на новите български поколения не повяхва, продължава да цъфти, да се разгаря.

Цели петдесет и две години Ран Босилек твори за българските деца. Безбройните му литературни произведения, изпълнени с жизнерадост, редени в игриво закачлив тон, неусетно бързо достигат до детските сърца, леко проникват в тях, изцяло ги завладяват, като ги насищат с духовна наслада и озаряват с ведра, непринудена усмивка или неудържим смях.

Ран Босилек носи радост на всички деца. Той е един от най-първите наши писатели, с когото се запознават те и с когото се сприятеляват за цял живот. Та кое ли българско дете, ведно с Любенкаравеловото стихотворение „Хубава си, моя горо, миришеш на младост“..., с Вазовите стихотворения „Питат ли ме де й зората ме огряла първи път“ и „Аз съм българче“, с „Пролет мила животворна, колко хубава си ти“... на Васил Н. Попович, „Кат Русия няма втора, тъй могъща на света“... на дядо Славейков, „Сладкопойна чучулига над полето се издига“... на Цоню Калчев, „Върви, народе възродени, към светли бъднини върви“ на Стоян Михайловски, „Високи сини планини, реки и златни равнини“ на Младен Исаев, „Да се учим, да работим, да строим живота нов“... на Асен Босев, „Зайченцето бяло...“ на Леда Милева, не е наустило, не е пяло или декламирало в детския дом, градина или забавачница, за умиление, радост и гордост на своите родители и учители, „Родна реч“, „Родна стряха“, или „Я кажи ми!“ Кой не помни още от най-ранно детство за цял живот как почваха те или кому все още от начало, та до края не са в паметта му тези прекрасни стихотворения на Ран Босилек! Нека си ги пошепнем пак:

*Родна реч, омайна, сладка,
що звучи навред край мен,*

*реч на мама и на татка,
що говорим всеки ден.*

*Тя звънти, когато нея,
в радостни игри ехти;
вечер приказки на нея
баба тихо ми реди.*

*И над книгата унесен,
родна реч ми пак шепти...
Милва като нежна песен
като утрен звън трепти!*

Или

*Бяла, спретната къщурка.
Две липи отпред.
Тука майчина милувка
сетих най-напред.*

*Тука под липите стари
не веднъж играх;
тука с весели другари
скачах и се смях...*

*Къщице на дните златни,
кът свиден и мил!
И за царските палати
не бих те сменил!*

Или

*Я кажи ми, облаче ле бяло,
отде идеш, де си ми летяло?*

В тези и в редица други негови стихотворения, приказки, разкази, неукротимата обич към бащиното огнище, към отечеството, към хлебородния труд, ламтежът към наука, знание и сполука, копнежът за подвиг изпъкват релефно и остават като едни от най-основните му мотиви и теми. Това проличава още от първата му стихосбирка „Чик-Чирик“ — „отпечатаха през април 1925“ — както и от най-първата му книга — „Косе Босе“ (1932), и непрестанно звучи в цялото му творчество, доминира и с последната му приживе стихосбирка (1953), под редакцията на Леда Милева, посветена изцяло на чавдарчетата и пионерите, името на която авторът взема от помещеното в нея стихотворение „Нова песен“.

*Свирко моя гласовита,
бодър глас от теб излита.*

*С тебе лягам, с теб се будя,
с тебе леко труд се трудя.*

*Зиме, пролет, лете, есен
с тебе свиря нова песен:*

*за прочути бригадирки,
звеноводи и пастирки,*

*за свинарки и доярки,
за коняри и птичарки,*

*за герои трактористи,
комбайнери, машинисти;*

*за певици, за играчи
и прославени свирачи...*

*С тебе, свирко, свиря леко,
а се чуе надалеко.*

*На широко се разнася
нова песен звънкогласа.*

Ето как просто, и естествено Ран Босилек нанизва сърдечни и искрени многогласни песни. Тематичната им насоченост е усетена по пулса на живота. В неговите „книжки-пъструшки“ — „Чик-чирик“ (1925); „Синчец“ (1930); „Весели очички“ (1936); „Палави ръчички“ (1945); „Нова песен“ (1953), са подредени звънкогласи къси стихотворения за Дядо Мраз, за Баба Марта и двамата ѝ братя Голям Сечко и Малък Сечко, за щедрия Слънчо, за чичопей, птиченцето с крехък, мек и чуплив гласец, трепкащо на разлистена клонка, за шеметния полет на острокрилите стремителни ластовички, за любими сладкопойни прелетни птички, за медните звуци на цафарите на зареяните по родните поля пастирчета на вакли овце, белорунни агънца и виторози козлета, на босоноги волни воловарчета и биволарчета, за безгрижните весели детски игри. Възпява се развигорът, що „докосва с устни дървесата“, напъпя и разлистя вършето им, кичи клонките сякаш с пухкави пуканки, подклажда пламъчетата на зелените им фитилчета-пъпки, пее за благодатната, ухаещата пролет, за бълбукащите поточета, животворните пролетни капчуци, бащината стряха, родния плоден чернозем. Ран Босилек „учи“ децата на любов, вяност и преданост към родината, как трябва да растат, на какво да се възпитават, вдъхновено възхвалява бунтовния плам на народните борци, донесли на героичните си плещи изгрева на свободата, техния величав подвиг, нерушимата дружба между нашия и съветските народи, борбата за щастие, за братство между народите, за мир и социализъм, за освободената родина, радостния живот под нейното чисто синьо небе, прославя героите на труда из просторните родни нивя и заводи, младите строители на новите, на първите социалистически строежи, младежките строителни бригади, които с търнокопи, лопати и товарни ръчни колички, с лостове и компресори прокараха пътища и железопътни линии, изградиха първите ни язовири.

Начесто се случва да се говори или пише, че и децата, и възрастните живеят в едно време, в една страна с много общи проблеми. Сега вече детето участва в събития и факти, които далеч

надхвърлят предишното разбиране за „детски свят“. Затова и темите са много повече. Не току така затова, види се, и такъв проникателен познавач на младата душевност като А. А. Макаренко е стигнал до умозаклучението, че всичко може да се каже на децата, но да се намери подходящ начин.

Със своето талантливо перо Ран Босилек „иска“ да се живее в братска дружба с училищните другари, в дружините, четите, отрядите и звената на любимата пионерска организация, пише стихове за младите мичуринци, за пионерските трудови дни в помощ на селските кооперативни стопанства, за светлото настояще и бъдеще на българските деца, възпитава нашата бодра смяна в героични чувства, благородни стремежи, присъщи на социалистическия човек, на младите чедата на Народна република България. Тръгнал ведно с тях, с мечтите на тези малки палавници, подбрал най-хубавото от необхватния им свят и свил китка полски цветя, росна и дъхава, сякаш с нея в ръце той отива към поезията, според израза на Пикасо, както стомната отива към кладенеца. И както безбройните капчици влага насищат въздуха, земята, така майсторското умение и детска непосредственост — тези основни черти в стихотворенията, приказките и разказите на Ран Босилек — слагат резкия си отпечатък върху творчеството му. Несъмнено на Ран Босилек отдавна е било известно, че „детското изкуство не е детинска работа. Изисква специален талант и усет и, разбира се, труд. (Може би по-упорит, отколкото някои могат да си представят.)“ И сякаш затова като побратимите си по перо Чичо Стоян, Георги Стоянов, Цоню Калчев, Александър Спасов, Васил Ив. Стоянов, Стоян Дринов, Трайко Симеонов, Ран Босилек става един от нашите видни писатели, първи отдали творческите си сили изцяло на децата, мислели и писали само за едно — за децата — съдържанието на техния живот, на цялото им творчество. Като че ли Ран Босилек се е ръководел и от авторитетното мнение на Ромен Ролан, че „децата са единствената привилегирована класа в социалистическото общество“.

Много голям дял в книжовното дело на Ран Босилек заемат приказките и разказите. С дълга поредица от тях той е един от най-популярните български писатели за деца. Това са забавни, весели приказни истории, случки, приключения, в които са втъкани всички вълшебства на детството, разкази и приказки, които някои наричат

„фантазия без брегове“. А всепризнато е, че българският народ и неговите деца са щедро надарени с чувство за хумор и остроумие, обичат смеха, шегата, духовитостта, умеят да „претеглят“ себе си и... околните. Нали не случайно тогава звучи и това, че родното Габрово на Ран Босилек от няколко години е провъзгласено за световна столица на смеха. Известно е, наред с това, че смехът спомага за опознаване на живота, за преодоляване на житейските трудности, бичува несъвършенствата му, прочиства и обновява живота, човешката душа, утвърждава радостта да се живее, възхвалява хубавото и доброто в човека и в живота. Одухотворени, наситени с простодушни детски хрумвания и изобретателност, с весели хитрини, изпъстрени с шеговити и шумни игри, пропити с топлота, светлина, доверие, разказани простонародному, с обикновени изразни средства и похват, с ненарушима вътрешна сила, с настроение и чувство за детските представи и възможности, интереси, възбуждания, стремежи, с познаване психологията на детето, ярки, осмислени, увлекателни, красноречиви, те буйно разпалват творческия огън в сърцата на децата, подхранват, будят и обогатяват мисълта им. „Децата, казва Ерих Кестнер, е по-лесно да се научат на добро, отколкото възрастните да се отучат от зло.“

Така макар и на пръв поглед приказките да разправят за отдавнашни, за познати, обикновени и прости неща, фактически в края на краищата те се оказват значителни по същество, важни, нужни, характерни, определящи страни от обикновения живот, подпомагащи най-рязкото изразяване на основни мисъл, цел, идея, поука, въздействие, свързващи „приказното със съвременното — фантазията с действителността“, нали съвременността, казват стари хора, може да живее и в приказките. Затова Ран Босилек, земен и непресторен, като чистосърдечно дете разказва за обикновени неща, хора, животни, предмети, свързани с обикновения или необикновения живот, за някаква си „привидни дреболии“ и я показва с начина, по който детето вижда света, уж с нейните делнични, сиви черти, а тя неусетно зазвучава интересно, привличащо, въздействащо като истинска случка, като жив образ, поучително със своята простота и особен блясък, става необикновена и обаятелна, красива и мелодична. „Много верен е изразът, казва К. Г. Паустовски, че в истинската литература няма дреболии. Всяка на пръв поглед нищожна дума, всяка запетая и

точка са нужни, характерни, определят цялото и помагат за най-рязкото изразяване на идеята. Добре известно е какво поразително впечатление прави точката, поставена навреме.“

Ран Босилек на практика потвърждава мисълта, че „писателят не може да бъде пренебрежителен, равнодушен към всеки материал, дори към така наречените «дреболии в живота.» За него изобщо не бива да има дреболии. Цялата работа е да се намери характерното зърно, скрито във всяка дреболия.“

И в прелестните приказки, излезли под перото на Ран Босилек, жужи пъстрият рояк на детски пориви, спорове, постъпки, прелива остроумие, веселие, блясват като водни пръски шеги или плисъци хумор, бликват клокачещи потоци смях, добродушна ирония към всички неизбежни детски беди и злополучия, светват в очите снопчета насмешливи искрици и се отразяват като в „малки капчици вода“, рисуват високи нравствено-етични ценности и добродетели. „Тая благост спрямо живота обикновено е сигурен признак за вътрешно богатство“, но Ран Босилек е осмиващ, гневен, безпощаден към несправедливостта, леността и лъжата, независимо че много от героите му, особено в ранния период на неговото литературно творчество, са от някогашния „детски свят“, незаменими класически представители на горски обитатели от „време оно“, отколешни, стари и престари познайници със стереотипни особености, далеч-далеч от нашия атомен век, от времето на космическите полети, устремени към духовните търсения на човешкото бъдеще.

Весел и удивителен разказвач на приказки, с които разсмихва до сълзи или трогва дълбоко и силно детските сърца, Ран Босилек изпъква като сладкодумен и проникателен, като голям и щедър приятел на децата, като техен предан другар, внимателен, честен, четен и любим детски писател и не по-малко прекрасен човек.

„И както великите идеи се раждат винаги дълбоко в сърцата, така и писателската щедрост навеки печели хорските сърца.“ Разказвач с голямо майсторство и тънък усет, Ран Босилек обичат всички деца. Неговото слово, приказното или стихотворното му творчество, ръси животворен лъх в детските градини, училища, пионерски домове, летни лагери, силно и непосредствено влияе и въздейства на нашата израстваща бодра смяна — целеустремена, непримирима.

Колко неспокойно и любвеобилно е неговото сърце, говори и следното. По случай смъртта на Чичо Стоян, друго ярко и любимо име в българската детска художествена литература, Ран Босилек пише с любов и признателност за него като писател и човек, като по-стар побратим, учител и другар, напълно справедливо изтъква големите му достойнства и заслуги. Но не по-малко интересно ми се струва това, че всичко, което казва заслужено за Чичо Стоян, с пълно основание, може да се отнесе най-спокойно и за самия него, тъй като ми изглежда, че делата им почти плътно се вменват, напълно „пасват“. Като говори за човека и твореца Чичо Стоян, струва ми се, че Ран Босилек в него сякаш вижда и себе си, косвено като че ли рисува автоскица, нахвърля и своя литературен автопортрет.

„... често негови другари го запитваха — пише Ран Босилек в списанието си «Детска радост» — Чичо, защо и на стари години ти си бодър и весел? Защо твоето сърце винаги е младо?

Чичо Стоян отговаряше със своята блага усмивка, която никога не го напускаше:

— Защото обичам децата. За тях живея. За тях през целия си живот аз пях. При тях е изворът на вечната младост.

И наистина, който е виждал Чичо Стояна между децата, който го е слушал, когато чете своите омайни стихове на своите малки слушатели, знае какво неземно щастие изпълняше сърцето на певеца в тия сладки минути.

Чичо Стоян притежаваше трите златни ключа, с които се отключва всяко детско сърце. Първият ключ е оная чистосърдечност, която блика във всеки ред на неговото творчество. Вторият ключ е крилатото му въображение, което дава жив образ на всичко, до което се докосва. И най-после третият ключ е светлата радост, с която са пропити всичките му творби...”

Нима който от нас е виждал и слушал Ран Босилек, не би могъл да твърди, че тия правдиво казани думи могат да се отнасят и за самия Ран Босилек. Не е ли всичко казано, мисля си, характерно и за неговото писателско дело, не изглеждат ли много близки, приличащи си както по външен образ — фигура, походка, глас, миловидност, — така и по душевно поведение — преливащи се един в други двама любими наши писатели.

Кой може да каже, но „сигурно мнозина от нас, когато се замислят за бъдещето на света, фактически мислят и за детската книга.“ Нали е казано, че децата са мечтите на човечеството. Тогава, изтъкват някои, изниква интересният и деликатен въпрос: „Какви ще бъдат децата, какво ще вземат, за да отнесат в третото хилядолетие, зависи от нас. Тази отговорност винаги сме делили с детската литература. И винаги ще разчитаме на нея...“

Колко много в такива случаи приляга и на Ран Босилек съкровената мисъл на Аркадий Гайдар: „Имало на тоя свят знаещи, изкусни хора, които хитро се престрували на детски писатели, а всъщност подготвяли червенозвездната здрава гвардия!“

---

[1] „Светулка“, месечно илюстрирано списание за деца, едно от нашите най-първи списания за деца, излиза от 1904 до 1946 година, близо половин век. Редакторът му, основател и издател Георги Стоянов, начален учител и детски писател, пуска от Плевен по училищата на нашите села и градове своята „първа светулка“ и излъчва светулканията ѝ до 1917 година — до загиването му като запасен офицер в Първата световна война. От 1918 до 1946 година „осиротялата светулка“ се поема от грижливите ръце и крилатото сърце на друга неуморна „светулка“ — детския писател Александър Спасов, който от София, където е станал образцов първоначален учител, „издържал изискуемия се тогава конкурсен изпит за столичен учител“, отново започва да изпраща „светулки“ сред децата от всички български основни училища, като дванадесетина годишници — от 1920 до 1932 — в съредакторство с Елин Пелин, един от нашите най-големи писатели за малки и големи. От 1932 до 1946 година списание „Светулка“ излиза под редакторството на Александър Спасов. По някое време списание „Светулка“ се издавало от книгоиздателство „Александър Паскалев“. То издавало и детската библиотека „Слънчеви лъчи“, под редакцията на Александър Спасов. За три години — 1919–1921, колкото време излизала, били отпечатани в нея двадесет и четири номера. Това било първата наша детско-юношеска библиотека. — Б.а.

↑

КНИГИ ОТ РАН БОСИЛЕК

Троянската война, преведоха и стъкмиха за юноши Генчо Негенцов и Георги Палашев, 1911

Странствуванията на Одисея, преведоха и стъкмиха за юноши Генчо Негенцов и Георги Палашев, 1911

Одисея, превел и преработил за юноши Ран Босилек, 1928, 1949

Илиада, превел и преработил за юноши Ран Босилек, 1949

Косе Босе, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1923, 1926, 1938, 1943, 1945, стр. 28

Кумчо Вълчо, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1924, 1925, 1941, стр. 24

Кума Лиса, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1924, 1925, 1941, стр. 24

Патиланчо, писма от Патиланча до Смехурка, рисунки от Вадим Лазаркевич, 1925, 1926, 1930, 1942, 1946, стр. 64

Сестрите на Макс и Мориц, български текст от Ран Босилек, рисунки от Ф. Мадалена, илюстрирана малка библиотека за ученици и ученички от прогимназиите №102, 1924, 1928

Чик-чирик, стихове за деца, илюстрирал Вадим Лазаркевич, 1925, 1930, 1940, стр. 52

Баба Меца, народни приказки, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Александър Божинов, 1926, 1927, 1942, стр. 42

Неродена мома, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица, форзац и цветни картини от Сирак Скитник, библиотека за малките № 10, издава Министерството на народното просвещение, 1926, стр. 52

Приказки на братя Грим, преразказал Ран Босилек, книга първа, 1926, книга втора, 1939, книга първа и втора, 1946

Бате Патилян, писма до Смехурка, рисунки Вадим Лазаркевич, 1927, 1934, 1943, 1945, стр. 72

Патилянско царство, писма до Смехурка, рисунки Вадим Лазаркевич, 1927, 1939

Баба Меца, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица форзац, черно-бели и цветни картинки от Вадим Лазаркевич, 1928

Патилянчо Данчо, весели писма до Смехурка, рисунки от Вадим Лазаркевич, 1929, 1942, 1943, стр. 120

Синчец, стихове за деца, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1930, 1943, 1947, стр. 56

Заю Баю, приказки, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1931, 1939, стр. 24

Ежко Бежко, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1931, 1932, 1942, 1943, 1945, стр. 24

Неродена мома, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица и цветни картини от Георги Атанасов, 1932, 1939, 1970, 1972, стр. 48

Незнаен юнак, народни приказки, преразказал Ран Босилек, корица и цветни картини от Георги Атанасов, 1932, 1933, 1972, стр. 48

Дяволчето с бялата опашка, весели приказки, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1932, 1934, 1941, 1947, стр. 32

Куку и Мяу, весели приказки, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1932, 1934, 1941, стр. 28

Патилянчо на село, весели писма от Патилянчо до Смехурка, рисунки от Вадим Лазаркевич, 1935, 1939, 1943, стр. 64

Гарван грачи, смешен филм за деца, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1936, 1943, стр. 48

Весели очички, стихове за деца, корица и цветни картини от Нева и Никола Тузсузови, 1936, стр. 64

Смехотворци, весели приказки, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич 1937, стр. 48

Сестрите на Макс и Мориц, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Илия Бешков, 1938

Бялото петленце, весели приказки, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1939, 1943, 1945, стр. 48

Зорница, сценирана приказка по Андерсен, рисунки Вадим Лазаркевич, библиотека „Детска радост“ №66, уреждат Ран Босилек и Христо Хаджиев, 1939, стр. 24

Норвежки приказки, преразказал Ран Босилек, книга първа, корица и рисунки Вадим Лазаркевич, 1941, стр. 110, книга втора, 1942, стр. 110

Златното гущерче, весели приказки, корица, форзац, черно-бели и цветни картини от Вадим Лазаркевич, 1942, 1943, 1945, стр. 48

Патиланско училище, рисунки от Вадим Лазаркевич, 1942

Шведски приказки, преразказал Ран Босилек, рисунки Вадим Лазаркевич, книга първа, 1943, стр. 116, книга втора, 1943, стр. 120

Палави ръчички, стихове за деца, 1945

Весел Пейчо, приказки, корица, форзац и картини от Вадим Лазаркевич, 1964, стр. 48

Заю Баю размирник, весели народни приказки, корица и рисунки от Вадим Лазаркевич, библиотека „Приказки за деца“, редактор Марко Марчевски, 1949, стр. 138

Момче и вятър, народни приказки, илюстрирал Вадим Лазаркевич, 1951, стр. 76

Голчо, приказка, рисунки от Симеон Халачев, 1951, стр. 16, картинна офсетова книжка

Първи приказки, корица и рисунки от Владимир Коренев, 1952, стр. 16

Нова песен, стихотворения за деца, корица и рисунки от Вадим Лазаркевич, 1953, стр. 64

Приказки, корица и рисунки от Владимир Коренев, 1954, стр. 128

Весели приказки, корица, форзац и рисунки от Вадим Лазаркевич, 1955, стр. 136

Дядо и ряпа, народна приказка, рисунки от Владимир Коренев, 1955, стр. 16, картинна офсетова книжка

Незнаен юнак, български народни приказки, рисунки от Никола Мирчев, библиотека „Приказки от цял свят“, редактор Марко Марчевски, 1955, стр. 172

Момче и вятър, народни приказки, 1956

Радост, избрани стихотворения, приказки и патилански писма, предговор от Леда Милева, илюстрирал с черно-бели и цветни картини

Владимир Коренев, 1956, стр. 144

Чудна свирка, приказки, рисунки от Мария Недкова, масова библиотека „Пчелица“, 1958, стр. 48

Баба Меца и Заю Баю, народни приказки, илюстрирал Александър Поплилов, 1958, стр. 16, картинна офсетова книжка

Косе Босе, народни приказки, корица, форзац, черно-бели рисунки и цветни приложения от Никола Мирчев, подбор и редакция на Надя Трендафилова и Дамян Дамев, 1959, стр. 168

Чудната кутийка, приказка, илюстрирал Борис Китанов, библиотека „Славейче“, година втора, книжка трета, 1959, стр. 19, картинна офсетова книжка

Незнаен юнак, народни приказки и приказки по народни мотиви, корица, черно-бели рисунки и цветни приложения от Никола Мирчев, предговор от Георги Русафов, послеслов от Дамян Дамев, подбор от Надя Трендафилова, 1960, стр. 176

Косе Босе, Кума Лиса и Кумчо Вълчо, илюстрирал Борис Димовски, поредица „Първи книжки АБ“ №2, 1961, стр. 16, картинна офсетова книжка

Незнаен юнак, приказка, илюстрирал Александър Поплилов, 1963, стр. 16, картинна офсетова книжка

Тримата братя и златната ябълка, народна приказка, преразказал Ран Босилек, илюстрирал Димо Попов, 1963, стр. 16, картинна офсетова книжка

Няма да се сърдиш, приказка, илюстрирал Николай Буков, 1964, стр. 16, картинна офсетова книжка

Родна стряха, стихове, илюстрирал Любен Зидаров, поредица „Първи книжки АБ“ №4, 1964, стр. 18

Неродена мома, приказка, илюстрирал Александър Поплилов, 1966, стр. 20, картинна офсетова книжка

Родна стряха, избрани стихотворения за деца, под редакцията и с предговор на Николай Янков, корица и рисунки от Кирил Гюлеметов, 1967, стр. 127

Косе Босе, народни приказки, с предговор от Леда Милева, оформление, корица, форзац, цветни картини от Иван Кирков, Златна библиотека — избрани творби за деца и юноши от българската и световната литературна съкровищница, петнадесета книга, 1967, 1968, 1971, 1973, стр. 132

Патиланско царство, илюстрирал Стоян Анастасов, съставител Радка Александрова, 1968, стр. 96

Патиланци, весели писма до Смехурко, предговор от Камен Калчев, рисунки от Вадим Лазаркевич, подбор и редакция на Дамян Дамев, библиотека Ян Бибиян №4, 1970, стр. 184

Гарван грачи, весели приказки и разкази, рисунки Ани Ралчева, подбор, редакция, бележки от Дамян Дамев, библиотека Ян Бибиян, 1973, стр. 216

Бърза работа, илюстрирал Борислав Стоев, 1974, стр. 16, картинна офсетова книжка.

Издание:

Ран Босилек. Големанко

Весели приказки и разкази

Подбор, редакция, бележка: Дамян Дамев

Редактор на издателството: Елисавета Кисимова

Художник: Ани Ралчева

Художествен редактор: Георги Недялков

Технически редактор: Гергина Григорова

Коректор: Маргарита Грозданова

Литературна група V. Тематичен №2584. Година 1974.

Дадена за набор на 8.VII.1974 година.

Подписана за печат на 20.XI.1974 година.

Излязла от печат на 25.XII.1974 година.

Формат 1/32 84/108 Тираж 60 000.

Печатни коли 16. Издателски коли 12,24.

Цена на книжното тяло 0,61 лева. Цена 0,90 лева.

„Народна младеж“ — издателство на ЦК на ДКМС

Държавен полиграфически комбинат „Д. Благоев“ — София,

1974

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.